

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

YAHUDİ KUTSAL METİNLERİNE GÖRE
HASTALIKLAR VE ÇEŞİTLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Sami KILIÇ

HAZIRLAYAN
Bilge Kağan AKSOY

ELAZIĞ-2018

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

YAHUDİ KUTSAL METİNLERİNE GÖRE
HASTALIKLAR VE ÇEŞİTLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Sami KILIÇ

HAZIRLAYAN
Bilge Kağan AKSOY

Jürimiz, 20/07/2018 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans tezini oy birliği / oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

1. **Prof. Dr. Sami KILIÇ**
2. **Doç. Dr. Ramazan IŞIK**
3. **Dr. Öğr. Üyesi Abdulkadir KIYAK**

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ömer Osman UMAR
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****Yahudi Kutsal Metinlerine Göre Hastalıklar ve Çeşitleri****Bilge Kağan AKSOY****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı****Dinler Tarihi Bilim Dalı****Elazığ–2018; Sayfa: VII+96**

Tarih boyunca hastalık ve tedavi uygulamaları, sadece tıbbın alanı olmamış, dinlerin ve kültürlerin de ilgi alanı içerisinde yer alan konulardan birisi olmuştur. Dinler arasında ise kutsal metinlerinde bu konuya detaylı yer veren dinlerden birisi Yahudilik'tir. Yahudi kutsal kitabı Tanah metinlerinde hastalıklarla ilgili müstakil bölümler yer almaktadır. Diğer taraftan bu metinlerde hastalıkların teşhisi ve hastalık sonrası arınma süreci ile ilgili koenlere önemli görevler verilmiştir. Konunun Yahudi kutsal metinleri içerisinde yer alması, uygulamaların modern tıp dışında inanç ve ritüele dayalı olması ve ayrı bir din adamı sınıfının bu hususta yetkili olması, bu konuda dikkat çeken hususlardandır.

“Yahudi Kutsal Metinlerine Göre Hastalıklar ve Çeşitleri” isimli çalışma, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında, çalışmanın konusu, problemin önemi, amacı, konunun sınırlılıkları, yöntemi, kavramsal çerçeve yanı sıra “Tarihi Arka plan” da, Yahudiliğin tarihçesi ve kutsal kitapları hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde Hz. İbrahim'den II. Mabet Dönemine kadarki süreçte Yahudi kutsal metinlerinde yer alan kitlesel/salgın hastalıklar hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde, Yahudi kutsal metinlerindeki erkeklere ve kadınlara özel hastalıklar ortaya konulmuştur. Üçüncü bölümde ise Yahudi kutsal metinlerinde en fazla üzerinde durulan tsaraat hastalığı ile hastalık ve hastalarla ilgili bazı hususlar incelenmiştir.

Anatar Kelimeler: Yahudilik, Tanah, Koen, Hastalık, Mikve, Tsaraat

ABSTRACT

Master Thesis

Diseases and Diseases Divides According to Jewish Holy Writings

Bilge Kağan AKSOY

Fırat University

Social Studies Institute

The Department of Philosophy and Religion Studies

The History of Religions Department

Elazığ–2018; Page: VII+96

Throughout history, diseases and treatment methods have not only been a subject of medicine but also religions and cultures. Among the religions Jewish is the one that include these subjects in holy writings in details. In Jewish holy writing Tanah, there are distinct parts about diseases. On the other hand on this holy writings, major tasks are assigned to the Koens about diagnosis of diseases and catharsis period. This subject being in Jewish holy writings, practices being out of modern medicine and based upon faith and rituals, and a different religious class being responsible about this subject are the remarkable issues.

“Diseases and Diseases Divides According to Jewish Holy Writings” study is composed of an introduction and 3 more parts. At the introduction part; besides the subject of the study, importance and the aim of the problem, boundaries of the subject, the method, conceptual framework, information about Jewish history and holy writings has been given under the “Historical Background” title. At the first part information is given about mass and epidemic diseases that are written in holy writings between the period from His Holiness Ibrahim to II. Holy Shrine. At the 2. Part special diseases peculiar to male and female are introduced. At the 3. part some issues about “tsaraat” disease that is most appeared in Jewish holy writings and tsaraat patients are discussed.

Key Words: Jewish, Tanah, Koen, Disease, Mikve, Tsaraat

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖNSÖZ	VI
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ.....	1
I.I. Konu.....	1
I.II. Problemin Önemi.....	1
I.III. Amaç	1
I.IV. Konunun Sınırlılıkları	2
I.V. Yöntem	2
I.V.I. Verilerin Tespiti.....	2
I.V.II. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması	2
I.VI. Kavramsal Çerçeve	2
I.VII. Tarihsel Arkaplan	4

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YAHUDİ KUTSAL METİNLERİNDE KİTLESEL/SALGIN

HASTALIKLAR.....	14
1.1. Hz. İbrahim'den Hz. Musa'ya Kadarki Dönemde Kitlesel/Salgın Hastalıklar	15
1.2. Hz. Musa Döneminde Kitlesel/Salgın Hastalıklar.....	18
1.3. Hz. Musa'dan İkinci Mabet Sonuna Kadarki Dönemde Kitlesel/Salgın Hastalıklar.....	39

İKİNCİ BÖLÜM

2. YAHUDİ KUTSAL METİNLERİNDE ERKEKLERE VE KADINLARA ÖZEL

HASTALIKLAR.....	45
2.1. Erkeklerle Özel Hastalıklar	45
2.1.1. Erkeklerdeki Bedensel Akıntılar	45
2.1.2. Sünnet.....	52
2.2. Kadınlara Özel Hastalıklar	55
2.3. Adet Kanaması	55
2.3.1. Doğum.....	57
2.3.2. Hastalıkla ilgili Kadınlara Özel Diğer Hususlar	62

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YAHUDİ KUTSAL METİNLERİNDE TSARAAT HASTALIĞI VE ÇEŞİTLİ HASTALIK İLE HASTALARLA İLGİLİ HUSUSLAR.....	70
3.1. Tsaraat Hastalığı	70
3.1.1. Derideki Tsaraat	72
3.1.2. Bir Lekedeki Sağlıklı Et.....	76
3.1.3. İltihap Yerinde Ortaya Çıkan Tsaraat	78
3.1.4. Yanığın Üzerinde Ortaya Çıkan Tsaraat	79
3.1.5. Saç ve Sakal Bölgesinde Ortaya Çıkan Tsaraat	79
3.1.6. Metsoranın Arınma Süreci	81
3.2. Çeşitli Hastalıklar	85
3.2.1. Hastalarla ilgili bazı kurallar	86
SONUÇ	90
BİBLİYOGRAFYA	91
EKLER	95
Ek 1. Orjinallik Raporu	95
ÖZGEÇMİŞ	96

ÖNSÖZ

Yahudilik vahye dayalı din olmakla birlikte, vahye dayalı diğer dinlerden birçok noktada farklı özellikler gösterir. İbadet uygulamaları, mabet anlayışı, şabat ve kaşer kuralları, seçilmişlik anlayışı gibi pek çok hususta kendisine mahsus özelliklere sahip olan Yahudiliğin, kutsal metinlerinde hastalık ve çeşitleriyle ilgili önemli bilgiler yer almaktadır. Hastalık ve tedavi uygulamaları, tarih boyunca sadece tıp uzmanları etrafında ele alınmamış, kabul edilen dini inanç ve nesilden nesile aktarılan kültürel unsurlarda da yer alan konulardan birisi olmuştur. Dinler arasında ise kutsal metinlerinde bu konuya detaylı yer veren dinlerden birisi Yahudilik’dir. Yahudi kutsal kitabı Tanah metinlerinde hastalıklarla ilgili müstakil bölümler yer almaktadır. Diğer taraftan bu metinlerde hastalıkların teşhisi ve hastalık sonrası arınma süreci ile ilgili koenlere önemli görevler verilmiştir. Konunun Yahudi kutsal metinleri içerisinde yer alması, uygulamaların modern tıp dışında inanç ve ritüele dayalı olması ve ayrı bir din adamı sınıfının bu hususta yetkili olması, konunun ayrıntılı olarak Dinler Tarihi açısından incelenmesi gerektiği fikrini beraberinde getirmiştir.

“Yahudi Kutsal Metinlerine Göre Hastalıklar ve Çeşitleri” isimli çalışma, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında, çalışmanın konusu, problemin önemi, amacı, konunun sınırlılıkları, yöntemi, kavramsal çerçeve yanı sıra “Tarihi Arkaplan”da, Yahudiliğin tarihçesi ve kutsal kitapları hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde Hz. İbrahim’den II. Mabet Dönemine kadar ki süreçte Yahudi kutsal metinlerinde yer alan kitlesel/salgın hastalıklar hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde, Yahudi kutsal metinlerindeki erkeklere ve kadınlara özel hastalıklar ortaya konulmuştur. Üçüncü bölümde ise Yahudi kutsal metinlerinde en fazla üzerinde durulan tsaraat hastalığı ile hastalık ve hastalarla ilgili bazı hususlar incelenmiştir.

Tez konusunun belirlenmesinden tezin bitimine kadar, her türlü desteğini ve yardımını esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Sami Kılıç’a ve bazı kaynakların temininde yardımını gördüğüm Arş. Gör. Abdullah Altuncu’ya teşekkürlerimi sunarım.

KISALTMALAR

a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
Hz.	: Hazreti
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
p.	: pasuk
P.	: Perek
s.	: sayfa
S.	: Sayı
T.D.V.İ.A	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Ter.	: Terceme

GİRİŞ

I.I. Konu

Hastalık ve tedavi uygulamaları, tarih boyunca sadece tıp alanının değil, kabul edilen dini inanç ve nesilden nesile aktarılan kültürel unsurların da temel konularından birisi olmuştur. Bu konuda dinler arasında en çok dikkat çekenlerin arasında ise hiç şüphesiz Yahudilik yer almaktadır. Gerek Tanah perekleri içerisinde pasuklarda gerekse Talmud metinlerinde hastalıklar ve belirtileri hususlarında önemli bilgiler yer almaktadır. Konunun Yahudi kutsal metinleri içerisinde yer alması, uygulamaların modern tıp dışında inanç ve ritüele dayalı olması ve ayrı bir din adamı sınıfının bu konuda yetkili olması, konunun ayrıntılı olarak Dinler Tarihi açısından incelenmesini gerektirmektedir.

I.II. Problemin Önemi

Çoğu din, ortaya koyduğu belli kurallar çerçevesinde, o dine mensup olanların toplumsal ve bireysel alanlarına yönelik şekillendirici bir özellik göstermektedir. Bununla birlikte toplumun ve bireyin ihtiyaçları, problemleri ve isteklerine yönelik çözüm yolları üretmekte ve ideal olana yönlendirmektedir. İnsan hayatı, doğum, ölüm gibi konular, dinlerin merkezinde bulunan başlıca konular olmuş, bireylerin hayatlarını, din ve inançla şekillendirmesi istenmiştir. Bu bağlamda bir dine mensup olanların hastalık gibi problemlerine de çözüm yolları yine din eksenli üretilmeye çalışılmıştır. Yahudilikte hastalıklar ve bununla ilgili olarak tedavi yöntemleri, kutsal metinleri arasında yer alan konulardandır. Bu nedenle yapılacak olan çalışma Dinler Tarihi açısından oldukça önem arz etmektedir. Ayrıca konunun hastalık, sağlık, rahatsızlık ve tedavi gibi başlıkların merkezinde olması nedeniyle farklı bilim dalları ve disiplinlere de katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

I.III. Amaç

Tezimizin amacı, tarihsel süreç içerisinde Yahudi geleneği, kutsal metinler ve dini kurallar çerçevesinde, hastalıklara din merkezli bakış açısının ne olduğunu ortaya koymak, ayrıca insan sağlığının korunmasına ve rahatsızlıkların ölenmesine yönelik din eksenli yöntemleri açıklamaktır. Bu şekilde tıp ve inanç ilişkisinin Yahudilikte nasıl ele

alındığı, tarihsel süreç içerisinde ne gibi gelişim ve değişimler geçirdiği ortaya konulacaktır.

I.IV. Konunun Sınırlılıkları

Tez konusu, Yahudi kutsal metinleri olan Tanah ve Talmud metinlerinde yer alan bilgiler çerçevesinde sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla hastalık ve tedavi yöntemleriyle ilgili Tanah'taki perek ve pasuklarda yer alan bilgiler ve bunların yorumları konunun kapsamını oluşturmaktadır.

I.V. Yöntem

Dinler Tarihi çalışmalarında genel olarak Deskriptif metot kullanılmakla birlikte, tarih, filolojik, karşılaştırma ve fenomenolojik metotlardan da faydalanılmaktadır. Deskriptif metot, dinleri ve dini fenomenleri olduğu gibi tasvir etmektir. Bu çalışmada Yahudilik'teki hastalık algısı kutsal metinlere göre deskriptif metotla tasvir edilecektir. Ayrıca çalışmada fenomenolojik metottan da faydalanılacaktır.

I.V.I. Verilerin Tespiti

Çalışma konusu ile ilgili veriler dolaylı gözlem/dokümantasyon/kütüphane taraması tekniği ile elde edilecektir. Genel olarak yazılı kaynaklardan bilgi elde edilmesi olarak tanımlanan dokümantasyon tekniği bağlamında öncelikle Tanah'ta ve Talmud'ta konuyla ilgili yer alan veriler tespit edilecektir. Ayrıca konuyla ilgili diğer basılı kaynaklara müracaat edilecektir.

I.V.II. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Yukarıda bahsedilen teknikle elde edilen veriler konu sistematığına göre deskriptif metotta yazıya geçirilecektir. Bu bağlamda veriler objektiflik esas alınarak değerlendirilecek ve fenomenolojik metotla yorumlanacaktır.

I.VI. Kavramsal Çerçeve

Yahudilikteki hastalıkla ilgili kavramların izah edilmesi konunun anlaşılması bakımından önem arz etmektedir. Diğer taraftan bir dinle ilgili araştırmada, o dinin kavramlarının kullanılması çalışmanın objektifliğini belirlemede önemli bir unsurdur.

Bu manada çalışmada sıklıkla geçecek Perek, Pasuk, Kohen/Koen, Mişkan, Mikve, Tuma ve kavramları izah edilecektir.

Perek: Çoğulu Perakim'dir. Tanah'ın kitaplarındaki ünite yani bablarına verilen isimdir.¹

Pasuk: Çoğulu, Pesukim'dir ve genel olarak Tanah'daki kitapların her cümlesini ifade eden bir kavramdır. Ayrıca Tanah için kullanılan bir takma isimdir.²

Kohen/Koen: Çoğulu kohaim/konim olan koen kavramı, Yahudilikte Harun soyundan gelen din adamını tanımlamaktadır. Koenler, Bet-Amikdaş'taki (Kutsal Mabet) özel hizmetlerin yanı sıra halkı eğitme ve mübarek kılma görevini yerine getirirler. Tora'da koenler ve koenlerin uymaları gereken kurallar hakkında çok detaylı bilgiler yer almaktadır.³

Mişkan: Hz. Musa zamanında Yahve'nin bildirmesi üzerine yapılan ve şabat ibadetleri ve kurban sunumlarının yapıldığı çadıra verilen isimdir. Mişkan'nın Türkçesi "Buluşma Çadırı"dır. Kutsal Mabet inşa edildikten sonra, mişkanda yapılan işlemler Kutsal Mabette yapılmaya başlamıştır.⁴

Mikve: Kelime anlamı "önemli miktarda suyun biriktiği yer" olan mikve, Tora'nın gerektirdiği şekilde vücudun veya eşyaların kutsal saflığa kavuşması için tümüyle daldırıldığı ve en az 40 sea (bir sea yaklaşık 7,3-13,3lt) doğal su içermesi gereken özel ritüel havuzunu ifade eden kavramdır.⁵

Tuma: Bir Yahudiyi Bet-Amikdaş'a girmekten ve kutsal nitelikli yiyecekleri yemekten alıkoyan kirlenmeyi ifade eden manevi durumdur.⁶

Tame: Bu kavram, bir tuma kaynağından etkilenmiş olan kişiyi ifade ettiği gibi kaşer olmayan hayvanı ve günahından dolayı kötü ve yozlaşmış kişilere verilen bir aşağılama sıfatını ifade etmektedir. Kadınlar için kullanımı "tamea"dır.⁷

¹ TORA ve Aftara Türkçe Çeviri ve Açıklamalarıyla, Bereşit 1. Kitap, Çev. Moşe Farsi-Diana Yani-Selin Sağla vd., İstanbul 2002, s. 521.

² Bereşit, s. 520.

³ Bereşit, s. 514. Ayrıca geniş bilgi için bkn. G.T. Bettany, Dünya Dinleri Ansiklopedisi, (Çev. Ahmet Aydoğan), İstanbul 2005, s. 637-639; Hamza Üzümlü, Yahudilikte Din Adamları Müessesesi(Tanah Döneminde) (Basılmamış Doktora Tezi) Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Ana Bilim Dalı Felsefe ve Din Bilimleri Bilim Dalı, İstanbul 2007, s. 27-89.

⁴ Bereşit, s. 517; Ahmet Güç, Dinlerde Mabet ve İbadet, Bursa 2011, s. 97-98.

⁵ TORA ve Aftara Türkçe Çeviri ve Açıklamalarıyla, Vayikra, 3. Kitap, Çev. Moşe Farsi-Diana Yani-Selin Sağla vd., İstanbul 2006, s. 878, 889. Ayrıca bkz. Hadi Tezokur, "Yahudi Dinsel Yaşamında Mikve'nin Yeri ve Önemi, Bütün Yönleriyle Yahudilik (Uluslararası Sempozyum 18-19 Şubat 2012), Ankara 2012, s. 99-118.

⁶ Vayikra, s. 901. Ayrıca geniş bilgi için bkz. Vayikra, s. 204-205.

⁷ Vayikra, s. 897.

I.VII. Tarihsel Arkaplan

Yahudilikteki hastalık ve tedavi yöntemlerinin tarihi arkaplanını, Hz. İbrahim'le birlikte tarih sahnesine çıkan İsrailoğullarının tarihi süreç içerisinde yaptıkları göçler ve gönderildikleri sürgünlerle elde ettikleri tecrübeler ile kutsal kitapları Tanah oluşturmaktadır. Bu nedenle, Yahudilik hakkında genel bilgi verdikten sonra Yahudiğin tarihçesi ve kutsal kitapları hakkında bilgi vermek konunun anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Yahudilik, günümüzde yaşayan vahiy kaynaklı dinlerin en eskisi olmakla birlikte misyöerlik kurumu bulunmadığından ve İsrailoğulları dışında birisinin bu dine girmesi çok ağır şartlara bağlanmasından dolayı mensubu en az olanıdır.⁸ Zira Yahudilik, II. Babil Sürgünü sonrası Ezra ile birlikte milli bir görünüm arz etmiştir.⁹ Bu nedenle bu din, tek Tanrı'ya, vahye dayanan kutsal kitaba ve peygamberlere teolojisinde yer vermesiyle milli dinlerden, milli görünümü ile bir ırka mahsusmuş gibi algılanması nedeniyle de ilahi dinlerden farklı bir durum göstermektedir. Bu dinin en belirgin özelliği kutsal kitaplarında da belirtildiği üzere Tanrı ile İsrailoğulları arasında anlaşmaya bağlı olarak İsrailoğullarının seçilmişliği inancı ile Kutsal Mabet merkezli olmasıdır.¹⁰ Diğer taraftan Yahudilik kutsal kitapları, şabat yasakları, Kutsal Toprak inancı, kaşer kuralları, mikve uygulaması, bayram kutlamaları, ibadet ve dini sembolleriyile¹¹ birçok dinden farklı özellik gösterir.

Yahudiliğin tarihçesi, kutsal kitabı Tanah'a dayanır. Tanah, kainatın ve insanın yaratılmasından Malaki'ye kadarki olaylardan bahsetmektedir. Biz de burada Tanah'a göre Yahudiliğin kısaca tarihçesinden bahsedeceğiz.

Tanah'ın anlatımına göre, İsrailoğulları, Hz. İbrahim'le birlikte Sümerlerin Ur Kastim'de (Ateş Ülkesi), tarih sahnesine çıkmışlardır. Sözlü Yahudi kaynaklarına göre İbrahim ve kardeşi Aran (Lut/Lot'un babası) burada ateşe atılmışlardır.¹² Bu olay sonrası İbrahim ve ailesi Harran'a gelmişlerdir. Harran'da Tanrı, Hz. İbrahim'e Kenan ülkesine göç etmesini emreder ve o da karısı Sara'yı (Hz. Lut'un kız kardeşi),

⁸ Günay Tümer-Abdurrahman Küçük, Dinler Tarihi, Ankara 1997, s. 204; Israel Shahak, Yahudi Tarihi, Yahudi Dini, (Çev. Ahmet Emin Dağ), İstanbul 2002, s. 24

⁹ Ali Osman Kurt, Erken Dönem ahudi Tarihi (Yahudiliğin Mimarı Ezra), İstanbul, 2007, s. 210-211.

¹⁰ Ekrem Sarıkçıoğlu, Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi, Isparta 2002, s. 249; Günay Tümer-Abdurrahman Küçük, a.g.e., s. 205.

¹¹ Bkz. Suzan Alalu -Klara Arditi-Eda Asayan vd., Yahudilikte Kavram ve Değerler, İstanbul 2001.

¹² Paul Johnson, Yahudi Tarihi, (Çev. Filiz Orman) İstanbul, Tarihsiz, s. 20-21; İskender Oymak-Sami Kılıç-Ramazan Işık, "8. Ünite Yahudilik", Fırat Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, (Basılmamış) İLİTAM, Dinler Tarihi Ders Notları.

kardeşinin oğlu Lut'la birlikte, yetmiş beş yaşında iken Kenan ülkesine gelir. Yahve, burada Hz. İbrahim'e görünüp bu toprakları onun soyundan gelenlere vereceğini bildirir. Kenan ülkesinde kıtlık baş gösterince, Hz. İbrahim ve beraberindekiler Mısır'a giderler. Hz. İbrahim, çok güzel olan karısı Sara yüzünden kendisine bir zarar gelebileceğinden çekindiğinden karısını kız kardeşi olarak tanıtır. Bunun üzerine Firavun evlenmek için Sara'yı sarayına alır ve Hz. İbrahim'e de çok sayıda koyun ve sığır verir. Fakat Tanrı, Sara'dan dolayı Firavun'a ve onun sarayına büyük bir bela verir. Beladan kurtulmak isteyen Firavun, karısı ve kendisine verdiği hediyeler ile birlikte Hz. İbrahim'in Mısır'dan çıkmasına müsaade eder. Fakir olarak Mısır'a giden Hz. İbrahim ve beraberindekiler çok zengin olarak Mısır'dan çıkmışlardır.¹³ Mısır'dan çıktıktan sonraki süreçte Tanrı rüyasında Hz. İbrahim'e, Nil nehrinden Fırat nehrine kadar olan toprağı soyuna vereceğini bildirir. Hz. İbrahim, kısır olan karısı Sara'nın isteğı üzerine, hizmetçisi Hacer'le evlenir ve ondan Hz. İsmail dünyaya gelir. Hz. İbrahim, doksan dokuz yaşına geldiğinde Tanrı ona tekrar görünür ve onun zürriyetini çoğaltacağı haberini verir. Daha sonra Tanrı, kendisiyle anlaşma yaptığını, neslini çoğaltacağını, kralların onun soyundan çıkacağını, Kenan diyarının da ebedi mülk olarak soyundan gelenlere vereceğini Hz. İbrahim'e bildirir. Ayrıca Tanrı, Sara'nın bir erkek çocuk doğuracağını ve isminin İshak olacağını haber verir. Bu anlaşmanın işareti olarak Tanrı, Hz. İbrahim'den nesiller boyu soyundan gelen erkeklerinin sünnet olmasını emreder. Bu emir üzerine Hz. İbrahim doksan dokuz yaşında, Hz. İsmail de on üç yaşında iken sünnet olurlar.¹⁴ Hz. İbrahim yüz, Sara ise doksan yaşında iken Hz. İshak dünyaya gelir ve Hz. İshak, sekiz günlük iken sünnet olur. Sara ve Hacer arasındaki anlaşmazlık üzerine Hz. İbrahim, Hacer ve Hz. İsmail'i yanından gönderir.¹⁵ Bir gün Tanrı, Hz. İbrahim'i sınamak için, oğlu Hz. İshak'ı kurban etmesini emreder. Hz. İbrahim, bu emri yerine getirmek üzere bıçağı eline aldığı anda, Tanrının meleğı ona seslenip çocuğı kurban etmemesini, çünkü emri yerine getirdiğini bildirir.¹⁶ Sara, 127 yaşında öldükten sonra, Hz. İbrahim, hizmetkarı Eliezer'ı Hz. İshak'a bir eş bulması için Harran'a gönderir. Eliezer de Betuel'in kızı, Laban'ın kız kardeşi, Rivka'yı Hz. İshak'a eş olarak

¹³ Fuat Aydın, Ana Hatlarıyla Yahudilik, Ana Hatlarıyla Yahudilik, İstanbul 2004, s. 15-16; Bereşit, 12: 10-20, s. 85-87.

¹⁴ Bereşit, 15: 1-27; Bereşit, 16: 1-16; Bereşit, 17: 1-27.

¹⁵ Baki Adam, Dinler Tarihi, (Ed. Mehmet Katar), Eskişehir 1999, s.36; Bereşit, 21: 1-20.

¹⁶ Bereşit, 22: 1-18.

getirir.¹⁷ Diğer taraftan Sara öldükten sonra Hz. İbrahim, Keturah'la evlenir ve bundan altı erkek çocuğu olur. Hz. İbrahim, 175 yaşında ölmüştür.¹⁸

Hz. İshak, kırk yaşında Rivka ile evlenmiştir. Rivka kısır olduğundan, Hz. İshak çocuk sahibi olmak için Tanrı'ya dua eder ve Esav ve Yakup isimlerinde ikiz oğlu olur. Hz. İshak, ilk doğan olmasından ve mübareklik hakkını alacağından Esav'ı, Rivka ise Yakup'u çok sevmektedir.¹⁹ Hz. İshak ihtiyarlayıp gözleri görmez olunca, Esav'ı yanına çağırıp ölmeden önce ona mübareklik hakkını vermek için ondan kırlara gidip av hayvanı vurmasını ve lezzetli yemek yapmasını ve kendisinin bundan yemesi gerektiğini belirtir. Bunu duyan Rivka hile ile Hz. İshak'ı kandırarak mübareklik hakkını Esav yerine Hz. Yakup'a verir. Bunun üzerine Esav'ın Hz. Yakup'u öldürmesinden korkan Rivka, onun Harran'a Dayısı Lavan/Laban'ın yanına gönderir.²⁰ Hz. Yakup Harran'a giderken geceyi geçirdiği Moria dağında rüyasındaki vizyonda, yeryüzüne sabitlenmiş ve göklere kadar uzanan bir merdiven ve Tanrının meleklerinin bu merdivenden inip çıktığını görür. Ayrıca bu vizyonda, Tanrı Hz. Yakup'un üzerinde birden belirir ve ona, üzerinde yatmakta olduğu ülkeyi kendisine ve soyuna vereceğini, kendisinin ve soyunun mübarek kılınacağını ve korunacağını bildirir. Hz. Yakup uyandıktan sonra başına koyduğu taşı bir anıt olarak diker, tepesine yağ döker ve bu yerin adını da "Bet-El" (Tanrı'nın Evi) koyar.²¹ Hz. Yakup Haran'a vardığında, annesinin kardeşi Laban'ın yanında çalışmaya başlar ve dayısının iki kızından küçük olan Rahel'e aşık olur. Dayısıyla yedi yıl çalışması karşılığında Rahel ile evlenmek için anlaşır. Fakat dayısı düğün akşamı gerdeğe Rahel yerine büyük kızı Lea'yı gönderir. Hz. Yakup dayısıyla yeni bir anlaşma yapıp, bir yedi yıl daha çalışması karşılığında Rahel ile evlenir. Yahudilikte aynı anda iki kız kardeş ile evlenme sadece Hz. Yakup'a mahsustur. Hz. Yakup'un ilk hanımı Lea doğurgan, fakat çok sevdiği Rahel kısırdır. Rehel, Hz. Yakup'dan çocuk sahibi olabilmek için hizmetçisi Bilha'yı Yakup'la evlendirir ve ondan iki erkek çocuk sahibi olur. Bunun üzerine ilk hanımı Lea'da Yakup'dan çocuk sahibi olabilmek için hizmetçisi Zilpa'yı onunla evlendirir ve hizmetçisinden iki erkek çocuk sahibi olur. Daha sora mucizevi bir şekilde hamile kalarak önce Hz. Yusuf'u, daha sonra da Bünyamin'i doğurur. Böylece Hz. Yakup'un iki hanımı ve onların hizmetçilerinden toplam on iki oğlu ve Dina isimli bir kızı olur.

¹⁷ Bereşit, 24: 1- 66, s. 159-173

¹⁸ Bereşit, 25: 1-11

¹⁹ Baki Adam, Dinler Tarihi, s. 37; Bereşit, 25: 19-26

²⁰ Bereşit, 27: 1-47; 28: 1-5

²¹ Annamarie Schimmel, Dinler Tarihine Giriş, İstanbul 1999, s. 140; Bereşit, 28: 10-19

Hız. Yakup'un on iki erkek çocuğundan on iki kutsal kabile meydana gelmiştir.²² Böylece Tanah'a göre Yahudilerin ilk ataları olan Hz. İbrahim, Hz. İshak ve Hz. Yakup ve on iki kutsal kabile oluşmuştur.²³ Harran'da dayısı ile anlaşmazlığa düşünce Hz. Yakup, hanımlarını, çocuklarını ve sürülerini alarak babası Hz. İshak'ın yanına Filistin bölgesine tekrar gelir. Bu yolculuk esnasında bir gece adamlarını ve sürülerini nehrin karşısına geçiren Hz. Yakup, karşı tarafta yalnız kalınca yabancı bir adamla sabaha kadar güreşir. Adam, Hz. Yakup'u yenemeyince onun uyluk kemiğine vurarak sakatlar. Neticede Hz. Yakup adamı yakalar ve kendisini mübarek kılmadan bırakmayacağını söyler. Adam da bunun üzerine, "Bundan sora isminin Yakup olduğu söylenmeyecek. Adın İsrail olacak. Çünkü hem İlahi bir varlıkla hem de insanlarla mücadele ettin ve üstün geldin." der.²⁴ Hz. Yakup bölgesine yerleştikten sonra İshak yüz seksen yaşında Mamre'de ölmüştür.²⁵ Hz. Yakup, çocukları arasında en fazla Hz. Yusuf'u sevdiğinden, kardeşleri kıskanırlar. Hz. Yusuf'un gördüğü rüyalar üzerine, kardeşleri onu kıskanırlar ve kin tutarlar. Neticede Hz. Yusuf'u, Mısır'a giden Midyanlı İsmailoğullarına ait kervana yirmi parça gümüş karşılığı satarlar. Sonra da bir teke kesip, kanını Yusuf'un elbisesine sürerler ve babaları Hz. Yakup'a da vahşi bir hayvanın onu yediğini söyleyip onun elbisesini gösterirler. Hz. Yakup, Hz. Yusuf için uzun günler boyu yas tutar.²⁶

Hız. Yusuf, Mısır'a vardığında Firavun'un muhafız birliği komutanı olan Potifar tarafından satın alınır. Potifar'ın hanımı, aşık olduğu Hz. Yusuf'tan karşılık göremeyince ona iftira atar ve bu nedenle Hz. Yusuf hapse girer. Hapiste iken Firavun'un rüyasını doğru tabir eder. Hz. Yusuf, böylece haptisten kurtulur ve Mısır'da Firavun'dan sonra en yetkili kişi olur. Kenan ülkesinde kıtlık ortaya çıkınca, Hz. Yakup'un oğulları tahıl almak için Mısır'a giderler. Hz. Yusuf kardeşlerini tanır ve babalarıyla birlikte onları Mısır'a çağırır. Böylece İsrailoğulları için Mısır hayatı başlamış olur. Hz. Yusuf zamanında yetmiş kişi ile Mısır'da gelen İsrailoğulları rahat ve zengin bir hayat sürdürerler.²⁷ Yusuf'tan sonraki yıllarda ise İsrailoğulları Mısır'da köle durumuna düşerler ve piramitlerin inşasında çalıştırılırlar.

İsrailoğulların Mısır'daki kölelikten kurtarma görevini Tanrı, Hz. Musa'ya vermiştir. Hz. Musa konuşma zorluğu çektiğinden yardımcısı Hz. Harun olmuştur. Hz.

²² Paul Johnson, a.g.e., s. 33; Bereşit, 29: 1-35; 30: 1-25

²³ G. T. Bettany, a.g.e., s. 602-603.

²⁴ Bereşit, 30: 26-43; 31: 1-54; 32: 1-33.

²⁵ Bereşit, 35: 27-29.

²⁶ İskender Oymak-Sami Kılıç-Ramazan Işık, a.g.e.; Bereşit, 37: 1-34.

²⁷ Bereşit, s.315-421.

Musa'nın, Firavun ile yaptığı mücadelelerin neticesinde İsrailoğulları, Tanrı'nın da mucizeleriyle Mısır'dan kaçıp Kızıldeniz'i geçerek Sina çölüne gelmişlerdir. İsrailoğullarının Mısır'dan çıkmasına izin vermeyen Firavun ve askerleri ise Kızıldeniz'de boğulmuştur. Mısır'daki kölelikten kurtulan İsrailoğulları Sina bölgesine geldiklerinde Hz. Musa Tanrı'dan On Emri almak için Sina dağına çıkmıştır. Döndüğünde İsrailoğullarından bazılarının altından buzağıya taptığını gören Hz. Musa, Tanrı'nın emri gereği altından buzağıya tapanların tamamını Hz. Harun ile birlikte öldürmüştür. Bu günahtan dolayı Hz. Musa önderliğindeki İsrailoğulları kırk yıl Sina çölünde dolaşmışlardır. Bu süre içerisinde Hz. Musa'ya Tora verilmiş, Mişkan (Buluşma Çadırı) yapılmış, On Emir tabletleri Ahit Sandığı içerisine konulmuş, ibadetlerin ve takdimlerin nasıl yapılacağı İsrailoğullarına öğretilmiştir. Böylece Yahudi şeriatı da şekillenmiştir.²⁸ Hz. Musa yapmış olduğu bir hatadan dolayı hayatında Kutsal Topraklara ayak basamamış, sadece uzaktan görebilmiştir. İsrailoğullarını Kutsal Topraklara Hz. Musa sonrası İsrailoğulların başına geçen Nun oğlu Yeşu, getirmiştir.²⁹

Hz. Musa'nın ölmeden önce başkan olarak seçtiği Yeşu, savaşarak Kenan şehirlerini almış ve böylece İsrailoğulları Kutsal Topraklara sahip olmuşlardır. Böylece Yahudi tarihinde "Hakimler Dönemi" başlamıştır. Yaklaşık üç yüz yıl süren bu dönemde İsrailoğulları göçebelikten yerleşik hayata, tarımı ve diğer zanaatları öğrenmeye başlamışlardır. Bu dönemin sonlarına doğru, rüşvet gibi yolsuzlukların yaygınlaşması ve komşu ülkelerin baskısı, harplerin doğurduğu problemler ve İsrailoğullarının komşu ülkelerdeki gibi bir otorite, mutlak emir ve komuta sahibi bir hükümdar istemesiyle, Peygamber Samuel'in Savl'u hükümdar seçmiştir. Böylece Hakimler Dönemi sona ermiştir.³⁰

Savl'ın İsrailoğullarına kral olmasıyla Yahudilikte "Krallar Dönemi" başlamıştır. Savl, Filistiler ile savaşmış ve Hz. Davud'un Filistinlilerin kralı Golyat'ı (Câlut) yenmesiyle galip gelmiştir. Hz. Davud, Savl'un yaptığı bir savaşta ölmesi üzerine tahta geçmiştir. Tahminen M.Ö. 1006-966 yılları arasında İsrailoğullarına krallık yapmış olan Hz. Davud, ülkenin sınırlarını güneyde Mısır'a, kuzeyde ise Toroslar'a kadar genişletmiş ve Kudüs'ü başkent yapmıştır. Ayrıca Hz. Davut Kudüs'te, bir mabet yapmaya başlamış, fakat Tanrı'nın bu mabedi oğlu Hz. Süleyman'ın

²⁸ Mehmet Taplamacıoğlu, Karşılaştırmalı Dinler Tarihi, Ankara 1966, s. 173; İskender Oymak-Sami Kılıç-Ramazan Işık, a.g.e.

²⁹ Ömer Faruk Harman, "Yûşâ", T.D.V.İ.A., C. 44, Ankara 2013, s. 43-44.

³⁰ Ekrem Sarıkçıoğlu, a.g.e., s. 257-258; İskender Oymak-Sami Kılıç-Ramazan Işık, a.g.e.

yapacağını bildirmesi üzerine yarıda bırakmıştır. Hz. Davud, Yahudi geleneğinde peygamber değil önemli bir kraldır ve Yahudiler bekledikleri mesih'in Davud soyundan geleceğine inanırlar. Hz. Davud'un ölümünden sonra Yahudilerin kralı Hz. Süleyman olmuştur. Tahminen M.Ö. 966-926 yılları arasında krallık yapan Hz. Süleyman babasının yaptırdığı mabedi yıktırarak yerine, kendi ismi ile de anılan meşhur Süleyman Mabedini/Kutsal Mabedi yaptırmıştır. Bu mabedin yapılmasıyla birlikte Yahudilikte "I. Mabet Dönem" başlamıştır. Hz. Süleyman'ın İsrailoğulları dışından kadınlarla evlenmesi, sarayına heykeller yaptırması, Tora yasalarına sıkı sıkıya bağlı olan halkın ve aleyhtarlarının tepkisini çekmiştir. Ayrıca onun döneminde Ârâmî bölgesi ve Edom kaybedilmiştir. Hz. Süleyman'ın ölümü üzerine ülke, kuzeyde "İsrail", güneyde ise "Yahuda" krallığı olarak ikiye ayrılmıştır. Kuzeydeki İsrail krallığı, M.Ö. 722 yılında Asurlular tarafından yıkılmış ve İsrail halkı Asur'un çeşitli şehirlerine sürgüne gönderilmiştir. Yahudi tarihinde bu sürgüne "I. Babil sürgünü" ismi verilmektedir. Yahuda krallığı ise M.Ö. 586/587 yılında Bâbil kralı Buhtunnasır (II. Nabukadnezar) tarafından ortadan kaldırılmış, Mabet yıkılmış, Ahid Sandığı kaybolmuş ve İsrailoğulları Babil'e sürgüne gönderilmiştir. Bu sürgüne de "II. Babil sürgünü" denilmektedir. Bu sürgünle birlikte I. Mabet Dönemi sona ermiştir.³¹

Babil krallığının M.Ö. 538 yılında Pers kralı Koreş/Kurus (Hüsrev') tarafından yıkılmasıyla İsrailoğullarının Babil esareti son bulmuştur. Kurus, serbest bırakılmasıyla Kutsal Topraklara geri dönmen İsrailoğulları, Perslerin de yardımıyla Süleyman Mabedini yeniden inşa etmişler, Ezra kaybolan Tora'yı tekrar yazmış, Yahudilerin yabancı kadınlarla evlenmesini yasaklamış ve Yahudi şeriatının uygulanmasında aşırı titizlik gösterilmesini sağlamıştır. Ezra ve daha sonraki dönemde evrensel olan Yahudilik, milli bir görünüm kazanmıştır. Dolayısıyla günümüz Yahudiliği, II. Mabet Döneminde teşekkül etmiştir. Bu dönemde, İsrailoğulları üzerindeki Perslerin siyasi etkisi M.Ö. 330 yılına kadar devam etmiştir.³² M.Ö. 330'da Persleri mağlup eden Roma kralı İskender'in Filistin bölgesine hakim olmasıyla, Yahudiler Roma idaresine girmişlerdir. M.Ö. 168 yılında 4. Antokyos'un Kutsal Mabedi yağma etmesine ve aşırı baskısına dayanamayan Yahudiler, M.Ö. 169 yılında isyan ederek, Yudas Makkabi'nin başkanlığında süresi az da olsa bağımsızlıklarına kavuşmuşlardır. M.Ö. 63'de Roma imparatorluğu, Yahudilere baskı uygulamaya başlamış neticede M.S. 68/70'de Romalı

³¹ Ekrem Sarıkçıoğlu, a.g.e., s. 258-261; İskender Oymak-Sami Kılıç-Ramazan Işık, a.g.e.

³² Ali Osman Kurt, a.g.e., s. 181-187; Ekrem Sarıkçıoğlu, a.g.e., s. 267-268; Ahmet Kahraman, Mukayeseli Dinler Tarihi, İstanbul 1993, s. 140-141; İskender Oymak-Sami Kılıç-Ramazan Işık, a.g.e.

komutan Titus, Kudüs'ü yağmalamış, Kutsal Mabeti yıkmış ve Yahudileri dünyanın çeşitli bölgelerine sürgüne göndermiştir. Böylece Yahudi tarihinde II. Mabet Dönemi bitmiş ve “Diaspora Dönemi” başlamıştır.³³

Çalışmamızın ana kaynağını oluşturan Yahudiliğin kutsal kitapları, yazılı ve sözlü metinler olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Yazılı metinlere “Tanah” ismi verilirken sözlü metinler “Talmud” veya “Sözlü Tora/Tevrat” denilmektedir.³⁴ Tanah Tora, Neviim ve Ketuvim isimli üç bölümden ve 24 kitaptan oluşur.³⁵ Tora (Tevrat) aslında Tanah’ın ilk beş kitabına verilen isim olmakla birlikte Tanah’ın diğer kitapları için de kullanılmaktadır.³⁶ Sözlü metinler ise yazılı metinlerin yani Tanah’ın açıklamasıdır. Bunlar da genel olarak Talmud isimli kitapta toplanmıştır.³⁷

Tanah’ın ilk bölümünü oluşturan Tora/Tevrat, sözlükte kanun, şariat, namus, doktrin emir, ders, rehber gibi anlamlara gelmektedir.³⁸ İbranîce Tora ismi verilen Tanah’ın ilk bölümü beş kitaptan oluşmaktadır. Bu beş kitap, İbranicede “Humaş”, Arapçada “el-Esfâru’l-Hamse”, Yunancada “Pentateukhos”, batı dillerinde ise Pentatök kelimeleriyle ifade edilmektedir.³⁹ Tora’nın birinci kitabının ismi, kelime anlamı “başlangıç” anlamına gelen Bereşit’dir. Bu kitap Hıristiyan kaynaklarında “Tekvin” veya “Yaratılış” olarak isimlendirilmektedir. Bereşit, kainatın ve insanın yaratılışı, Hz. Adem ve Havva’nın işlediği ilk günah ve cennetten kovulmaları, Hz. Adem’in çocuklarının hikayesi, Nuh tufanı ve tufan sonrası olaylar, Hz. İbrahim’in Ur’dan Harran’a gelişi, Harrandan Kutsal Topraklara seyahati, Mısır’a gidişi, Hz. İshak’ın doğumu, Yakup’a behorluk hakkının verilmesi ve on iki kutsal kabilenin oluşum süreci ve Hz. Yusuf’a kadarki Yahudi tarihinden bahseder. Toplam elli perektir.⁴⁰ Tora’nın ikinci kitabı, kelime anlamı “isimler” olan, Şemot’tur ve Hıristiyan kaynaklarında

³³ Ekrem Sarıkçıoğlu, a.g.e., s. 266; Günay Tümer-Abdurrahman Küçük, a.g.e., s. 211-212; İskender Oymak-Sami Kılıç-Ramazan Işık, a.g.e.

³⁴ Baki Adam, “Yahudilik”, Yaşayan Dünya Dinleri, (Ed. Şinasi Gündüz) Ankara 2007, s. 222.

³⁵ Süleyman Turan-Emine Battal, Dünya Dinlerinde Kutsal Metinler, Ankara 2015, s. 156; Mircea Eliade-Ioan P. Couliano, Dinler Tarihi Sözlüğü, (Çev. Ali Erbaş), İstanbul 1999, s. 287.

³⁶ Ömer Faruk Harman, “Tevrat’ın Yahudilikteki Yeri ve Tevrat’a Yönelik Tenkit Faaliyetleri”, Bütün Yönleriyle Yahudilik (Uluslararası Sempozyum 18-19 Şubat 2012), Ankara 2012, s. 27; Baki Adam, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, Ankara 1997, s. 34.

³⁷ Mehmet Alpaslan Küçük, Kutsal Kitapın Anlayışı (Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâm Örneği), Ankara 2016, s. 63.

³⁸ Abdulkâdir Şeybe, Çağdaş Dünya Dinleri ve Mezhepleri, İstanbul 1995, s. 31; Baki Adam, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, s. 34.

³⁹ Felicien Challye, Dinler Tarihi, (Çev. Semih Tiryaki), İstanbul 1972, s.164; Mehmet Alpaslan Küçük, a.g.e., s. 84.

⁴⁰ Hüseyin G. Yurtaydın-Mehmet Dağ, Dinler Tarihi, Ankara 1968, s. 168; Süleyman Turan-Emine Battal, a.g.e., s. 158; Baki Adam, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, s. 17. Ayrıca geniş bilgi için bkz. Bereşit.

“Çıkış” veya “Mısır’dan Çıkış” olarak isimlendirilir. Toplam kırk perekten oluşan bu kitapta, İsrailoğullarının Mısır’da köle durumuna düşmeleri ve çektikleri sıkıntılar, Hz. Musa’nın ortaya çıkışı, onun firavunla mücadelesi, Mısır’dan İsrail oğullarının çıkışları, Sina çölüne gelişleri ve Hz. Musa’ya Sina dağında Tora’nın verilmesi, mikan ve Ahit Sandığının yapılması gibi olaylar anlatılır.⁴¹ Tora’nın üçüncü kitabının ismi Vayikra’dır. Kelime anlamı “seslendi”, “çağırıldı” olan Vayikra, Hıristiyan kaynaklarında “Levililer” olarak isimlendirilir ve yirmi yedi perekten oluşur. Bu kitabın konusu, mişkanda görevli olan Kohenler ve yardımcılarının görevleri, önemli ahlaki kurallar, günahların kefareti, yiyecek ve içecek kuralları, ibadetler ve özellikle de kurban takdimlerinin nasıl yapılacağıdır.⁴² Kelime anlamı “çölde” olan Bamidbar, Tora’nın dördüncü kitabıdır. Yirmi altı perek olan bu kitap Hıristiyan kaynaklarında “Sayılar” veya “Çölde Sayım” olarak isimlendirilir. Bu kitabın konusu İsrailoğullarının çölde geçirdikleri hayat ve olaylar, yapılan nüfus sayımı ve bazı dini kurallardır.⁴³ Tora’nın beşinci kitabı Devarim’dir. Kelime anlamı “sözler” olan Devarim, Hıristiyan kaynaklarında “Tesniye” veya “Yasanın Tekrarı” olarak isimlendirilir ve otuz dört perekten oluşur. Bu kitapta, diğer dört kitaptaki kuralların bir bakıma özeti ve Hz. Musa’nın ölmeden önce Yahudilere verdiği öğütler yer alır.⁴⁴

Tanah’ın ilk bölümünü oluşturan Tora, Yahudi şeriatının temelini oluşturmaktadır. Zira Tora’nın Yahudilikte en büyük peygamber olarak kabul edilen Hz. Musa’ya vahiyle verildiğine inanılır. Dolayısıyla Yahudilikte, bir Yahudi için Tora’yı okumak, anlamak ve kurallarını tatbik etmek en önemli görevdir.⁴⁵

Tanah’ın ikinci bölümünü oluşturan Neviim (Peygamberler) on kitaptan oluşmaktadır. Bu on kitap da Neviim Rişonim (İlk Peygamberler) ve Neviim Ahoranim (Son Peygamberler) olarak iki kısma ayrılır. Neviim Rişonim’de “Yeoşua” (Yeşu), “Şofetim” (Hakimler), “Şmuel” (Samuel), “Melahim” (Krallar), kitapları yer alır. Bu kitaplarda genel olarak, Hz. Musa’nın ölümünden sonra Yahudilerin Kutsal Topraklara yerleşmeleri, krallığın kuruluşu, kralların idaresi, Yahudilerin putperest topluluklarla yaptıkları savaşlar ve Kutsal Mabet’in inşa edilmesi ve Babaililer tarafından yıkılışı anlatılmaktadır. Neviim Ahoranim’de ise “Yeişeyahu” (İşeya), “Yirmiyahu” (Yeremya),

⁴¹ Baki Adam, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, s. 17; Süleyman Turan-Emine Battal, a.g.e., s. 159; Hüseyin G. Yurtaydın-Mehmet Dağ, a.g.e., s.168-169.

⁴² Süleyman Turan-Emine Battal, a.g.e., s. 159; Baki Adam, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, s. 17;

⁴³ Baki Adam, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, s. 17; Süleyman Turan-Emine Battal, a.g.e., s. 159.

⁴⁴ Süleyman Turan-Emine Battal, a.g.e., s. 159; Baki Adam, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, s. 18

⁴⁵ Ömer Faruk Harman, a.g.m., s. 28; Muhammet Tarakçı, “Yahudilikte Vahiy Anlayışı”, Bütün Yönleriyle Yahudilik (Uluslararası Sempozyum 18-19 Şubat 2012), Ankara 2012, s. 61.

“Yeheqel” (Hezekiel) ve “Snaim Asar” (on iki peygamberlerin kitapları bulunur) kitapları yer alır ve bunlarda Yahudi peygamberlerin putperestliğe karşı verdikleri mücadeleleri, tek bir tanrı fikrini bütün insanlara yaymak için gösterdikleri gayretleri, halka Tora’nın kurallarına uymaları için yaptıkları öğütleri ve bahsedilen peygamberlerin dönemlerindeki olayları anlatır.⁴⁶

Tanah’ın üçüncü bölümü, “Kitaplar”, “Kutsal Yazılar” anlamına gelen Ketuvim’dir. Ketuvim, “Tehilim” (Mezmurlar), “Şlomo Misle” (Süleyman’ın Meselleri), “Şir Aşirim” (Neşideler Neşidesi), “İyov” (Eyüp), “Kohelet” (Vaiz), Rut, Ester, “Ekha” (Yeremya’nın Mersiyeleri) ve “Daniel” olmak üzere dokuz kitaptan oluşmaktadır. Bu bölümde, Hz. Davut’tan II. Babil sürgünü ve sonrası olaylar anlatılmaktadır. Bu bölümün en önemli kitabı olan Tehilim, Hz. Davud’a aittir ve buradaki pasajlar ibadetlerde ve kutlamalarda okunmaktadır.⁴⁷

Yaklaşık bin sene içerisinde ortaya çıktığı tahmin edilen Tanah’ın sınırlandırma işlemi, M.Ö. 90 yılında toplanan Yemnia Konsili’nde yapılmıştır. Tam metin tespiti ve tashihihinin ise, M.S. 100 yıllarında yapıldığı tahmin edilmektedir. Bununla birlikte Tanah’ın içerisindeki ifadelerin sıhhati konusundaki tartışmalar yüzyıllardan beri devam etmektedir.⁴⁸

Yahudilikte Tanah’ın yanı sıra, Tanah gibi dinde otorite olarak kabul edilen sözlü rivayetler de bulunmaktadır. Hahamların nesilden nesile aktardıkları bu sözlü rivayetlere “Sözlü Tora” ismi verilmektedir. Bu rivayetlerin toplandığı külliyata genel olarak “Talmud” denilmektedir.⁴⁹ Yudas, M.S. 150 yıllarında, kendilerine kadar gelen Tora’nın açıklaması olan rivayetleri, kaybolmaması için “Mişna” (Tekrar edilen şeriat) isimli bir eserde kayıt altına almıştır. Yahuda ise 216 yılında, Yudas’tan sonra yapılan yorumları Misyana’ya eklemiştir. Mişna’nın, içerisinde anlaşılması zor ifadeler bulunduğundan, “amorim” ismi verilen yorumcular anlaşılır hale getirmek için şerhler yazmışlardır. Böylece “son olarak gözden geçirilen, an’ane haline gelmiş öğrenim” anlamına gelen “Gamara” oluşmuştur. Mişna ve Gamara’nın toplandığı kitaba da “öğrenim” anlamına gelen Talmud denilmiştir. “Kudüs Talmud” ve “Babil Talmud”

⁴⁶ Mahmut Aydın, Ana Hatlarıyla Dinler Tarihi, İstanbul 2010, s.289-290; Mehmet Alpaslan Küçük, a.g.e., s. 84-88.

⁴⁷ Mehmet Alpaslan Küçük, a.g.e., s. 88-89.

⁴⁸ Mahmut Aydın, a.g.e., s.191-292; Maurice Bucaille, Müsbet İlim Yönünden Tevrat, İnciller ve Kur’an, (Ter. Mehmet Ali Sönmez) Ankara 1988, s. 32-33; Baki Adam, “Yahudilik” Yaşayan Dünya Dinleri, s. 222-227; Süleyman Turan-Emine Battal, a.g.e., s.162-163; Ekrem Sarıkçıoğlu, “Yahudiliğe Farklı Bir Bakış”, Bütün Yönleriyle Yahudilik (Uluslararası Sempozyum 18-19 Şubat 2012), Ankara 2012, s. 338

⁴⁹ Baki Adam, Dinler Tarih, s. 43.

olmak üzere İki çeşit Talmud vardır. Filistin hahamlarının açıklamalarının bulunduğu ve diğerine göre daha dar kapsamlı olan Talmud'a "Kudüs Talmud"u; Babil hahamlarının yorumlarının yer aldığı Talmud'a ise Babil Talmud'u denilmektedir. Ortodoks Yahudiliğe göre, Talmud da Tanah gibi Tanrı tarafından indirilmiş bir vahiy kitabıdır ve Talmud'a inanmayan Yahudi olarak kabul edilmez.⁵⁰

⁵⁰ Mahmut Aydın, a.g.e., s. 292-293; Süleyman Turan-Emine Battal, a.g.e., s.163-165.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YAHUDİ KUTSAL METİNLERİNDE KİTLESEL/SALGIN HASTALIKLAR

Yahudi kutsal kitabı Tanah, kainatın yaratılmasından, Malaki'ye kadarki olayları içine almaktadır. Bu uzun tarihi konular arasında salgın hastalıklarla ilgili bilgiler de yer almaktadır. Ayrıca Yahudi hahamlarının konuyla ilgili önemli görüşleri bulunmaktadır. Tora'nın ilk yorumu olan Mişna'da bulaşıcı hastalıkların kaynağı, ölüm cezası gerektirecek bir suç işlemiş kişilerin Bet-Din⁵¹'e teslim edilmemesine ve Şemita⁵² ürünlerinden kanuna aykırı bir şekilde yarar sağlanmasına dayandırılmaktadır.⁵³ Naftali Haleva da, fakir ve ihtiyacı olan insanlarla paylaşmayı kabul etmemenin bedeli bulaşıcı ve öldürücü hastalıkların artması olacağını ifade ettikten sonra, bu tür felaketlerin önüne geçmek için insanların elindekileri, ihtiyacı olan fakirlerle paylaşması gerektiğini belirtmektedir. Naftali Haleva "Pirke Avot" isimli eserinde Mişna'ya (5/12) göre yedi yıllık şemita döngüsünde salgın hastalıkların arttığı dört zaman olduğunu belirtmektedir. Bunlar, dördüncü sene, yedinci sene, şemita senesinden bir sene sonra ve her yıl Sukot bittikten sonraki dönemdir. Bu yıllarda salgın hastalıkların artması eserde şöyle izah edilmektedir: "a. Dördüncü sene, üçüncü sene ürününden fakire hakkını (Maaser Ani) vermediği için, b. Yedinci sene, altıncı sene ürününden fakire yardım (Maaser Ani) etmediği için, c. Şemita senesinden bir yıl sonra, şemita ürününü kurallara aykırı bir şekilde kullandığı için, d. Her yıl Sukot'tan sonra, fakirin ürününü, hediyesini ve hakkını çaldığı için."⁵⁴ Diğer taraftan bazı hahamlar, kötü huyları salgın hastalıkla benzeterek anlatmaktadır. Örneğin Nesim Behar, gururun (gaava) insanın gözlerini ve kalbini kapattığını, kişinin Tanrı'nın büyüklüğünü görmesini ve O'ndan korkmasını engellediğini belirttikten sonra, gururu cüzzam salgınına benzetmektedir.⁵⁵ Ayrıca Tora'ya göre, Bet-Din'in verdiği ceza ile değil de, Tanrı tarafından gerçekleştirilen ölümler, (Mita Bide Şamayim) genel olarak veba gibi salgın hastalıkla

⁵¹ Kilime anlamı "Yasa Evi" olan Bet-Din, Yahudi cemaatlerinde, evlenme, boşanma, miras ve nesep tespiti gibi davaların görüldüğü, yargı konusunun niteliğine göre üç ya da daha fazla yetkili Haham'dan oluşan mahkeme kuruluna verilen isimdir. Nuh Arslantaş, İslam Toplumunda Yahudiler, İstanbul 2011, s. 289; Vayikra, s. 859.; Sami Kılıç, İlahî Dinlerde Yiyecek ve İçecekler", Ankara 2011, s. 43.

⁵² Kelime anlamı "feragat", "serbest bırakma", "halka açma" anlamlarına gelen Şemita, İsrail ülkesinde yaşayan Yahudi çiftçilerin, tarlalarını ekilmedikleri yedinci yıla verilen isimdir. Sami Kılıç, a.g.e., s. 112.

⁵³ Naftali Haleva, Pirke Avot, İstanbul 2004, s. 152.

⁵⁴ Naftali Haleva, a.g.e., s. 154

⁵⁵ Nesim Behar, Dini Uygulama Rehberi, İstanbul 2004, s. 351

gerçekleşmektedir. Talmud'da altmış yaşın altında gerçekleşen ölümlerin de Mita Bide Şamayim türü olabileceği ifade edilmektedir.⁵⁶

Salgın hastalıklarla ilgili Tora'da yer alan pasukları ve bunlarla ilgili Yahudi hahamlarının görüşlerini, Hz. İbrahim'den Hz. Musa'ya kadarki dönem, Hz. Musa dönemi ve Hz. Musa'dan ikinci mabet sonuna kadarki dönem olmak üzere üç başlık halinde ele alacağız

1.1. Hz. İbrahim'den Hz. Musa'ya Kadarki Dönemde Kitlese/Salgın Hastalıklar

Tora'ya göre, Yahudiler, Hz. İbrahim'le birlikte Sümerlerin Ur şehrinde (Ur-Kastim/Ateş Ülkesi) tarih sahnesine çıkmışlardır. Yahudi takvimine göre Hz. İbrahim, kainatın yaratılışının 1948. yılında doğmuştur. Dedesinin ismi Nahor, babasının ismi Terah⁵⁷ (İslam Kaynaklarında Azer olarak geçer) annesinin ismi ise Amatlay'dır.⁵⁸ Tora'da Hz. İbrahim'in putları kırması ve ateşe atılması olayı anlatılmaz. Bu olay Talmud'da anlatılmaktadır. Babasının, Hz. İbrahim'i Firavun'a şikayeti üzerine Hz. İbrahim ateşe atılır, fakat Tanrı'nın mucizesi gereği ateşte yanmaz. Hz. İbrahim'e tabi olan kardeşi Aran, kendisinin de yanmayacağını düşünerek inancından vazgeçmez. O da mucize beklediğinden dolayı ateşe atılır, fakat ateşte yanar. Bunun üzerine Hz. İbrahim babasının evlat acısını hafifletmek için Aran'ın kızı Sara ile yani öz yeğeni ile evlenir. Bu olay sonrası Hz. İbrahim ve ailesi aynı zamanda Aran'nun oğlu Lut (Hz. İbrahim'in yeğeni) ile birlikte Harran'a göçerler. Hz. İbrahim Tanrı'nın emrine uyarak hanımı Sara, yeğeni Lut ile birlikte yetmiş beş yaşında Harran'dan kutsal topraklara başka bir ifade ile Kenan diyarına gelmiştir. Burada belli bir süre dolaşan Hz. İbrahim, bölgede kuraklık ve kıtlık ortaya çıkınca beraberlerindekiyle birlikte Mısır'a gitmiştir.⁵⁹ Sara çok güzel olduğundan Mısırlıların, kendisini hanımı yüzünden öldürecekleri endişesi ile Hz. İbrahim, hanımını Paro'nun (firavun) adamlarına kız kardeşi olarak tanıtmıştır. Bu olay Tora'da şöyle anlatılmaktadır: “Mısır'a yaklaştıklarında, eşi Sara'ya “Senin güzel görümlü bir kadın olduğunun farkındayım” dedi. “Mısırlılar seni görünce, benim eşim olduğunu anlayıp beni öldürecek, seni ise hayatta bırakacaklardır. Lütfen kız kardeşim olduğunu söyle. O zaman senin uğruna bana iyi davranacaklardır ve senin

⁵⁶ Bamitbar, s. 21.

⁵⁷ Tora, Bereşit, 11: 26, s. 75.

⁵⁸ İskender Oymak-Sami Kılıç-Ramazan Işık, a.g.e.

⁵⁹ Tora, Bereşit, 11: 27-32; 12: 1-10, s. 74-85.

sayende yaşamım kurtulacaktır”.⁶⁰ Paro'nun adamları Sara'yı gördüklerinde onu Paro'nun sarayına götürmüşler ve onunla evlenmesi için Paro'ya onu övmüşlerdir. Sara ile evlenen Paro, Hz. İbrahim'e iyi davranmış ve ona çok sayıda davar ve köle, cariye vermiştir.⁶¹

Paro'nun Hz. İbrahim'in hanımı Sara ile evlenmesi sebebiyle Tanrı Paro ve sarayını ciddi yaralar ile vurmuştur.⁶² Bu Tora'da geçen ilk kitlesel hastalıktır. Tora yorumcuları bu yaraların Paro ve sarayındaki erkekleri güçten düşürücü bir çeşit deri hastalığı olduğunu belirtmektedirler. Onlara göre, bu hastalık cinsel ilişkiyi de engellediği için böylece Sara'nın ve Hz. İbrahim'in onuru korunmuştur.⁶³ Bu olay, Tora'ya göre kitlesel bir hastalığın ahlaksızlığı cezalandırmak, onurlu insanları da korumak için Tanrı tarafından verildiğini göstermektedir. Zira Paro bu olay sonrası “Paro Avram'ı çağırttı ve “Nedir bu bana yaptığın?” dedi. “Onun eşin olduğunu neden bana söylemedin? Neden onun kız kardeşin olduğunu söyledin ve ben de onu kendime eş olarak aldım? Şimdi işte eşin! Al ve git!”. Paro onun Avram'ın üzerine adamlar görevlendirdi ve onu, karısı ve ona ait olan her şeyle birlikte gönderdi.”⁶⁴ Yukarıdaki pasuklarda belirtilen Paro'nun Hz. İbrahim ve eşini aceleci bir şekilde Mısır'dan göndermesi şöyle yorumlanmaktadır: “Paro, bir taraftan üzerine gelen hastalığın sebebini bir an önce ortadan kaldırmak için acele ederken, diğer taraftan da kötü bir davranışta bulunmak suretiyle Tanrı'nın gazabını uyandırmaktan korkmaktadır. Bu yüzden, başlarına kötü bir şey gelmesini engellemek için onlara eşlik edecek kişiler görevlendirmiş ve bu şekilde onları şerefle uğurlamıştır.”⁶⁵

Tora'da yukarıda Hz. İbrahim ve Sara ile ilgili anlatılan olayın bir başka benzeri Hz. İbrahim ve beraberindekilerin Mısır'dan Kenan diyarına döndükleri süreçte Negev bölgesinde Kadeş ile Sur arasına yerleştiğinde meydana gelmiştir. Burada da Hz. İbrahim karısı Sara'yı, Gerar Kralı Avimeleh'e kız kardeşim diyerek vermiştir. Bu olay Tora'da şöyle anlatılmaktadır: “Avram oradan Negev ülkesine göç etti ve Kadeş ile Sur arasında yerleşti. Gerar'ı devamlı ziyaret ederdi. Burada Avraam, eşi Sara hakkında “Kız kardeşimdir” dedi ve Gerar kralı Avimeleh adam göndererek Sara'yı aldı. Tanrı geceleyin bir rüya ile Avimeleh'e geldi. Ona “Aldığın kadın sebebiyle öleceksin” dedi.

⁶⁰ Tora, Bereşit, 12: 11-13.

⁶¹ Tora, Bereşit, 12: 14- 16.

⁶² Tora, Bereşit, 12: 17.

⁶³ Tora, Bereşit, 12: 17.

⁶⁴ Tora, Bereşit, 12: 18-20.

⁶⁵ Tora, Bereşit, s. 87.

“Onun bir kocası var”. Avimeleh ona Sara’ya yaklaşmamıştı. “Ey Efendim!” dedi. “Bir halkı masum olsa da mı öldüreceksin? Avraam Şahsen bana Sara konusunda ‘kız kardeşimdir’ demedi mi? Ve o Sara O da Avram için ‘Ağabeyimdir’ dedi! Bir şey yaptıysam, masum kalbim ve temiz ellerimle yaptım”. Tanrı ona rüyada “Bunu masum kalbinle yaptığının ben de farkındayım” dedi. “Bana karşı günah işlemeni engelleyen de Benim. Ona dokunma fırsatını sana bu sebeple tanımadım. Şimdi adamın eşini geri ver çünkü o bir peygamberdir. Senin için dua edecek ve sen hayatta kalacaksın. Ama eğer geri vermezsen, bil ki kesinlikle öleceksin hem sen, hem de sana ait olan herkes” Avimeleh sabah erkenden kalktı ve bütün hizmetkarlarını çağırdı. Tüm bu sözleri onlara gizli bir şekilde anlattı ve adamlar çok korktular. Avimeleh Avraam’ı çağırttı ve ona “Nedir bize yaptığın?” dedi. “Sana karşı ne suç işledim ki üzerime ve krallığıma böyle büyük bir günahı getirdin? Bu bana yaptığın, yapılacak şey değil” Avimeleh Avraam’a “Ne gördün de bunu yapma gereği duydun?” diye sordu. Avraam “Çünkü burada eksik olan tek şeyin Tanrı korkusu olduğunu fark ettim” diye cevap verdi. “Eşim sebebiyle öldürülebilirdim. Ve aslına bakılırsa gerçekten kız kardeşimdir. Babamın kızıdır, ama annemin kızı değildir. Sonradan Eşim oldu. Tanrı beni babamın evinden uzaklaştırdığı zaman, ondan Sara’dan bana bir iyilik yapmasını istemiştim. Geleceğimiz her yerde, onun kardeşi olduğumu söyleyecekti”. Avimeleh davar ve sığırla, köleler ve cariyeler olarak bunları Avraam’a verdi. Ardından eşi Sara’yı da kendisine iade etti. Avimeleh “İşte tüm ülkem önünde” dedi. “Uygun gördüğün yere yerleş.” Sara’ya da “Bak; kardeşine 1000 parça gümüş veriyorum” dedi. “Bu para Senin adına, yanındaki herkes için, olan her şeyle ilgili bir kanıttır. Başın dik durabilirsin”. Avraam Tanrı’ya dua etti ve Tanrı Avimeleh’i, eşini ve cariyelerini iyileştirdi ve kadınlar doğum yapabildiler. Zira Tanrı Avimeleh’in evine ait her rahmi, Avraam’ın eşi Sara sebebiyle tamamen kapatmıştı.”⁶⁶

Tora yorumcularına göre, Tanrı bu sefer Sara’nın onurunu korumak ve Sara’yı alıkonulmasının cezası olarak Avimeleh ve halkının vücutlarındaki çoğu deliği kapatmıştır. Böylece Avimeleh ve Gerar halkı rahatlayamayacak, kadınlar da doğum yapamayacaklardır. Avimeleh ve bütün kadınların rahatsızlığı Hz. İbrahim’in dua etmesiyle ortadan kalkmıştır.⁶⁷

⁶⁶ Tora, Bereşit, 20: 1-18.

⁶⁷ Tora, Bereşit, s. 136.

Tora'dan ziyade yorumlarında bahsedilen erkeklere özgü kitlesel hastalık veya rahatsızlık sünnet olduktan sonraki üçüncü gündür. Bununla ilgili olay, Hz. Yakup ve çocuklarının Şehem şehrine geldiklerinde bölgenin başkanı Hivi ulusundan Hamor'un oğlu Şehem'in, Hz. Yakup'un Lea'dan olan kızı Dina'ya tecavüz etmesi olayında anlatılmaktadır. Tora'ya göre, Hz. Yakup ve çocukları, Dina'ya tecavüz ettikten sonra onunla evlenmek isteyen Şehem'e ve babası Hamor'a şart olarak Şehem halkının erkeklerinin tamamının sünnet olmasını ileri sürmüşlerdir. Şartı kabul eden Şehem halkının erkekleri sünnet olduktan üç gün sonra Hz. Yakup'un oğullarından Simon ve Levi kız kardeşlerinin intikamını almak ve onu kurtarmak için erkeklerin hepsini kılıçtan geçirip öldürmüştür. Tora yorumcuları Şehem halkının erkeklerinin bunlara karşı koyamamasını, sünnet sebebiyle zayıf ve hasta olmalarına dayandırmaktadır. Zira onlara göre sünneti takip eden üçüncü gün en acı çekilen gündür.⁶⁸

1.2. Hz. Musa Döneminde Kitlesel/Salgın Hastalıklar

Bu dönemde ilk salgın hastalıklar, Hz. Musa'nın Yahudileri Mısır'dan çıkarmasına müsaade etmeyen Paro'yu (Firavun) cezalandırmak için ortaya çıkmıştır. Musa da Tanrı'dan Yahudileri Mısır'dan çıkarma görevi aldıktan sonra Paro ile Yahudilerin Mısır'dan çıkmasına müsaade etmesi konusunda görüşmeler yapar. Her görüşmede ikna olan Paro, daha sonra sözünden döner ve bunun üzerine Tanrı, Mısır halkına on bela verir.⁶⁹ Bu belalardan beşincisi hayvanlara verilen salgın hastalıktır. Bu olay Şemot'ta şöyle anlatılmaktadır, “Tanrı, Musa'ya şöyle dedi: “Paro'ya gel ve ona İbraniler'in Tanrısı Aşem Adına şunları söyle: Halkımı salıver ki bana ibadet edebilsinler. Çünkü eğer salıvermeyi reddeder ve onları tutmayı sürdürürsen, Tanrı'nın gücü, çayırdaki hayvanlarına yönelecek. Atlar, eşekler, develer, sığır ve davar, son derece ciddi bir salgın sebebiyle telef olacaklar. “Tanrı, Yisrael'in hayvanları ile Mısır'ın hayvanları arasında ayırım yapacak ve Bene-Yisrael'e ait olanlardan bir tanesi bile ölmeyecek. Tanrı bunun için kesin bir vakit de belirledi: Tanrı ülkede bu sözü yarın gerçekleştirecek.” Tanrı bu sözü ertesi gün gerçekleştirdi ve Mısır'ın tüm hayvanları telef oldu. Bene-Yisrael'in hayvanlarından ise bir tane bile ölmedi. Paro birilerini gönderdi ve Yisrael'in hayvanlarından bir hayvan bile ölmediğini öğrendi. Yine de

⁶⁸ Tora, Bereşit, 34: 1-26, s. 261-267.

⁶⁹ Geniş Bilgi için bkz., TORA ve Aftara Türkçe Çeviri ve Açıklamalarıyla, Şemot ,2. Kitap, Çev. Moşe Farsi-Diana Yani-Selin Sağla vd., İstanbul 2004, s. 49-99.

Paro'nun kalbi sertleşti ve halkı salıvermedi.”⁷⁰ Tora'da Mısırlıların hayvanlarını öldüren salgın hastalığın türü belirtilmemektedir. Pasukların yorumlarında da buna değinilmemiştir. Yorumlarda genel olarak, İsrailoğullarının hayvanlarıyla Mısırlıların hayvanlarının aynı otlakta yer almasına rağmen onların hayvanlarının ölmemesi Tanrı'nın bir mucizesi olarak değerlendirilmektedir.⁷¹ Diğer taraftan bu olayla ilgili yorumlarda, Mısırlıların İsrailoğullarını hayvanlarını gütmeye zorladığından Tanrının hayvanların ölümüne neden olan salgın hastalık verdiği belirtilmektedir.⁷² Bu yorumdan hareketle, Mısırlıların hayvanlarının ölümü üzerine İsrailoğullarının zorla çobanlık yapma sıkıntısından kurtulduklarını söylemek mümkündür.

Paro ve Mısır halkına verilen belalardan altıncısı insanlarla ilgilidir. Bu belada Tanrı, Mısır halkını çıbanlara dönüşen egzama salgını vermiştir. Bu olay Şemot'ta şöyle anlatılmaktadır, “Tanrı, Musa ve Harun'a “İkişer avuç dolusu kurum alın ve Musa onu Paro'nun gözleri önünde gökyüzüne doğru savursun” dedi. “Bu attığımız, Tüm Mısır Ülkesi üzerinde toz şeklini alacak ve Mısır Ülkesi'nin her yerinde insanlarla hayvanların üzerine düştüğünde, çıbanlara dönüşen egzamaya yol açacak.” Kurumu aldılar ve Paro'nun önünde durdular. Musa onu gökyüzüne savurdu ve insanlarla hayvanlarda, çıbanlara dönüşen egzamalar baş gösterdi. Medyumlar egzama yüzünden Musa'nın önünde duramadılar; çünkü egzama medyumlarda ve tüm Mısır'da etkiliydi. Tanrı, Paro'nun kalbine güç verdi ve Paro, tıpkı Tanrı'nın Musa'ya söylemiş olduğu gibi onları dikkate almadı.”⁷³ Tora yorumcuları, hastalığa sebep olan, alınan ikişer avuç dolusu kurumun “ocak kurumu” veya “kül” ya da “közleşmiş kömürün üzerindeki beyaz kül” olduğu kanaatindedirler. İkişer avuç kurum ile bütün Mısır halkının çıbanlara dönüşen egzamaya tutulmasının Tanrının açık bir mucizesi olduğunu belirten Tora yorumcuları, çıbanları “su toplamış deri kabarcıkları” ve “açık yaralara dönüşen çıbanlar” olarak; egzamayı ise “bu sözcük aynı zamanda sıcaklık ifade eder. Bu da, ocaktan alınan sıcak kurumların döküntülere yol açan yanıklara neden olduğunu belirtmektedir. Deride çıkan egzamalar, vücuda ısı ve yanma hissi ile büyük rahatsızlık veren irinle dolup çıbanlara dönüşmektedir” şeklinde açıklamaktadırlar. Diğer taraftan yorumlarda, diğer belaları ustalıkları ve bilgileriyle zararsız atlatan medyumların, bu beladan etkilendikleri ve yaraları tedavi edemedikleri ifade edilmektedir. Pasukta geçen

⁷⁰ Şemot, 9: 1-7.

⁷¹ Şemot, s. 72-75.

⁷² Şemot, s. 117.

⁷³ Şemot, 9: 8-12.

“Tanrı Pro’nun kalbine güç verdi” ifadesinden Tora yorumcuları, Paro’nun Musa’dan hastalığın geçmesi için dua etmesini istemediği sonucunu çıkarmışlardır.⁷⁴ Buradan hareketle, Yahudi geleneğinde Hz. Musa’nın dua ettiğinde hastalıkların geçeceğine inanıldığı sonucuna varmak mümkündür. Diğer taraftan Tanrının Mısırlılara böyle bir ceza vermesi, yorumlarda Mısırlıların İsrailoğullarını zorla su ve yemek ısıtmada kullandıklarından, Tanrının etkisi yakıcı olan çıbanla cezalandırdığı belirtilmektedir.⁷⁵ Ayrıca bazı Yahudi kaynaklarında, paro’nun bu hastalıktan, kurtulmak için küçük çocukların taze kanı ile banyo yaptığı bilgisi yer almaktadır.⁷⁶

Mısır’dan çıkış sürecinde Paro’nun sözünde durmaması sonucu Tanrı tarafından verilen en son ceza, İsrailoğulları dışındaki Mısırlıların tamamının hayvanlar da dahil behor⁷⁷ların ölmesidir. Tora ve Tora yorumcuları behorların ölümüne sebep olacak herhangi bir hastalıktan bahsetmemektedir. Bu ölümlerin Tanrının müdahalesi veya yok edici bir meleğin yapacağı şeklinde yorumlanmaktadır.⁷⁸ Diğer taraftan, Midraş’a göre, yukarıda Tanrı tarafından Mısırlılara verildiğini belirttiğimiz on belanın hepsinde salgın hastalık mevcuttur.⁷⁹

Hz. Musa döneminde hastalıkla (salgın hastalıkla olmamakla birlikte) ilgili Tora’da geçen önemli verilerden birisi, Tanrı’nın, İsrailoğullarından hastalığı tamamen kaldırılacağını bildirmesidir. Tora’da, Hz. Musa ile İsrailoğullarının Mısır’dan çıkıp, Sina çölüne geldiklerinde Pesah’ta yapmaları gerekenler bildirildikten sonra, konuyla ilgili olarak şu ifadeler yer almaktadır: “İşte, Seni yolda koruması ve belirlemiş olduğum yere seni getirmesi için, önünden bir melek gönderiyorum. Onun önünde dikkatli ol ve sözünü dinle. Ona itaatsizlik etme; çünkü isyanınıza hoşgörü göstermeyecek zira o Benim sadece temsilcim’dir. Aksine; onun sözünü mutlaka dikkate almalı, sana söylediğim her şeyi yapmalısın. O zaman düşmanına düşmanca davranacak, karşıtlarına sıkıntı vereceğim. Ne de olsa meleğim önünden gidecek ve seni Emori, Hiti, Perizi, Kenaani, Hivi ve Yevusi halklarının yaşadığı ülkeye getirecektir. O zaman, bu ulusların her birini imha edeceğim. Onların tanrılarına eğilme ve onlara ibadet etme. Bu ulusların adetlerini uygulama. Aksine, putlarını tamamen yıkmalı, anıtlarını param parça etmelisin. Bu sayede Tanrı’nız Aşem’e ibadet edeceksiniz ve o,

⁷⁴ Şemot, s. 74-75.

⁷⁵ Şemot, s. 117.

⁷⁶ Pesah Agadası Türkçe Çeviri ve Açıklamalarıyla, (Haz. Moşe Farsi), İstanbul 2003, s. 48.

⁷⁷ Yahudilikte, bir annenin ilk doğan erkek çocuğuna verilen isimdir. Bir babanın birden çok kadından erkek çocukları varsa, kendisi için bunların en büyüğü behor olarak kabul edilir. Vayikra, s. 857.

⁷⁸ Şemot, 11: 5-7, s. 97.

⁷⁹ Pesah Agadası Türkçe Çeviri ve Açıklamalarıyla, s. 92.

senin yiyeceğini ve içeceğini mübarek kılacaktır. Aranızdan hastalığı tamamen kaldıracam. Ülkende çocuğunu kaybeden ya da kısır kadın olmayacak. Hayatını tam yaşamını sağlayacağım”.⁸⁰ Pasuklardan da anlaşılacağı üzere Tanrı, Hz. Musa’ya İsrailoğullarını belirlediği yere ulaştırması için bir meleği görevlendirdiğini, bu meleğin talimatlarını yerine getirmesini, putperest toplumların tanrılarına ibadet etmemesini, onların putlarını kırmasını ve sadece Aşem’e ibadet etmesini istemektedir. Bu isteklerini yerine getirdiği takdirde yiyecek ve içeceğini mübarek kılıp, İsrailoğulları arasında hastalığı tamamen kaldıracağını ve böylece çocuğunu kaybeden veya kısır kadının kalmayacağını ve hayatı tam yaşamalarını sağlayacağını belirtmektedir. Tora yorumlarında, hastalığın tamamen kaldırılması şartının, İsrailoğullarının sağlıklı yiyecek ve içeceklerle beslenmelerine bağlı olduğu ifade edilmektedir.⁸¹ Yukarıdaki pasuklara benzer pasuklar, Devarim’de de geçmektedir. İsrailoğullarının Yahve’nin bildirdiği kanunlara uymaları karşılığında kısırlık gibi hastalıklarla beraber her türlü hastalığı çekip alacağını, Devarim kitabında şöyle belirtmektedir: “Bu kanunları dinlemenizin ve onları gözetip uygulamanızın sonucunda, Tanrın Aşem, hakkında atalarına yemin etmiş olduğu antlaşmayı ve sadakati senin için koruyacaktır. Seni sevecek, mübarek kılacak ve çoğaltacak; sana vereceğine dair atalarına yemin etmiş olduğu toprağın üzerinde, rahminin meyvelerini, toprağının meyvelerini, tahılını, şıranı ve yağını, sığırının yavrularını ve davarının seçkinlerini bereketli kılacak. Tüm halklardan daha bereketli olacaksın. Sende kısır erkek veya kadın olmayacak – hayvanlarında da. Tanrı senden her türlü hastalığı çekip alacak ve bildiğin tüm berbat Mısır illetlerini sana yerleştirmeyip, aksine, onları tüm düşmanlarına verecek. Tanrı’nın sana teslim ettiği tüm halkları tüketeceksin. Gözün onlara acımasın ki sonunda onların ilahlarına ibadet etme; çünkü bu ortamda, merhamet senin için ölümcül bir tuzaktır.”⁸² Pasuklarda geçen hastalıkla ilgili yorumlar şöyledir: “Her türlü hastalığın Bene-Yisrael’den uzak tutulacağının söylenmesi hayati önem taşır, çünkü önceki pasuklarda sözü edilen maddi bereket, fiziksel sağlığın olmadığı bir ortamda hiçbir anlam ifade etmez. Öte yandan hastalığın uzak olacağı garantisini de halkın mitsvalara uygun yaşaması şartıyla geçerlidir. Ama halk emirlere itaatsizlik ederse, tam tersi olacaktır. Hastalık düşmanlarına verecek olmasına karşın, bunlar sana bulaşmayacak (Sforno). Ya

⁸⁰ Şemot, 23: 20-26.

⁸¹ Şemot, s. 293.

⁸² TORA ve Aftara Türkçe Çeviri ve Açıklamalarıyla, Devarim, 5. Kitap, Çev. Moşe Farsi-Diana Yani-Selin Sağla vd., İstanbul 2009, 7: 12-16.

da “Eğer kanunları titizlikle uygularsan, hastalık ve illetleri düşmanlarına verecek; aksi takdirde bunların hedefi sen olacaksın” (Ramban).⁸³ Yorumlardan anlaşıldığı kadarıyla Yahudilerin hastalığa yakalanmaması Yahudi kurallarına özellikle de kaşer kurallarına uymasına bağlanmıştır.

Tora’da, yukarıdaki hastalıkların İsrailoğullarından kaldırılacağına dair pasuklardaki benzer ifadeler, Tanrı’nın Hz. Musa’ya Ahit Sandığının ve Mişkan’ın nasıl yapılacağını; Koenlerin görevlerini ve Pesah ile ilgili kuralları bildirdikten sonra nüfus sayımı yapmasını istediği pasuklarda geçmektedir. “Tanrı Musa’ya konuşarak şöyle dedi: “Bireylerine göre Bene-Yisrael’in yekûnunu alacağın zaman, sayıldıkları sırada herkes, Tanrı adına, canının bağışlanma bedelini verecektir. Böylece özel takdir görecekler, başlarına bela gelmeyecektir.”⁸⁴ Burada Tanrı, Hz. Musa’dan nüfus sayımı yapmasını ve sayım esnasında herkesin canının bağışlanma bedelini vermesini, böylece özel bir takdir görüp başlarına belanın gelmeyeceğini bildirmektedir. Pasukların devamında ise yirmi yaş üstü olan ve sayımdan gecen herkesin canlarının bağışlanması için yarım şekel⁸⁵ vermesi istenmektedir.⁸⁶ Tora yorumlarında sayımın tam yapılması ve ücretinin eksiksiz verilmesi halinde İsrailoğullarına belanın gelmeyeceği, aksi durumda ise bela olarak, Hz. Davut zamanında olduğu gibi (ileride bahsedilecek) ölümcül salgın hastalık olacağı ifade edilmektedir.⁸⁷

Yukarıda İsrailoğulları arasında hastalıkların tamamen kaldırılacağı Tora’da ifade edilmesine rağmen, Hz. Musa’nın Tanrı ile görüşmek için Sina dağına çıktığı esnada altından buzağıya tapmalarının cezası olarak, İsrailoğulları arasında salgın hastalık meydana gelmiştir. Bu olay Tora’da şöyle anlatılmaktadır: “Halk Musa’nın dağdan inmekte geciktiğini gördü. Harun’un çevresine toplanan halk, ona “Kalk; bize önümüzde gidecek bir yol gösterici yap” dediler. “Çünkü şu Musa – bizi Mısır’dan çıkaran kişi – ona ne olduğunu bilmiyoruz.” Harun onlara “Eşlerinizin, oğul ve kızlarınızın kulaklarındaki altın küpeleri çıkarıp bana getirin” dedi. Tüm halk, kulaklarındaki altın küpeleri çıkardı. Bunları Harun’a getirdiler. Harun, getirdiklerini ellerinden aldı, onu bir kumaşın içinde topladı ve bunu dökme bir buzağı haline getirdi. İçlerinden bazıları “Seni Mısır’dan çıkaran tanrın budur ey Yisrael!” dediler. Harun

⁸³ Devarim, s. 169.

⁸⁴ Şemot, 30: 11-12.

⁸⁵ Şekel, eski dönemlerde altın ve gümüş gibi değerli metaller için kullanılan ve yaklaşık 22,8 gram gelen ağırlık birimini ifade eden kavramdır. Şemot, s. 628.

⁸⁶ Şemot, 30: 13-16.

⁸⁷ Şemot, s. 392-395.

durumu görünce, önünde bir mizbeah inşa etti. Sonra Harun bir duyuruda bulunarak “Yarın Aşem adına bayramdır!” dedi. Ertesi gün erkenden kalktılar. Ola kurbanları yaptılar ve Şelamim kurbanları getirdiler. Halk yiyip içmeye oturdu, sonra da cümbüş için kalktı. Tanrı, Musa’ya konuşarak, ona “Git; in!” dedi. “Çünkü Mısır Ülkesi’nden çıkardığın halkın yozlaştı. Onlara emretmiş olduğum yoldan çabuk saptılar. Kendilerine dökme bir buzağı yaptılar. Ona eğilip, ona kurban keserek ‘Seni Mısır Ülkesi’nden çıkararak tanrının budur ey Yisrael!’ dediler.” Tanrı, Musa’ya “Bu halkı gördüm” dedi. “Dik başlı bir halk bu. Şimdi – bırak Beni ve öfkemi onlara karşı salıverip onları tüketeyim. Sonra, seni büyük bir ulus haline getireceğim.” Musa, Tanrısı Aşem’e yakardı: “Ey Aşem!” dedi. “Mısır Ülkesi’nden büyük bir güçle ve zor kullanarak çıkardığın Halkın’a karşı öfkeni neden salıveresin?”⁸⁸ Kampa yaklaştığında, buzağıyı ve dansları görünce, Musa öfkeye kapıldı. Levhaları ellerinden atıp onları dağın eteğinde paramparça etti. Yapmış oldukları buzağıyı aldı, onu ateşte yaktı, toz gibi ince olana kadar öğüttü ve suyun üzerine saçarak, Bene-Yisrael’e içirdi. Musa, Harun’a “Bu halk sana ne yaptı ki, onun üzerine böyle büyük bir günah getirdin?” dedi. “Efendim öfkelenmesin” dedi Harun. “Halkın kötülüğe eğilimli olduğunu sen de biliyorsun. Bana ‘bize önümüzde gidecek bir yol gösterici yap; çünkü şu Musa – bizi Mısır’dan çıkararak kişi – ona ne olduğunu bilmiyoruz’ dediler. Onlara ‘Kimde altın var?’ dedim ve üstlerinden çıkarıp bana verdiler. Ateşe attım ve bu buzağı ortaya çıktı.” Musa, halkın açığa çıktığını fark etti. Çünkü Harun onu, düşmanları içinde hor görülmeye açık hale getirmişti. Musa kampın girişinde durup “Kim Tanrı’nın yanındaysa bana katılsın!” dedi. Tüm Levi oğulları onun yanında toplandı. Onlara “Yisrael’in Tanrısı Aşem şöyle dedi:” dedi. “Her biriniz kılıcını uyluğuna taksın. Kamp içinde kapıdan kapıya geçip dolaşın ve kardeşiniz, akranınız ya da yakınınız bile olsa, puta ibadet edenleri öldürün!” Levi oğulları Musa’nın sözüne uygun hareket ettiler ve o gün, halktan 3000 kadar adam düştü. Musa “Bugün kendinizi Tanrı’ya adanmış bir kabile olarak atanmış sayın” dedi. “Çünkü herkes oğlu ve kardeşini bile Tanrı’nın emri uğruna öldürmeye hazır. Ve bugün Tanrı’nın size özel bir beraha vermesine hak kazandınız.” Ertesi gün, Musa halka “Siz çok büyük bir günah işlediniz” dedi. “Şimdi Tanrı’nın huzuruna çıkacağım. Belki günahınıza karşı bağışlanma sağlayabilirim.” Musa Tanrı’ya geri döndü ve şöyle dedi: “Yalvarıyorum! Bu halk büyük bir günah işledi. Kendilerine altın bir ilah yaptılar. Şimdi; eğer günahlarını bağışlarsan çok iyi. Yoksa, lütfen beni yazmış olduğun

⁸⁸ Şemot, 32: 1-11.

Kitabın'dan sil!" Tanrı Musa'ya "Kim Bana karşı günah işlediyse, kitabımdan onu silerim" dedi. Şimdi git! Halkı söylemiş olduğum ülkeye doğru yönlendir. Meleğim önünde gidecek. Yine de her hesap günümde, onlar adına bu günahlarını hesaba katacağım!" Tanrı, Harun'un yapmış olduğu buzağıyı yaptıkları için, halkı bir salgınla vurdu."⁸⁹ Pasuklardan da anlaşılacağı üzere, İsrailoğullarının altından buzağıya tapmasının cezası olarak Tanrı, puta tapanların kılıçtan geçirilmesini istemiş ve ayrıca salgın hastalık vermiştir. Pasuklarda Kılıçtan geçirilenlerin sayısı belirtilirken salgın hastalıktan ölenlerin sayısı belirtilmemektedir. Bu konudaki yorumlarda da ölenlerin sayısı ve salgın hastalığın türü hakkında bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte yorumlarda, Hz. Musa'nın İsrailoğullarının affı için yakarışlarının, Levililerin idam uygulamasının ve salgın hastalığın, altından buzağıya tapmanın cezasını biraz hafiflettiği fakat tamamen ortadan kaldırmadığı ifade edilmektedir.⁹⁰ Bu olayla ilgili olarak pasuklarda geçen, "Yapmış oldukları buzağıyı aldı, onu ateşte yaktı, toz gibi ince olana kadar öğüttü ve suyun üzerine saçarak, Bene-Yisrael'e içirdi."⁹¹ ifadesi yorumlarda şöyle izah edilmektedir: "Halk içinde Altın Buzağı ile ilgili olarak günah işlemiş üç sınıf ve bunlara denk gelen üç farklı ceza vardır (Talmud – Yoma 66b). 1- İlk gruptakiler puta tapmama konusunda tanıklar tarafından uyarılmış olmalarına karşın günah işlemişlerdir. Normal şartlarda puta tapmış bir kişi "Sekila – Taşlama" yöntemiyle idam edilir. Fakat burada toplu bir günah söz konusudur ve toplu halde günaha tapmış bir şehrin cezalandırıldığı şekilde kılıçla idam edilmişlerdir. 2- İkinci gruptakiler tanıkların gözü önünde günah işlemesine karşın, uyarı almamış olanlardır. Bu kişiler, Tanrı'nın gönderdiği salgın bir hastalıkla cezalandırılacaklardır. 3- Bene-Yisrael'in tüm kalan kısmı ise şüphe altındadır. Tora, sadakatinden şüphe duymak için yeterli sebep bulunan evli bir kadının suçlu olup olmadığını belirleyen bir seremoniden bahseder. Bu seremonide kadın, Mişkan'daki Kiyor⁹²dan alınan suya zemindeki tozun katılması ve Tora'dan bir parçanın yazıldığı bir parşömenin üzerindeki yazının bu su içinde eritilmesi sonrasında suyu içer. Eğer günahsızsa kadına hiçbir şey olmaz; fakat gerçekten kocasına sadık kalmamışsa, karnı şişer ve feci bir şekilde ölür (bkz. Bamidbar 5:16-28). Bene-Yisrael de, Tora'nın alınmasıyla sembolik olarak Tanrı ile evlilik antlaşmasına benzer bir antlaşmaya girmişken, altın buzağıya tapınma suretiyle O'na

⁸⁹ Şemot, 32: 19-39

⁹⁰ Şemot, s. 434.

⁹¹ Şemot, 32: 20.

⁹² Kiyor, Kutsal Mabette koenler'in el ve ayaklarını yıkadıkları büyük su havuzu. Vayikra, s. 872.

iharet edip etmedikleri konusunda şüpheli bir durum ortaya çıkmıştır. Bu nedenle Musa, bu pasukta anlatılan işlemi yapmaktadır. Buzağıyı yakıp “toz gibi” ince olana kadar öğütür ve dağdan inip kampın kenarından akan ırmağın suları üzerine serperek bu suyu Bene-Yisrael’e içirir (Talmud – Avoda Zara 44a). Bu testin sonucunda, tanıkların görmediği bir ortamda altın buzağıya tapan kişiler ölmüştür (Raşi). Bu hareketin bir başka amacı da altın buzağıyı halkın gözü önünde olabilecek en düşük düzeye indirmektir. Zira vücutlarına girdiği gibi, dışkı olarak dışarı da çıkacaktır (Ramban).⁹³ Yorumlardan da anlaşıldığı üzere, Hz. Musa altından buzağının tozlarını attığı ırmağın suyundan İsrailoğullarına içirmekle, tanıkların görmediği bir yerde altından buzağıya tapanların hastalanıp ölmesini sağlayarak, puta tapıcılığın izlerini toplumdan tamamen silmeyi ve bundan kaynaklanan şüpheli durumu ortadan kaldırmayı amaçlamıştır.

Tora’ya göre, Yahve İsrailoğullarıyla anlaşmasını tamamladıktan sonra, emirlerine uymadıkları takdirde onları çeşitli şekilde cezalandıracağını bildirmektedir. Bu cezalar arasında hastalıklar da vardır. Tora’da bu husus şöyle anlatılmaktadır: “Ancak eğer Beni dinlemezseniz ve dolayısıyla tüm bu emirleri yapmazsanız; eğer Hükümlerim’den öğrenirseniz ve eğer benliğiniz Kanunlarım’ı reddederse – böylece tüm Emirlerim’i yapmayıp Antlaşmam’ı bozarsanız; Ben de size aynısını yapacağım. “Üzerinize panik duyguları; gözlere hasret, canlara ıstırap veren verem ve hummayı tayin edeceğim. “Tohumunuzu boşa ekeceksiniz; veya onları düşmanlarınız yiyecekler.”⁹⁴ Yahudi hahamları, pasuklarda bahsedilen belaların sebebinin yedi günahla izah etmektedirler. Bu yedi günah sırasıyla şöyledir: “1- Kendini Tora öğrenimine adamamak; 2- böylece emirleri uygulamayı bırakmak; 3- Tora’ya bağlı olan diğer kişileri tiksindirici bulmak; 4- Tora’nın kurallarını açıklayıp uygulama şeklini öğreten Hahamlar’dan nefret etmek; 5- başkalarının da Tora kurallarına uymasını engellemek; 6- Tora’nın emirlerini Tanrı’nın verdiğini reddedip, bunların uydurma olduğunu iddia etmek; 7- sonunda da bizzat Tanrı’nın varlığını inkar etmek”⁹⁵ Yedi aşamalı günahın yedi aşamalı ceza ile cevabı olduğunu belirten Tora yorumcuları, Pasukta geçen “panik duyguları” şöyle izah etmektedirler: “İbranice Beala, insanları büyük bir paniğe sokan, ölümün habercisi olan felaketlerden bahsedilmektedir (Torat Koanim; Raşi). Buradaki ifadenin alternatif bir çevirisi “Üzerinize, gözlere hasret, canlara ıstırap veren verem ve humma ile yani bunlar yoluyla karmaşa tayin edeceğim” (İbn Ezra). Bu görüşe göre

⁹³ Şemot, s. 428.

⁹⁴ Vayikra, 26:14-16

⁹⁵ Vayikra, s. 622.

buradaki Beala sözcüğü, insanın ne yapacağını bilmediği bir karmaşayı ifade eder. Bir başka görüşe göre bu, vesvese, endişe ya da huzursuzluk (Radak, Şeraşim), ayrıca dert, titreme, felaket, ani dehşet, güvensizlik duyguları da ifade ediyor olabilir (The Living Torah) Dolayısıyla Beala, p. 13'teki "Komemiyut – Özgüven" sözcüğünün tam tersidir. Özgüvenle yürüyen bir kişi, tüm dünyevi güçlere hükmettiğini hisseder. Ama bu hissi de sadece Tanrı'ya tüm kalbiyle hizmet etmesi, dolayısıyla O'nun göndereceği bereketin garanti altına almasıyla elde edebilir. Özgüvenin kaybı, Tanrı'ya isyan karşısındaki ilk cezadır. Ruhtaki huzursuzluk ve gevşeme, ardından fiziksel zayıflığı da getirir. Zira bedeni besleyen en önemli kaynak, ruhtur (Hirsch)." Yorumlardan da anlaşıldığı kadarıyla "panik duygular"dan kast edilen özgüven kaybıyla ortaya çıkabilecek ruhi rahatsızlıklardır. Pasukta geçen "gözlere hasret...veren" ifadesi hakkında çeşitli yorumlar yapılmakla birlikte, "Bu hastalıklar, gözlerini karartacak, canlarınıza ıstırap çektirecek" şeklinde de yorumlanmaktadır. Konumuzla bağlantılı olan "verem" hastalığı ise şöyle izah edilmektedir: "Bu sözcük "Şihet – Zayıflatmak; Yıpratmak" kökünden türemiştir. Bedeni eriten, zayıflatan, yıpratıcı, sonunda insanı "süründüren" (Hirsch) bir hastalığın ismidir. Verem de özellikle bedenin herhangi bir yerine, ama özellikle de akciğere yerleşen ve benzer etkiye sahip bir hastalıktır. Modern İbranice'de de verem için kullanılan sözcük Şahfet'tir. Yine de burada, insanı eritip tüketen ve ölümüne yol açan her türlü hastalık tanımlanmaktadır (Daa Mikra). Raşi'ye göre bu hastalığa tutulan kişinin, vücudu şişmiş ve sonra bu şişkinliği geçmiş gibi, pörsümüştü, sarkmış bir görüntüsü; çektiği ıstıraptan dolayı asık suratı olur. Alternatif olarak "yara kabukları", "frenji" "impetigo (cerahatli bir deri hastalığı)". Konumuzla ilgili olarak yine pasukta geçen "hummayı tayin edeceği" ifadesinin yorumu ise şöyledir: "Tora burada berbat özellikleri olan bir hastalığı tanımlamaktadır: Bir hasta yatalak bile olsa, en azından bedeni eriyip gitmez. Burada ise böyle bir durum söz konusu değildir; hastanın bedeni gittikçe yıpranmakta ve erimektedir. Yine de durumu bundan ibaret olsa, yatağında rahat edebilir. Ama Tora bunun daha da ağır olduğunu belirtmektedir: Hastanın vücudu aynı zamanda büyük bir ateşle sürekli ıstırap çekmektedir. Yine de böyle bir hasta her durumda yaşayacağı ümidini taşıyabilir. Ancak durum bunun da ötesindedir. Yaşam ümidi yoktur; acılar sürekli olacaktır ve yaşam hasreti çeken gözler hiçbir zaman ümit edilen sonucu elde edemeyecektir. Bu durumda bile rahatlatıcı bir etken olabilir. Hastanın kendisi yaşamayacağını biliyordur; o yüzden boş ümitlere kapılmıyordur; ama en azından ailesi bu ümidi taşımaktadır. Ama

felaketler, hiç açık kapı bırakmamaktadır: Bu “canlara ıstırap veren” bir hastalıktır. Adam ölecek, ama ölene kadar hem o eziyet çekecek, hem de ailesini boş ümitler kemirecektir (Torat Koanim; Raşi)”.⁹⁶ Yorumdan da anlaşıldığı üzere, veba hastanın vücuduna yüksek ateşle devamlı ıstırap veren ve hastanın kurtulma şansının bulunmadığı bir hastalıktır. Yukarıdaki pasuklar ve yorumların bir benzeri Devarim kitabında da yer almaktadır.⁹⁷

İsrailoğullarının itaatsizliğinin karşılığında Yahve tarafından cezalandırılacaklarının ifade edildiği pasukların devamında Tora’da “Öfkem’i size yoğunlaştıracam. Düşmanlarınızın önünde bozguna uğrayacaksınız. Sizden nefret edenler size hükmedecekler. Kaçacaksınız – oysa sizi takip eden bile olmayacak.”⁹⁸, ifadeleri yer almaktadır. Pasuklarda yer alan “düşmanlarınızın önünde bozguna uğrayacaksınız” ifadesi “içeride salgın hastalık sizi kırıp geçirecek; dışarıda da düşmanlarınız sizi kuşatacak” ya da “bu hastalıkların bulaşmadığı kişiler, dışarı çıkıp düşmanla savaşacaklar, ama bozguna uğrayacaklar” şeklinde yorumlanmaktadır.⁹⁹ Tora ve yorumlardan Yahve’nin İsrailoğullarını cezalandırma yöntemlerinden birisinin salgın hastalık olduğu anlaşılmaktadır.

Hz. Musa döneminde İsrailoğulları kırk yıllık çöl hayatında boyunca cuma günü olduğunda yolculuğu bırakmışlar ve şabat ibadeti için Mişkan’ı güneş batmadan kurmuşlardır. Tora’ya göre, Mişkan’ın kurulumu ve sökümü işini sadece Levililer gerçekleştirecektir. Levililer dışındaki yetkisiz kişilerin Mişkan’a yaklaştığında öleceği Tora’da şöyle belirtilmektedir: “Mişkan yola çıkacağı zaman, öncesinde onu Leviler sökecekler, Mişkan konakladığı zaman da onu Leviler kuracaklardır. Bu göreve yaklaşan yetkisiz kişi ölecektir.”¹⁰⁰ Bu pasuğun yorumunda “ölecektir” kelimesi salgın hastalıkla bağlantılı olarak izah edilmektedir. “Ölecektir – İbranice Yumat. Sözcük “öldürülecektir” anlamındadır. Bet-Din’in gerçekleştireceği idamlar için ise “Mot Yumat – Kesinlikle Öldürülecektir” şeklindeki ikileme kullanılır. Buradaki gibi sadece Yumat dendiğinde ise, suçluyu Bet-Din değil, Tanrı öldürecektir. Kısacası burada bahsedilen ceza, “Mita Bide Şamayim – Tanrı’nın Eli’yle Ölüm”dür. Söz konusu ceza, bir Bet-Din’in idam cezası veremediği durumlarda gerçekleşir. Bu ölüm, veba ya da

⁹⁶ Vayikra s. 624-625.

⁹⁷ Devarim, 28: 15-22; s. 626.

⁹⁸ Vayikra 26: 17.

⁹⁹ Vayikra, s. 627.

¹⁰⁰ TORA ve Aftara Türkçe Çeviri ve Açıklamalarıyla, Bamidbar, 4. Kitap, Çev. Moşe Farsi-Diana Yani-Selin Sağla vd., İstanbul 2007, 1: 51.

benzeri bir salgın hastalık sonucunda gelebilecektir.”¹⁰¹ Mişkan’a Levililer dışında yaklaşan yetkisiz kişilerin öleceği hususu, Tora’daki başka bir pasukta şöyle ifade edilmektedir: “Tanrı, Musa’ya “Harun’un asasını¹⁰², potansiyel asiler için işaret amaçlı bir yadigâr olarak Tanıklık Sandığı’nın önüne geri koyup şikâyetlerini şimdiden kes ki ölmesinler” dedi. Musa, Tanrı’nın ona verdiği talimatı harfiyen uyguladı. Bene-Yisrael, Musa’ya “Yok olacağız! Bittik, hepimiz bittik!” dediler. “Tanrı’nın Mişkanı’na yaklaşan herkes ölecek. Yok olmaya mı mahkûm olduk?”¹⁰³ Pasukların yorumlarında halktan yetkisiz kişilerin ne zaman Mişkan’a yaklaşırsa salgın hastalık baş göstereceğinden koktuğu ifade edilmektedir.¹⁰⁴ Diğer taraftan Tora’da belirtildiği üzere Kutsal Mekan’ın ve Koenliğin günah yükü, Koenlere ve Levililere verilmiştir. Bununla ilgili Pasuk şöyledir: “Tanrı, Harun’a “Sen, yanında oğulların ve babanın ailesiyle birlikte Kutsal Mekân’ın günah yükünü taşıyacaksınız” dedi. “Ayrıca sen ve oğulların Koenliğiniz’e bağlı günah yükünü de taşıyacaksınız.”¹⁰⁵ Pasukta geçen “Kutsal Mekân’ın günah yükünü” ifadesi, yetkisiz kişilerin Kutsal Mekan’a girmesiyle oluşabilecek salgın hastalık olarak yorumlanmaktadır. Dolayısıyla Koenler, bu bölümleri koruyarak halkı salgın hastalık gibi belalardan uzak tutması gerekmektedir.¹⁰⁶

Kırk yıllık göçebelik cezası öncesi, İsrailoğullarının Erets-Yisrael’e girmek için yola çıkmak üzere olduklarında, Yahve İsrailoğullarını bir araya toplamak ve toplum liderlerini huzura getirmek veya kampı toplayıp yola çıkma işareti vermek için kullanılmak üzere Hz. Musa’ya gümüş borazanlar yapmasını emretmiş ve hangi amaç için ne tip bir çalış stili kullanılacağını bildirmiştir.¹⁰⁷ Tora yorumlarına göre, bu

¹⁰¹ Bamidbar, s. 21.

¹⁰² Asa ile ilgili olay, ileride bahsedeceğimiz Korah ve beraberindekilerin isyanı, salgın hastalığı Hz. Musa’nın tütsü ile engellemesi akabinde gerçekleşmiştir. Bu olay Tora’da şöyle anlatılmaktadır: “Tanrı, Moşe’ye konuşarak şöyle dedi: “Bene-Yisrael’e konuş ve onlardan her atasal ev başına birer asa al. Bunları Atasal evlerinin başkanlarının tümünden alacaksın; böylece toplama on iki asa olacak. Her kişinin ismini asasının üzerine yaz. Aaron’un ismini de Levi kabilesinin asasına yazacaksın; zira Levi kabilesinin atasal evlerinin başı için sadece bir asa olacaktır. Bu asaları Buluşma Çadırı’nda, normalde sizinle bulduğum yer olan, Tanıklık Sandığı’nın önüne yerleştir. Sececeğim kişi kimse, asası çiçek açacak. Böylece Bene-Yisrael’in size karşı ettikleri şikâyetleri üzerimden kaldıracağım.” Moşe Bene-Yisrael’e konuştu. Tüm kabile başkanları, ona, Atasal evleri başına her başkan bir asa olmak üzere, toplam on iki asa verdiler. Aaron’un asası diğerlerinin asalarının arasındaydı. Moşe bu asaları Tanıklık Çadırı’nda Tanrı’nın Huzuru’na yerleştirdi. Ertesi gün Moşe Tanıklık Çadırı’na geldi; ve işte, Levi-evinin temsilcisi Aaron’un asası çiçeklenmişti. Çiçek açtıktan sonra, bu noktada filizlendi ve bademler verdi. Moşe asaların hepsini Tanrı’nın Huzuru’ndan, tüm Bene-Yisrael’e çıkardı ve gördüler. Sonra herkes kendi asasını aldı.” Bamidbar, 17:16-24.

¹⁰³ Bamidbar, 17: 25-28.

¹⁰⁴ Bamidbar, s. 348.

¹⁰⁵ Bamidbar, 18: 1.

¹⁰⁶ Bamidbar, s. 350.

¹⁰⁷ Bamidbar, s. 176-177.

borazanın kesik sesle çalınmasının nedenlerinden birisi de salgın hastalık tehlikesi karşısındadır. “Ülkenizde, size baskı yapan düşmana karşı savaşa çıktığınızda, borazanlarla kesik sesler çalın. O zaman Tanrınız Aşem’in huzurunda hatıra getirilecek ve düşmanlarınızdan kurtarılacaksınız.”¹⁰⁸, şeklindeki pasuğu yorumu şöyledir: “Hahamlarımız burada sadece düşman uluslardan değil, her türlü beladan bahsedildiğini öğretirler. Tora, Erets-Yisrael’de baş gösteren, savaş, salgın hastalık, kuraklık, kıtlık gibi herhangi bir toplumsal dert söz konusu olduğunda, halkı harekete geçirmek için borazanların çalınmasını emretmektedir. Borazan sesleri, Teşuva (tövbe) için birer çağrıdır ve başa gelen sıkıntıların, aslında günahların birer sonucu olduğunun hatırlatıcısıdır. Yahudiler’in, başlarına gelen sıkıntıları sadece birer rastlantı olarak yorumlamaları günah sınıfındadır; çünkü böyle bir tavır, ulusun, gidişatını düzeltmesini engeller ve başlarına bu gibi talihsizliklerin gelmesine sebep olan yanlış hareketlerine devam etmelerine neden olur”¹⁰⁹ Yorumlarda da belirtildiği üzere İsrailoğullarının salgın hastalık gibi bir bela ile yüz yüze kaldıklarında Hz. Musa’nın borazanı kesik sesle çalması gerekmektedir. Önceden de belirtildiği üzere, burada da İsrailoğullarının başlarına gelen salgın hastalık gibi felaketlerin sebebi işledikleri günaha bağlanmaktadır.

Yukarıda bahsettiğimiz yolculuğun üçüncü gününde İsrailoğulları serzenişlerde bulunmuş ve Yahve de halkı cezalandırmıştır. Bu durum Tora’da “Halk sızlanır gibi oldu ve bu sızlanma Tanrı’nın Kulağı’nda kötüydü. Tanrı duydu ve öfkesi alevlendi; Tanrı’nın Ateşi onları tutuşturdu ve kampın kenarını yakıp tüketti. Halk Musa’ya haykırdı, Musa, Tanrı’ya dua etti ve ateş toprağa battı. Bu yere Tavera adını verdi; zira Tanrı’nın Ateşi onları tutuşturmuştu”¹¹⁰ pasuklarıyla ifade edilmektedir. “Tanrı’nın Ateşi onları tutuşturmuştu” ifadesindeki “Tanrı’nın ateşi” bir görüşe göre gerçek bir ateş değil, bedeninin içinde hastalık dolayısıyla hissedilen türdeki bir ateştir.¹¹¹

Yahve’nin emri üzerine Hz. Musa, Erets-Yisrael’de keşif yapmak için her kabileden bir kişi seçmiş ve onları casus olarak göndermiştir.¹¹² Casuslar kırk gün boyunca araştırma yapmışlar ve döndüklerinde Hz. Musa’ya rapor vermişlerdir.¹¹³ Yeoşua bin Nun ile Kalev ben Yefune dışındaki on casus Erets-Yisrael hakkında

¹⁰⁸ Bamidbar, 10:9

¹⁰⁹ Bamidbar, s. 180.

¹¹⁰ Bamidbar, 11: 1-3.

¹¹¹ Bamidbar, 196.

¹¹² Bamidbar, 13: 1-20.

¹¹³ Bamidbar, 13: 21-33.

olumsuz sözler sarf etmişlerdir. Bunun üzerine halk Hz. Musa'nın yerine yeni bir başkan seçip, Erets-Yisrael'e gitme yerine Mısır'a geri dönmeyi tartışmaya başlamıştır. Bunun üzerine öfkelenen Yahve, İsrailoğullarına kırk yıl çölde göçebe yaşamaları cezası vermiştir.¹¹⁴ Yeoşua bin Nun ile Kalev ben Yefune dışındaki Erets-Yisrail hakkında kötü rapor veren ve halkı kışkırtan casuslara ise Yahve tarafından hemen cezalandırılmışlar ve bir bela ile ölmüşlerdir.¹¹⁵ Yahudi hahamları bu belayı şöyle tanımlamaktadırlar: “Dilleri göbek deliklerine kadar uzamış, dillerinden kurtlar çıkararak göbek deliklerine girmiş, göbek deliklerinden de kurtlar çıkıp dillerine girmiştir (Talmud – Sota 35a; Raşi). Bu ceza oldukça semboliktir. Casuslar, “dünyanın göbek deliği merkezi” olarak adlandırılan Erets Yisrael'e dil uzattıkları için dilleri göbek deliklerine kadar uzamıştır. Ayrıca cezaları kurtlarla verilmiştir; zira tıpkı bitkilere ağızlarıyla saldırıp zarar veren kurt ve böcekler gibi, onlar da Erets-Yisrael'e ağızlarıyla hücum etmişlerdir (Mehilta, Beşalah 2; Beer Basade). Böylece cezaları “Mida Keneged Mida – Kısasa Kısas” verilmiştir. Tora bu nedenle “Tanrı'nın Huzuru'nda” öldüklerini söylemektedir. Bu ifade normal şartlarda “Mişkan'da” öldükleri anlamına gelmesine rağmen, buradaki anlamı “Tanrı'nın yöntemlerine göre kendilerine uygun olan cezaya çarptırılarak öldüler” şeklindedir (Talmud – Sota 35a; Raşi). Talmud'daki başka bir görüşe göre, ölümleri, Askera adı verilen karında başlayıp gırtlığa çıkan ve insanın nefesini kesen bir hastalıkla olmuştur (Talmud – Sota 35a). Bu ceza da kısasa kısastır. Erets-Yisrael'in havasının orada yaşayanları tükettiği hakkında yalan yanlış konuşmuşlar, bunun karşılığı olarak Erets-Yisrael'de aldıkları hava onların ölümüne yol açmış, solunum yollarını etkileyip boğulmaya yol açan bir hastalıkla ölmüşlerdir (Sforno). Ayrıca Talmud, bu hastalığın Laşon Ara¹¹⁶ günahının karşılığı olarak gelebileceğini belirtir (Talmud – Şabat 33b). Tüm bunlar Laşon Ara günahının ciddiyetini ortaya koymaktadır. Casuslar ağaçlardan taşlardan oluşan ülke hakkında Laşon Ara günahını işledikleri için bu denli ağır bir cezayı hak ettiklerine göre, insanlar hakkında Laşon Ara yapan kişinin hak edeceği ceza da elbette son derece ağır olur (Talmud – Arahin 15a).¹¹⁷

Bu olayın akabinde Levi'nin oğlu Keat'ın oğlu Yitsar'ın oğlu Korah, Reuven-oğullarından, Eliav'ın oğulları Datan ve Aviram ile Pelet'in oğlu On, “Çok ileri gittiniz”

¹¹⁴ Bamidbar, 14: 1-35

¹¹⁵ Bamidbar, 14: 36-37.

¹¹⁶ Laşon Ara, Türkçe karşılığı “Kötü Lisan” olan bu kavram, bir kişi, kurum, yer vs. hakkında olumsuz, ya da ona zarar verebilecek sözler sarf etme yasağını ifade eder. Bamidbar, s. 805.

¹¹⁷ Bamidbar, s. 276, 279.

dediler, “çünkü tüm cemaat – hepsi kutsal; ve Tanrı aralarında. Öyleyse neden kendinizi Tanrı’nın toplumunun üstüne yükseltiyorsunuz?” diyerek Hz. Musa’ya karşı muhalif bir tavır almışlar ve isyan etmişlerdir. Bu olay Tora’da, Korah’ın isyanı olarak belirtilmektedir.¹¹⁸ Bu isyan üzerine Hz. Musa diğer İsrailoğullarını Korah, Datan ve Aviram’ın çadırlarından uzaklaştırarak onlara verilen cezanın kendilerine ulaşmasını engellemiştir. Bu isyanın sonucu Korah ve beraberindekilere Tanrı ceza vermek için yeryüzünün ağzını açmış ve onları, çocuklarını ve mallarını toprak yutmuştur. Başka bir ifade ile Korah ve beraberindekiler canlı canlı toprak altında kalarak can vermişlerdir. Daha sonra Tanrı yanından bir ateş çıkmış ve Korah ve beraberindekilerle tütsü sunan iki yüz elli kişiyi yakıp tüketmiştir.¹¹⁹ Bunu üzerine ertesi gün tüm İsrail halkı Hz. Musa ve Hz. Harun’un huzuruna gelerek “Tanrı’nın halkını siz öldürdünüz diyerek serzenişte bulunmuşlardır. Bunun üzerine salgın başlamış ve Korah olayında ölenlerin dışında salgında 14700 kişi ölmüştür. Tora’da bu olay şöyle anlatılmaktadır: “Sonra Musa, Harun’a “Kor küreğini al ve üstüne Mizbeah’ın üzerinden ateş koy, onun üstüne de tütsü yerleştirerek hızla cemaate götür ve onlar için onarım sağla; çünkü Tanrısızlık öfke, Tanrı’nın Huzuru’ndan salıverildi. Salgın başladı!” Harun, Musa’nın konuştuğu şekilde kor küreğini aldı ve toplumun içine doğru koştu. Ve işte, halkın içinde ölümcül salgın başlamıştı. Harun, kor küreğine tütsüyü koyarak halk için onarım sağladı, ölümlerle canlıların arasında durdu ve salgın durakladı. Salgında ölenlerin sayısı 14.700 idi. Bunlar Korah vakasında ölenlerin haricindeydi. Harun, Buluşma Çadırı’nın girişindeki Musa’ya döndü ve salgın sona erdi.”¹²⁰ Pasuklarda geçen “salgın” ve “halk için onarım sağladı” ve “salgın sona erdi” ifadelerini Yahudi hahamları şöyle izah etmektedir: “Salgın – İbranice Negef. Bu ve sıradaki pasuklarda geçen Magefa sözcükleri, toplu ölüme yol açan bir sebebi belirtir. “Salgın hastalık” çevirisi tahminidir ve bu fiziksel bir hastalık olmayabilir. “Halk için onarım sağladı” sözleri, tütsünün günah onarma gücüne sahip olduğunu gösterir. Burada halk Musa ve Harun hakkında kötü konuşarak, Laşon Ara günahını işlemişlerdir. Böylelikle tütsünün onardığı başlıca günahın Laşon Ara olduğu görülmektedir. Hahamlarımızın söyledikleri gibi: “Gizli yapılan şey gelsin ve gizli yapılan şeyi onarsın” (Talmud – Zevahim 88b). Bu örnekte öyle olmasa da, İnsanlar Laşon Ara günahını genellikle gizli işlerler. Ve yine bu örnekte öyle olmasa da tütsü işlemi de Mişkan’ın içinde herkesin görmeyeceği bir ortamda

¹¹⁸ Bamidbar, 16: 1-3.

¹¹⁹ Bamidbar, 16: 22-35.

¹²⁰ Bamidbar, 17: 11-15.

gerçekleştirilir. Bu durum özellikle Yom Kipur'da Kodeş Akodaşim içinde gerçekleştirilen tütsü işlemiyle ifade bulur. “Salgın sona erdi” ifadesi hakkında Sforno daha geniş bir açıklama yapar: Tora p. 13'te Harun'un “ölülerle canlıların arasında durduğunu” söylemektedir. Halk içinde salgın nedeniyle “ölmüş” kişilerden başka, salgına yakalanıp hastalanmış, ama henüz ölmemiş, “canlı” kişiler de vardır. Harun'un getirdiği tütsü, bu hastaların daha da kötü bir duruma gelmelerini önlemiştir. O pasuğun devamındaki “salgın durdu” ifadesi de, Harun'un tütsüyü getirdiği andan itibaren kimsenin salgından etkilenmediğini gösterir. Son olarak, şimdiki “salgın sona erdi” sözleri ise tütsüyle gerçekleşen mucizevi müdahalenin üçüncü etkisini ortaya koymaktadır. İlk aşamada hastalanmış, ama ölmemiş kişiler de şimdi iyileşmişlerdir (Sforno).”¹²¹ Pasuklardan ve yorumlarından anlaşıldığı kadarıyla Hz. Musa salgın hastalığı tedavi etmek ve engellemek için tütsü kullanmıştır.

İsrailoğuların çöl hayatında Yahve ve Hz. Musa'ya karşı çıkmalarıyla başlarına gelen belalardan birisi de yılanların sokmasıdır. Hz. Harun'un ölümünden¹²² sonra, İsrailoğulları, Edom ülkesinin çevresini dolaşmak üzere Or Aar'dan Kızıldeniz'e doğru yola çıktıklarında halkın ruhu daralmış, Yahve ve Hz. Musa'ya karşı konuşarak “Bizi neden çölde öldürmek için Mısır'dan çıkardınız?” dedi. “Ekmek yok, su yok! Bu cisimsiz ekmekten de bıktık!” Tanrı, halka zehirli yılanlar musallat etti ve bu yılanlar halkı soktular. Yisrael'den büyük bir topluluk öldü. Halk Musa'ya geldi. “Tanrı'ya ve sana karşı konuşmakla günah işledik” dediler. “Tanrı'ya dua et ve üzerimizden yılanı çeksin.” Musa halk için dua edince Tanrı, Musa'ya “Kendine bir zehirli yılan şekli yapıp onu yüksek bir direğe yerleştir” dedi. “Isırılan herkes, onu görünce hayatta kalacak.” Musa bakır bir yılan yapıp onu yüksek bir direğe yerleştirdi. Herhangi bir Yılan bir kişiyi soktuğu takdirde o kişi bu bakır yılanı baktı ve hayatta kaldı”¹²³ Pasuklardan da anlaşıldığı üzere, Hz. Musa, Yahve'nin kendisine bildirmesi üzerine, yılan sokan halkı tedavi için bakırdan bir levha yapmış ve bu levhaya bakan iyileşmiştir. Hahamlar, Hz. Musa'nın yılan şeklini neden bakırdan yaptığını ve bu bakır levhaya bakanların nasıl tedavi olduklarını şöyle izah etmektedirler: “Tanrı, aslında Musa'ya yılanı yapma emri verdiğinde bunu hangi malzemeden yapması gerektiğini söylememiştir. Ancak Musa özellikle bakırı seçmiştir. “Nahaş – Yılan” ve “Nehoşet – Bakır” sözcükleri aynı kökleri taşır. İbranice, “Leşon Akodeş – Kutsal Lisan / Kutsiyet

¹²¹ Bamidbar, s. 342, 345.

¹²² Bamidbar, 20: 28.

¹²³ Bamidbar, 21: 4-9.

Lisani” olduğu için aynı köklere sahip sözcükler arasında yakın bir içsel bağ vardır. Burada yılan ve bakır arasındaki bağ çok açık olmasa da, Musa, iki sözcüğün aynı kökten gelmesine bakarak, aralarında böyle bir bağ olduğunu bildiğinden, eğer yapacağı yılan heykelinin gerçek bir yılanla en yakın özellikte olmasını istiyorsa, bunun için en uygun maddenin bakır olduğu sonucuna varmıştır (Midraş – Bereşit Raba 31:8; Talmud Yerusalmi – Roş Aşana 3:9; Raşi; Gur Arye; Beer Basade). Gerçi Tanrı, Musa’ya Nahaş değil Saraf yapmasını söylemiştir (ö.p.). Ancak kastettiği yilandır (Nahaş); zira önce de belirtildiği üzere Saraf sözcüğü, yılanın kendisini değil, onun zehrinin yakıcı özelliğini tanımlar (Beer Basade). Tanrı’nın Nahaş değil de Saraf sözcüğünü tercih etmesinin nedeni, yılanın (Nahaş) dünyaya günah kavramının, dolayısıyla cezanın ve ölümün gelmesine sebep olan varlık olmasıdır ve Tanrı onu dile getirmek istememiş, sadece tanımlayıcı özelliğiyle ima etmiştir (Rabenu Behaye). Yılanlar tarafından ısırılan kişiler, Hz. Musa’nın bakır yılanına baktıklarında iyileşmişlerdir. Talmud şöyle bir olay aktarır: Bir kasabaya ölümcül bir yılan dadanır ve gelip geçenleri sokarak zarar vermeye başlar. Gelip Rabi Hanina ben Dosa’ya haber verirler. Onun isteği üzerine yılanın yaşadığı deliği kendisine gösterirler. Rabi Hanina ben Dosa topuğunu bu deliğe dayar; yılan çıkıp onun topuğunu sokar ve ölür. Rabi Hanina onu omzuna atıp kasabanın Bet-Midraş’ına Öğrenim Evi’ne getirir ve halka seslenir: “Görün evlatlarım: Yılan öldürmez; günah öldürür” der. Çevresindekiler de cevap verirler: “Vah yılanla karşılaşan insana ve vah Rabi Hanina ben Dosa ile karşılaşan yılanla” (Talmud – Berahot 33a). Bu olayın verdiği mesaj açıktır. Hahamlarımız bizim konumuzla ilgili sorarlar: “Bir yılan ölüme ya da yaşama sebep olabilir mi?” yani “gelen yılanlar, Tanrı izin vermeseydi insanları sokup öldürebilir miydi?” (bu sorunun cevabı Rabi Hanina ben Dosa’yla ilgili olaydan açıktır.). Peki ya “Musa’nın yaptığı yılan heykelinin insanlara yaşam verme gücü olduğu düşünülebilir mi?” (Alternatif olarak soru iki yönüyle “bu yılan heykeline bakıp bakmamak yaşayıp yaşamama konusunda belirleyici olabilir mi?) Ve cevabı verirler: “Isırılan kişiler yılanla bakmak üzere bakışlarını kaldırarak, göklere bakıp kalplerini Göklerdeki Babaları’na tabi kıldıklarında iyileşmişlerdir; ve bunu yapmadıklarında, çürüyüp gitmişlerdir” (Mişna – Roş Aşana 3:8; Raşi). Bazılarına göre bu yılanın işlevi, insanlara kampı terk etmemeleri (Rabi Yeuda Ehasid) ya da Tanrı’ya karşı söz söylememeleri (Ralbag) için bir hatırlatıcı olmaktır. Tanrı’nın teşuva yapan kişileri bu yılan olmadan da iyileştirebileceği açıktır. Ancak o zaman bunun mucizevîliği çok açık olmayacaktır. Bunun doğal bir iyileşme

olmadığını vurgulamak için bu olayla sınırlı olmak üzere fiziksel bir şekle ihtiyaç duyulmuştur (Behor Şor). Basit anlamda yılan şeklinin özellikle seçilmiş olmasının açık bir nedeni yoktur. Normal şartlarda acı bir suyu tatlılaştırmak için içine ağaç atmak bir yana, bal atmak bile yeterli değilken, Tanrı böyle bir örnekte ağaç dalı atılmasını emretmiş ve su tatlılaşmıştır. Orada sorgulanacak bir yan olmadığı gibi, burada da sorgulanacak bir yan yoktur; Tanrı böyle emretmiştir ve olayın mucizevîliğini vurgulamak için bu yeterlidir. Elbette Tanrı'nın hikmeti bizim kavrayabileceğimizin çok üstündedir (İbn Ezra). Öte yandan bela ile deva arasındaki paralelliliği görmezden gelemeyiz. Halkı yılanlar sokmuştur ve halkın iyileşmesi için bir yılan şekline bakmaları söylenmektedir. İkisi arasında mutlaka bir bağlantı olmalıdır. Zoar'a göre bu bağlantı basittir: "Isırılan bir kişi, gözlerini kaldırıp yılan şeklini gördüğünde, kendisini bir yılanın soktuğunu hatırlayarak hemen korkup Tanrı'ya dua etmekteydi. Bir hocanın değneğini gören öğrenci, hemen hocasına yönelik bir çekinme duygusu hisseder. Bu nedenle ısırılan kişi, yılan şeklini yani Tanrı'nın ceza vermekte kullandığı "değneği" görünce Tanrı'yı hatırlayıp teşuva yaptığı için iyileşiyordu." Burada önemli bir mesaj da vardır: Tanrı, cezalandırmak için kullandığı aracı, iyileştirmek için de kullanabilir: zehir ve panzehir. Yılanla verdiği rahatsızlığın tedavisi için yine yılanı kullanmaktadır (Daat Zekenim). Ramban'a göre şekil olarak özellikle yılanın seçilmesinin amacı buradaki mucizevîliği daha güçlü bir şekilde vurgulamaktır. Dahası Musa yılanı bakırdan yaparak mucizenin gücünü daha da arttırmayı amaçlamıştır. Şöyle ki; bilindiği üzere, bir kişi kuduz bir köpek ya da başka bir hayvan tarafından ısırıldığı zaman o köpeği ya da ona benzer bir görüntüyü gördüğü zaman durumu daha da ağırlaşır. Bu nedenle kuduz bir köpeğin ısırıldığı kişi, suya bakmaktan korkar. Bilimsel açıklamaya göre bunun nedeni yutkunma kaslarında şiddetli ağrıdır. Bazı eski kaynaklara göre ise bunun sebebi nörolojiktir ve korkunun nedeni, ısırılmış kişinin suya baktığında kendisini ısırın köpeğin hayalini görmesidir. Köpeği hatırlatan her şey durumu daha da kötüleştirir; bu nedenle eski dönemlerde doktorlar ısırılmış bir kişiye köpekten bahsetmeyi bile zararlı addetmişlerdir. Benzer durumlar zehirli herhangi bir hayvanın sokması sonrası için de geçerli olabilir. Bunu anlamak için ardında mistik açıklamalar aramaya da gerek yoktur. Kişinin, ağır zarar gördüğü bir şeyden sürekli korkması ve bu korkunun onun durumunu daha da kötü hale getirmesi en azından psikolojik bir durumdur. Durum böyleyken, yılanlar tarafından ısırılan kişilerin görmeye en az ihtiyacı olan şey bir yılan şeklidir. Hele bu şekil, bakır bir yılan olduğunda, sadece yılan (Nahaş) şeklinde olmakla

kalmayıp yılanı andıran isme sahip bakırdan (Nehoşet) mamul bir heykel iken, ona bakan kişi üzerindeki psikolojik etkisi daha da yıkıcı olmalıdır. Ama işte Tanrı, tedaviyi tam olarak bu şekilde getirmiş ve bunun mucizevliğini vurgulamıştır. Ne öldüren yilandır; ne de iyileştiren heykeldir. “Tanrı’dır öldüren ve yaşatan” (Şemuel I 2:6). Bene-Yisrael’in tedavisinin temelinde, sadece, bir Yahudi’nin doğal düzenin üstündeki kurallara tabi olduğunu anlamaları vardı. Yılan ve bu yolla göklere bakmakla, teşuva yapıyorlar, Tanrı’ya olan güvenlerini tazeliyorlar ve böylece iyileşiyorlardı.”¹²⁴ Yorumlarda yılan sokmasının bakır levhaya bakmakla tedavi edilmesi mucize olarak belirtilmektedir. Diğer taraftan yorumlarda tedavinin psikolojik boyutuna da vurgu yapılmaktadır.

Hz. Musa zamanında İsrailoğulların günahlarına karşılık başlarına gelen salgın hastalıklardan bir diğeri, Şitim’de gerçekleşmiştir. İsrailoğulları Şitim’e yerleştiklerinde halk Moav kızlarıyla ahlaksızlığa başlamıştır. Moav kızları İsrailoğullarını kendi ilahlarına kurban sunmaya davet etmişler, onlar da Baal Peor denilen puta kurban sunmuşlar ve bu puta eğilmişlerdir. Bunun üzerine Tanrı’nın öfkesi İsrailoğullarına karşı alevlenmiştir.¹²⁵ Pasukda geçen “Tanrının öfkesi Yisrael’e karşı alevlendi” ifadesi halkın ölümüne neden olan salgın hastalık olarak yorumlanmaktadır.¹²⁶ Olayın devamı ve salgının durması Tora’da şöyle anlatılmaktadır: “Tanrı, Musa’ya “Halkın tüm liderlerini alıp, günahkârları Tanrı adına güneşin karşısına astır ve Tanrı’nın öfkesi Yisrael’den geri çekilecek” dedi. Musa, Yisrael’in yargıçlarına “Hepiniz Baal Peor’a bağlanan kendi adamlarınızı öldürün” dedi. Ve işte – Bene-Yisrael’den bir adam geldi ve Musa ile tüm Bene-Yisrael cemaatinin gözleri önünde, Midyanlı kızı kardeşlerine yaklaştırdı. Musa ve diğer liderler Buluşma Çadırı’nın girişi yakınında ağlıyorlardı. Koen Harun’un oğlu Elazar’ın oğlu Pinehas bunu görünce, cemaatin içinden kalktı ve eline bir kargı aldı. Yisreeli adamın ardından çadıra girdi ve ikisini – Yisreeli adamı ve yanındaki kadını – kadının kasığından mıhladı. Bununla, Bene-Yisrael’in üzerindeki salgın durdurulmuş oldu. Bu salgında ölenler 24.000 kişi idi.¹²⁷ Pasuklarda geçen “Musa ve diğer liderler Buluşma Çadırı’nın girişi yakınında ağlıyorlardı.” İfadesini Ezra “Musa ve halkın ileri gelenleri, Mişkan’da, merhametli olması ve salgın hastalığı başka yöne çevirmesi için gözyaşları içinde Tanrı’ya dua etmek için toplanmış olabilirler.” şeklinde

¹²⁴ Bamidbar, s. 418, 421.

¹²⁵ Bamidbar, 25: 1-3.

¹²⁶ Bamidbar, s. 511.

¹²⁷ Bamidbar, 25: 4-9.

yorumlamaktadır.¹²⁸ Pasuklarda geçen “Bununla, Bene-Yisrael’in üzerindeki salgın durdurulmuş oldu.” ifadesini ise Yahudi hahamları şöyle yorumlamaktadır: “Ramban’a göre, bu olay sırasında aslında 157.200 kişi idamı hak etmesine karşı bu idamlar gerçekleşmemiştir. Şeklindeki açıklamaya göre olaylar şöyle gelişmiştir: Bene-Yisrael’in Baal Peor’a bağlanması karşısında Tanrı’nın öfkesi kendisini bir salgın şeklinde göstermiştir. Tanrı ise, merhametiyle, Musa’ya, bu salgında kurunun yanında yaşın da yanmaması için yargıçları görevlendirerek suçluları cezalandırmalarını emretmiş, Musa da bu emri yargıçlara aktarmıştır. Tüm cemaat Musa’nın talimatı üzerine Buluşma Çadırı’na geldiğinde salgın halen devam etmektedir ve bu sırada p. 6’da anlatılan olay gerçekleşmiş, Zimri, yanındaki Midyanlı kızı, sırf Musa’ya ve yargıçlara itaatsizliğini alenen göstermek için oraya getirmiştir. Musa’yla yukarıda aktarılan diyalogu gerçekleştirip ardından kızı çadıra sokunca Pinehas da bu pasukta söylendiği şekilde ikisini öldürmüş, bu da salgının sona ermesini sağlamıştır. Tanrı, salgının durması için suçluların cezalandırılması gerektiğini söylemiş olmasına karşın, Pinehas’ın yaptığı bu hareket salgını durdurduğu için, idamların gerçekleştirilmesine gerek kalmamıştır. Olasılıkla Talmud 157.200 kişinin öldürülmesi gerektiğini söylerken, günahkârların ne kadar çok sayıda olduğunu vurgulamayı amaçlamıştır. Ancak Pinehas’ın hareketi bu kadar kişiyi ölümden kurtarmıştır. Böylece günah işleyenler bu aşamada ölmediği için, daha sonra Baal Peor’a gerçekten bağlanan kişileri Tanrı daha ileride, Erets-Yisrael’e girilmeden önce bizzat yok etmiştir. Pasukta belirtildiği üzere “Baal Peor’un ardından giden herkesi Tanrı senin arandan yok etti. Ama siz, Tanrı’nız Aşem’e yapışmış olanlar, bugün hepiniz hayattasınız”¹²⁹ Yorumlarda belirtildiği üzere salgının durmasını sağlayan Hz. Harun’un oğlu Elazar’ın oğlu Pinehas’tır. Daha önceki salgınların durmasında ön planda olan Hz. Musa iken, bu salgında Pinehas ön plana çıkmıştır. Takip eden pasuklarda bu durum şöyle ifade edilmektedir: “Tanrı, Musa’ya konuşarak şöyle dedi: “Koen Harun’un oğlu Elazar’ın oğlu Pinehas, içlerinde Benim intikamımı alarak, gazabımı Bene-Yisrael’in üzerinden geri çevirdi ve böylece Bene-Yisrael’i ödün vermez tavrım sonucunda tüketmedim.”¹³⁰ Pasukların yorumlarında ise Pinehas ve salgını durdurmasıyla ilgili şu ifadeler yer almaktadır: “Salgın sırasında 24.000 kişi öldüğü için, insanlar salgının durmasını Tanrı’nın öfkesinin bu ölümler sonrasında dindiği şeklinde yorumlayabilirlerdi. Bu

¹²⁸ Bamidbar, s. 512.

¹²⁹ Bamidbar, s. 514-515.

¹³⁰ Bamidbar, 25: 10-11.

nedenle Tanrı, salgını durdurmanın özellikle Pinehas'ın davranışı olduğunu vurgulamaktadır (Toledot Yitshak; Meam Loez). Pinehas, Moav ve Midyanlı kadınlarla işlenen ahlaksızlığın cezası olan ve çok sayıda insanın canını alan salgının durmasını sağlamıştır. Ancak bunu yapmak için günahkâr bir çifti öldürmesi gerekmiştir. Halk bu nedenle Pinehas'a mesafeli durmakta, onun özellikle öldürme yolunu seçmesi nedeniyle arkasından konuşmaktadır. Pinehas, Tanrı Adına hareket ederek, Tanrı'nın, yabancı kızlarla işlenen ahlaksızlık günahına ceza olarak gönderdiği salgın hastalığı sona erdirmiştir. Pasuktaki "Bene-Yisrael'i ... tüketmedim" sözleri, Pinehas'ın bu davranışı olmasa, Bene-Yisrael'in salgın nedeniyle tümüyle yok olabileceğini ima etmektedir (İbn Ezra). Dolayısıyla halk, yaptığı hareket nedeniyle Pinehas'tan nefret etmemeli, aksine ona şükran duymalıdır (Daat Zekenim).¹³¹

Tora'da belirtildiği üzere bela ve hastalıklardan İsrailoğulları ve diğer ulusları korumak için Sukot bayramında kurban sunulması gerekmektedir. Bu husus Tora'da şöyle belirtilmektedir: "Yedinci ayın on beşinci günü de sizin için kutsal bir bayramdır; hiçbir bayağı melaha¹³² yapmayın ve Tanrı Adına yedi gün boyunca bayram yapın. "Tanrı Adına, memnuniyetle kabul edilecek yakılan kurban şeklinde Ola kurbanı getireceksiniz: on üç genç boğa, iki koç, birer yaşında on dört erkek kuzu – hepsi kusursuz olmalıdır. Bunların Minhaları¹³³, yağla yoğrulmuş en iyi undur – on üç boğa için boğa başına 3/10 efa, iki koç için koç başına 2/10 efa ve on dört kuzu için kuzu başına 1/10 efa un kullanılacaktır. "Ayrıca Hatat kurbanı¹³⁴ olarak bir teke getirilmelidir. "Tüm bunlar daimi Ola kurbanı¹³⁵ ile Minhasından ayrı olarak gerçekleştirilecektir – ve Nesehi. "İkinci gün, on iki genç boğa, iki koç, birer yaşında on dört erkek kuzu – hepsi kusursuz. Boğalar için, koçlar için ve kuzular için Minhaları ve Nesehleri, hayvanların sayılarına göre, kurala uygun olarak yapılacaktır. "Ayrıca Hatat kurbanı olarak bir teke getirilmelidir. "Tüm bunlar daimi Ola kurbanı ile Minhasından ayrı olarak gerçekleştirilecektir – ve onları Nesehleri. "Üçüncü gün, on bir genç boğa,

¹³¹ Bamidbar, s. 517, 519.

¹³² Melaha, Türkçe karşılığı "iş" olan bu kavram, Şabat günü üretime yönelik yapılması yasak olan iş kategorilerini ifade etmektedir. Bamidbar, s. 806.

¹³³ Kelime anlamı "hediye" "vergi" ve "sunu" olan minha, unun yağla yoğrulup çeşitli şekillerde pişirildikten sonra sunulmasıyla yapılan bir kurban türüne verilen isimdir. Ahmet Güç, Çeşitli Dinlerde ve İslam'da Kurban, İstanbul 2003, s. 218; Vayikra, s. 878.

¹³⁴ Hatat Kurbanı, kelime anlamı "Hata Kurbanı" demektir. Mabet döneminde, bilerek ya da hata ile işlenen bazı günahların affi için sunulan kurbandır. Bu kurbanın eti sadece uygun şartları taşıyan koenler tarafından yenilebilir, bazı kısımları ise mezbah üzerinde yakılır. Vayikra, s. 801.

¹³⁵ Ola Kurbanı, kelime anlamı "Yükselen Kurban" demektir. Mezbah üzerinde koenlerin payına düşen derisi haricinde tamamen yakılan ve duman halinde yükselen kurbandır. Vayikra, 884.

iki koç, birer yaşında on dört erkek kuzu – hepsi kusursuz. Boğalar için, koçlar için ve kuzular için Minhaları ve Nesepleri, hayvanların sayılarına göre, kurala uygun olarak yapılacaktır. “Ayrıca bir Hatat-tekesi getirilmelidir. “Tüm bunlar daimi Ola kurbanı ile Minhasından ayrı olarak gerçekleştirilecektir – ve Nesehi. “Dördüncü gün, on genç boğa, iki koç, birer yaşında on dört erkek kuzu – hepsi kusursuz. Boğalar için, koçlar için ve kuzular için Minhaları ve Nesepleri, hayvanların sayılarına göre, kurala uygun olarak yapılacaktır. “Ayrıca Hatat kurbanı olarak bir teke getirilmelidir. “Tüm bunlar daimi Ola kurbanı ile Minhasından ayrı olarak gerçekleştirilecektir – ve Nesehi. “Beşinci gün, dokuz genç boğa, iki koç, birer yaşında on dört erkek kuzu – hepsi kusursuz. Boğalar için, koçlar için ve kuzular için Minhaları ve Nesepleri, hayvanların sayılarına göre, kurala uygun olarak yapılacaktır. “Ayrıca bir Hatat-tekesi getirilmelidir. “Tüm bunlar daimi Ola kurbanı ile Minhasından ayrı olarak gerçekleştirilecektir – ve Nesehi. “Altıncı gün, sekiz genç boğa, iki koç, birer yaşında on dört erkek kuzu – hepsi kusursuz. Boğalar için, koçlar için ve kuzular için Minhaları ve Nesepleri, hayvanların sayılarına göre, kurala uygun olarak yapılacaktır. “Ayrıca bir Hatat-tekesi getirilmelidir. “Tüm bunlar daimi Ola kurbanı ile Minhasından ayrı olarak gerçekleştirilecektir – ve onun Nesepleri. “Yedinci gün, yedi genç boğa, iki koç, birer yaşında on dört erkek kuzu – hepsi kusursuz. Boğalar için, koçlar için ve kuzular için Minhaları ve Nesepleri, hayvanların sayılarına göre, kurallarına uygun olarak yapılacaktır. “Ayrıca bir Hatat-tekesi getirilmelidir. “Tüm bunlar daimi Ola kurbanı ile Minhasından ayrı olarak gerçekleştirilecektir – ve Nesehi. “Sekizinci gün sizin için bir imtina zamanı olacaktır; hiçbir bayağı melaha yapmayın. “Tanrı Adına, memnuniyetle kabul edilecek yakılan kurban şeklinde Ola kurbanı getireceksiniz: genç bir boğa, bir koç, birer yaşında yedi erkek kuzu – hepsi kusursuz. Boğa için, koç için ve kuzular için Minhaları ve Nesepleri, hayvanların sayılarına göre, kurala uygun olarak yapılacaktır. “Ayrıca bir Hatat-tekesi getirilmelidir. “Tüm bunlar daimi Ola kurbanı ile Minhasından ayrı olarak gerçekleştirilecektir – ve Nesehi. “Bayramlarınızda, Ola kurbanlarınıza, Minha kurbanlarınıza, Nesehlerinize ve Şelamim kurbanlarınıza dair genel vaatleriniz ve belirli bağışlarınızdan ayrı olarak bunları yapacaksınız.”¹³⁶ Bu pasukların yorumlarında konumuzla ilgili şu ifadeler dikkat çekicidir: “Sukot bayramında getirilen kurbanlar üç yönden benzersizdir: a- Dünya ulusları için koruma sağlayan kurbanlar içerir. b- Kurbanlar içinde boğaların, sayısı bayramın her gününde farklıdır. c- Su ile Neseh

¹³⁶ Bamidbar, 29: 12-39.

işlemi yapılır. Boğa sayısı her gün bir tane azalmaktadır. İlk gün 13, ikinci gün 12, üçüncü gün 11, dördüncü gün 10, beşinci gün 9, altıncı gün 8 ve yedinci gün 7 boğa getirilecektir. Getirilen boğaların toplam adedi 70'tir. Bu sayı, Bereşit Perek 10'da listelenen 70 temel ulusa denk gelir (bkz. Bereşit Kitabı, s. 535). Böylece Sukot bayramı boyunca Bene-Yisrael'in getirdiği kurbanların amacı, dünya ulusları için, hastalık ve dertlere karşı koruma sağlamaktır (Talmud – Suka 55b; Raşi). Hahamlarımız'ın söyledikleri gibi, “Vah dünya uluslarına ki ne kaybettiklerinin farkında değiller. Zira Bet-Amikdaş varken, Mizbeah onlar için de onarım sağlardı. Ama şimdi o yokken, onlar için onarımı kim sağlayacak?” (Talmud – Suka 55b; Rabenu Behaye). Midraş bu konuda şöyle der: “Eğer dünya ulusları bu kurbanlardan ne kadar yarar sağladıklarını bilselerdi, Yeruşalayim'i saldırılardan korumak için şehrin etrafını savunma birlikleriyle sararlardı.” Midraş ayrıca “Sevgime karşılık benden nefret ettiler; oysa ben onlar için duayım” (Teilim 109:4) pasuğunu getirerek Yisrael'in kırık duygularını dile getirir: “Sukot bayramında yetmiş ulus için yetmiş boğa kurban ediyorum, ama onlar, beni sevmek bir yana, benden nefret ediyorlar” (Abravanel). Getirilen yetmiş boğa, ayrıca yetmiş ulusun Tanrı katındaki temsilcilerinin kendi başlarına güç sahibi olmadığını, hepsinin Tanrı'ya tabi olduğunu ifade eder (Meam Loez). Boğaların sayısının azalan bir grafik izlemesi, Tanrı'nın öğretilerine karşı çıkanların gücünün uzun vadede sürekli zayıflayacağını ve tarihin sonunda, tüm ulusların, Yisrael'in manevi önderliği altında, Tanrı'nın egemenliğini kabul edeceklerini simgeler.¹³⁷

1.3. Hz. Musa'dan İkinci Mabet Sonuna Kadarki Dönemde Kitlese/Salgın Hastalıklar

Hz. Musa'dan sonra İsrailoğullarının başına Yeşu geçmiş ve İsrailoğullarını Kutsal Topraklara getirmiştir. Yeşu önderliğindeki İsrailoğulları Kutsal toprakları savaşarak ele geçirmişlerdir. Yeşu ihtiyarladığında İsrailoğullarının ileri gelenlerini toplamış ve onlara bir veda konuşması yapmıştır.¹³⁸ Bu veda konuşmasından sonra Yeşu, “İsrail'in Tanrısı RAB şöyle diyor” diyerek söze başlamış ve Tanrı'nın ifadelerini aktarmaya devam ederken “Sonra Şeria Irmağı'nı geçip Eriha'ya geldiniz. Size karşı savaşan Erihalılar'ı, Amor, Periz, Kenan, Hitit, Girgaş, Hiv ve Yevus halklarını elinize teslim ettim. Önden gönderdiğim eşekarısı Amorlu iki kralı önünüzden kovdu. Bu işi

¹³⁷ Bamidbar, s. 580.

¹³⁸ Yeşu, 23: 1-16.

kılıcınız ya da yayınız yapmadı. Böylece, emek vermediğiniz toprakları, kurmadığınız kentleri size verdim. Buralarda yaşıyor, dikmediğiniz bağlardan, zeytinliklerden yiyorsunuz.”¹³⁹ Pasuklardaki “eşekarısı”, dehşet ya da bir çeşit hastalık anlamına gelebileceği ifade edilmektedir. Dolayısıyla Kutsal Toprakları ele geçirmede Tanrının İsrailoğullarına, düşmanlarına salgın hastalık vererek yardım ettiği anlaşılmaktadır.

Saul’un krallığı döneminde Saul ile Hz. Davut arasında anlaşmazlık baş göstermiş ve iki grup arasında uzun süre savaş olmuştur. Bu savaş esnasında Saul’un tarafında olan Avner, Hz. Davut’la anlaşarak Hz. Davut tarafına geçmiştir. Hz. Davut’un taraftarı olan Yoav, Hz. Davut’un haberi olmadan, kardeşi Asahel’in kanını döktüğü için, Avner’i görüşme bahanesiyle yanına çağırması ve onu öldürmüştür.¹⁴⁰ Bunun üzerine Hz. Davut, “RAB’bin önünde bende, krallığımda Ner oğlu Avner’in kanından sonsuza dek suçsuzuz. Bu suçun sorumlusu Yoav’la babasının bütün soyu olsun. Yoav’ın soyundan irinli, deri hastalığına yakalanmış, koltuk değneğine dayanan, kılıçla öldürülen, açlık çeken kişiler hiç eksik olmasın!”¹⁴¹ demiştir. Pasuklarda da belirtildiği üzere Hz. Davut, Yoav ve soyuna “irinli deri hastalığına yakalansın...” şeklinde beddua etmiştir. Hz. Davut’un bu bedduası oğlu Hz. Süleyman zamanında gerçekleşmiştir. Zira Tora’nın anlatımına göre, Yehoyada oğlu Benaya Yoav’ı öldürerek Avner’in intikamını almıştır.¹⁴²

İsrailoğullarına Tanrı tarafından ceza olarak salgın hastalıkların gönderilmesi, Hz. Davut zamanında olmuştur. Tanrı’nın emri üzerine¹⁴³ Hz. Davut nüfus sayımı yaptırmıştır.¹⁴⁴ Sayımdan sonra Hz. Davut kendini suçlu bulmuş ve Tanrı’ya “Bunu yapmakla büyük günah işledim!” dedi, “Ya RAB, lütfen kulunun suçunu bağışla. Çünkü çok akılsızca davrandım.” demiştir. Bunun üzerine Tanrı, peygamber Gad’a, “Gidip Davut’a de ki, “RAB şöyle diyor: Önüne üç seçenek koyuyorum. Bunlardan birini seç de sana onu yapayım. Gad Davut’a gidip durumu anlattı ve şöyle dedi: “Ülkende yedi yıl kıtlık mı olsun? Yoksa seni kovalayan düşmanlarının önünden üç ay kaçmak mı istersin? Ya da ülkende üç gün salgın hastalık mı olsun? Beni gönderene ne yanıt vereyim, şimdi iyice düşün.” Davut, “Sıkıntım büyük” diye yanıtladı, “İnsan eline düşmektense, RAB’bin eline düşelim. Çünkü O’nun acıması büyüktür.” Bunun üzerine

¹³⁹ Yeşu, 24: 11-13.

¹⁴⁰ 2. Samuel, 3: 6-27.

¹⁴¹ 2. Samuel, 3: 28-29.

¹⁴² 1. Krallar, 2: 28-34.

¹⁴³ Tanah’ın 1. Tarihler kitabında aynı olay anlatılmakta fakat burada “Şeytan İsraililer’e karşı çıkıp İsrail’de sayım yapması için Davut’u kışkırttı.” ifadesi geçmektedir. 1. Krallar, 21: 1.

¹⁴⁴ 2. Samuel, 24: 1-9; 1. Krallar, 21: 1-2.

RAB o sabahtan belirlenen zamana dek İsrail ülkesine salgın hastalık gönderdi. Dan'dan Beer-Şeva'ya dek halktan yetmiş bin kişi öldü.”¹⁴⁵ Yahudi hahamlarının bu konu ile ilgili yorumları şöyledir: “David, baş kumandanı Yoav'ı halkın nüfus sayımını yapmakla görevlendirir. Sayımın hemen ardından, halk içinde baş gösteren bir salgın hastalık, yetmiş bin kişinin ölümüne neden olur. Hem Kral David hem de dönemin peygamberi Gad, bu salgının nedenini, nüfus sayımındaki soruna bağlarlar. Kral, hatasını anladığı zaman pişman olmuştur (Divre Ayamim I 21: 8; Ramban). Kral David'in hatasının ne olduğu konusunda farklı açıklamalar vardır: 1- Buradaki kapalı ifade nedeniyle, David, sayımın yarım şekellik bağışlar yöntemiyle yapılması şartının sadece Musa Rabenu'nun zamanı için geçerli olduğu sonucuna varmıştır (Talmud – Berahot 62b). Fakat bu gereklilik tüm zamanlar için geçerlidir ve kral, Yahudiler'i doğrudan sayarak belayı davet etmiştir. 2- David kendi döneminin en önde gelen Tora otoritesidir. Dolayısıyla Tora'da yazılan sözleri yanlış anlaması olası değildir. Kral, gerçekten de, doğrudan sayımı önlemek için para veya başka bir şey kullanmıştır. Fakat bu nüfus sayımını haklı çıkaracak bir neden yoktur. Ve hangi yöntemle olursa olsun, gereksiz sayım yapıldığı için halkın başına felaket gelmiştir (Bamidbar 1:3, Ramban). 3- David sayımı şekel kullanarak yapmıştır. Fakat tüm amacı halkın sayısını belirlemek olduğundan, formalite olarak sayım sırasında şekelleri alıp hemen geri vermiştir. Fakat bu da yapılmaması gereken bir şeydir (Meam Loez).”¹⁴⁶ Hz. Davut salgın hastalığı önlemek için peygamber Gad'ın tavsiyesi üzerine Yevuslu Aravna'nın harman yerinde Tanrı'ya bir sunak kurmuştur. Hz. Davut bu sunakta Tanrı için “yakmalık sunuları” ve “esenlik sunuları”ni sunduktan sonra salgın hastalık İsrail'den kaldırılmıştır.¹⁴⁷

Hz. Süleyman, Kutsal Mabedi inşa edip, Ahit Sandığını yerine koyduktan sonra sunağın önünde Tanrı'ya dua etmiştir.¹⁴⁸ Hz. Süleyman'ın bu duasında şu ifadeler yer almaktadır: “...Ülkeyi kıtlık, salgın hastalık, samyeli, küf, tırtıl ya da çekirgeler kavurduğunda, düşmanlar kentlerden birinde halkını kuşattığında, herhangi bir felaket ya da hastalık ortalığı sardığında, halkından bir kişi ya da bütün halkın İsrail başına gelen felaketi anımsar, dua edip yakararak ellerini bu tapınağa doğru açarsa, göklerden, oturduğun yerden kulak ver ve bağışla. İnsanların yüreklerini yalnızca sen bilirsin. Onlara yaptıklarına göre davran ki, atalarımıza verdiğin bu ülkede yaşadıkları sürece

¹⁴⁵ 2. Samuel, 24: 10-15; 1. Krallar, 21: 3-14.

¹⁴⁶ Şemot, s. 392, 395.

¹⁴⁷ 2. Samuel, 24: 18-25; 1. Krallar, 21: 18-28.

¹⁴⁸ 1. Krallar, 8: 22-36.

senden korksunlar.”¹⁴⁹ Hz. Süleyman’ın duasından anlaşıldığı kadarıyla, İsrailoğullarının başlarına gelen salgın hastalık gibi felaketlerden kurtulmak için Kutsal Tapınak’ta dua etmek gerekmektedir.

Hz. Eyüp yapmış olduğu konuşmasında Tanrı’ya karşı gelmenin cezaları arasında hastalıktan ötürü ölümden şöyle bahsetmektedir: “Tanrı’nın gücünü size öğreteceğim, her Şeye Gücü Yeten’in tasarısını gizlemeyeceğim. Aslında siz, hepimiz gördünüz bunu, öyleyse ne diye boş boş konuşuyorsunuz? “Kötünün Tanrı’dan alacağı pay, zorbanın Her Şeye Gücü Yeten’den alacağı miras şudur: Çocukları ne kadar çok olursa olsun, kılıçla öldürülecek, soyu yeterince ekmek bulamayacaktır. Sağ kalanlar hastalıktan ölüp gömülecek, dul karıları ağlamayacaktır.”¹⁵⁰

Peygamber Yeşaya, Asur’la ilgili öngörüsünde konumuzla bağlantılı olarak şunları ifade etmektedir: “...Asur Kralı’nı kibirli yüreği, övünge bakışları yüzünden cezalandıracağım. Rab, Her Şeye Egemen RAB, Asur’un güçlü adamlarını yıpratıcı hastalıkla cezalandırarak. Orduları alev alev yanacak. İsrail’in Işığı ateş, İsrail’in Kutsalı alev olacak; Asur’un dikenli çalılarını bir gün içinde yakıp bitirecek.”¹⁵¹ Pasuktan da anlaşıldığı üzere Tanrı, Asur kralını kibirli bakışları nedeniyle yıpratıcı hastalıkla cezalandıracağını bildirmektedir. Peygamber, Yeşaya’nın öngörüsüne benzer kehanetlerde bulunan Peygamber Yeremya, salgın hastalıkla ilgili ilk olarak Benyamin halkını Kudüs için uyarılmaktadır. “Kuyu suyunu nasıl taze tutuyorsa, Yeruslüm de kötülüğünü öyle taze tutuyor. Şiddet ve yıkım yankılanıyor orada, Karşımda hep hastalık ve yaralar var. Uyarılara kulak ver, ey Yeruslüm! Yoksa seni bırakacağım, seni bir viraneye, Oturulmaz bir ülkeye çevireceğim.”¹⁵² Pasuklarda belirtildiği üzere, şayet Kudüs halkı uyarıları dikkate almadığında şehir virane olacak ve halk da hastalıklara yakalanacaktır. Yine Yeremya Kudüs halkının günahları nedeniyle Tanrı tarafından nasıl cezalandırılacağını şöyle ifade etmektedir: “Oruç tutsalar bile feryatlarına kulak vermeyeceğim. Yakmalık sunu, tahıl sunusu sunsalar bile kabul etmeyeceğim. Tersine, kılıçla, kıtlıkla, salgın hastalıkla yok edeceğim onları.”¹⁵³ Daha önce belirttiğimiz üzere, Hz. Davut zamanında salgın hastalığın durmasında sunumların önemli bir etkisi bulunurken, Tanrı bu pasukta belaların ortadan kalkmasında sunumların etkisinin olmayacağını belirtmektedir. Yeremya kitabındaki diğer pasuklarda da cezalandırma

¹⁴⁹ 1. Krallar, 8: 37-40.

¹⁵⁰ Eyüp, 27: 11-15.

¹⁵¹ Yeşaya, 10: 10, 16-17.

¹⁵² Yeremya, 6: 7-8.

¹⁵³ Yeremya, 14: 12.

yöntemleri arasında salgın hastalıklar bulunmaktadır: “Ölümcül hastalıklardan ölecekler. Onlar için yas tutulmayacak, gömülmeyecekler. Cesetleri toprağın üzerinde gübre gibi kalacak. Kılıçla, kıtlıkla yok olacaklar; cesetleri yırtıcı kuşlara, yabanıl hayvanlara yem olacak.”¹⁵⁴ “Bu kentte yaşayanları yok edeceğim; insan da, hayvan da korkunç bir salgın hastalıktan ölecek.”¹⁵⁵ “Kendilerine ve atalarına verdiğim topraktan yok olana dek üzerlerine kılıç, kıtlık, salgın hastalık salacağım.”¹⁵⁶ “Evet, Her Şeye Egemen RAB diyor ki, “Üzerlerine kılıç, kıtlık, salgın hastalık göndereceğim. Onları yenilmeyecek kadar çürük, bozuk incir gibi edeceğim. Kılıçla, kıtlıkla, salgın hastalıkla peşlerine düşeceğim. Yeryüzündeki bütün krallıklara dehşet saçacak, kendilerini sürdürdüğüm bütün ülkeler arasında lanetlenecek, dehşet ve alay konusu olacak, aşağılanacaklar.”¹⁵⁷ Bu pasuklara benzer pasuklar, Hezekiel kitabında da yer almaktadır.¹⁵⁸

Burada dikkati çeken hususlardan birisi, Tanah'ta belirtilen salgın hastalıkların sebepleri ve bunlardan kurtulma yöntemlerinin, Yahudilerin tarihi süreç içerisinde temesta oldukları halklarla aynı özellikler göstermesidir. Örneğin Sümerlerde, barış-savaş, zafer-yenilgi, hastalık-şifa, bereket-verimsizlik mutluluğu-üzüntü ve zenginlik-fakirlik gibi birçok durum dini nedenlere özellikle de tanrıların iznine bağlıdır. Bir şeyin iyi veya kötü olabilmesi onun faydalı ve ahlaki olup olmamasına ya da yapılan şeyin tanrıları memnun edip etmemesine bağlıydı. Yeryüzünde sorunlarla karşılaşılması Sümer inancına göre felaketlerin ve ölümcül hastalıkların meydana gelmesi, tanrıların memnun edilip edilmemesi ile ilişkilendirilmiştir.¹⁵⁹ Diğer taraftan Sümer dininde hastalığın ve rahatsızlıkların kaynağı kötü cin ve ifritlerden kaynaklandığına da inanılmaktadır.¹⁶⁰ Hastaların içerisinde bulunan veya onlara tesir eden ifritlerin etkilerini yok etmek için Aşipu ismi verilen rahipler, çeşitli uygulamalar yapmışlardır. Bu rahipler, aynı zamanda manevi temizliği sağlama görevini de üstlenmişlerdir. Bunun yanı sıra Sümerlerde, hastalıkları ortadan kaldırmak için tanrılara adak ve kurbanların sunulduğu çeşitli ayinler yapılmıştır.¹⁶¹ Sümerlerde mevcut olan hastalık algısını

¹⁵⁴ Yeremya, 16: 4.

¹⁵⁵ Yeremya, 21:6

¹⁵⁶ Yeremya, 24: 10.

¹⁵⁷ Yeremya, 29: 17-18.

¹⁵⁸ Bkz. Hezekiel, 5:12.17; 6: 11-12; 7: 15; 12: 16; 14: 19, 21; 28: 23; 33: 27; 34: 4; 38: 22.

¹⁵⁹ Abdullah Altuncu, Sümerlerin Dini Tarihi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Elazığ 2011, s. 26-27, 65.

¹⁶⁰ Veli Atmaca, Tarih Boyunca İnanç ve Tıp, Ankara 2009, s. 155-162.

¹⁶¹ M. Şemsettin Günaltay, Türk Tarihinin İlk Devirlerinden Yakın Şark Elam ve Mezopotamya, Ankara 1987, s. 489; Abdullah Altuncu, a.g.e., s. 75.

Zerdüşlükte, Babillilerde, Asurlularda da görmek mümkündür. Özellikle Mezopotamya halklarının inançlarında ve eski Mısır dininde din adamlarının aynı zamanda hekim olması dikkat çekicidir.¹⁶² Diğer taraftan Yahudilerin Mısırlılardan bazı hastalıkların nasıl tedavi edileceğine dair bilgi edindikleri iddia edilmektedir. Ayrıca, Yahudi kaynaklarında, doktora başvurulması ve doktorların hastalıklara müdahale ettiklerine dair bilgilerin daha çok Babil Sürgününden sonraki dönemlerde rastlanması, Babil medeniyetinin tıp alanında Yahudilere etkisi olarak yorumlanmıştır.¹⁶³

¹⁶² Veli Atmaca, Kadim Medeniyetlerde Hastalık Algılaması ve Hastalar İçin Dua Meselesine Giriş, Ankara 2009, s. 17-18, 53-80.

¹⁶³ İsmail Taşpınar, “Yahudilik ve Hıristiyanlıkta Tıp” SD Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi, <http://www.sdplatform.com/Dergi/992/Yahudilik-ve-Hiristiyanklikta-tip.aspx> (08.01.2018).

İKİNCİ BÖLÜM

2. YAHUDİ KUTSAL METİNLERİNDE ERKEKLERE VE KADINLARA ÖZEL HASTALIKLAR

Bu bölümde, erkeklere mahsus bedensel akıntılar, kadınlara mahsus ise adet kısırlık, doğum ve adet kanama üzerinde duracağız. Bahsedilen durumlarda ister erkek isterse kadın Yahudi geleneğine göre tumadır ve bir takım arınma ritüellerinden geçmesi gerekmektedir.

2.1. Erkeklere Özel Hastalıklar

Tora'da erkeklere özel hastalıklar arasında bedensel akıntılar ile sünnet ve sünnet sonrası rahatsızlıklar belirtilmektedir. Bunlar her ne kadar bildiğiniz hastalık çeşitlerine uymamakla birlikte mahrem tuma olarak belirtilmesi ve Yahudi kaynaklarında bedensel akıntılarının (ileride bahsedileceği üzere) belsoğukluğundan kaynaklanabileceği ifade edildiği için burada bahsetmeyi uygun bulduk.

2.1.1. Erkeklerdeki Bedensel Akıntılar

Bir Yahudi erkekten gelen bedensel akıntılar, sperma veya zav akıntısıdır ve bunlar tamedir. Diğer taraftan akıntı sahibi ve akıntıyla temas eden herkes ve her şey de tame olmaktadır. Yahudi kaynaklarına göre, bu tumanın, akıntının sıklığına ve tipine göre üç derecesi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi “Baal Keri”dir ve cinsel organından sperma ya da ondan biraz farklı olan zav sıvısı salgılamış bir erkek, bu grupta yer alır. Bu gruptaki erkekler diğerlerine göre en hafif tumadır. Böyle bir erkek sadece yiyecek-içeceklere sadece temasta tuma aktarır. Akıntısı sona erdikten sonra erkek hemen mikveye dalarsa, akşamına tamamen arınmış olmaktadır. İkincisi “zav”dır ve cinsel organından, spermadan farklı “zav akıntısı” olarak bilinen belirli bir akıntı gelen erkeği tanımlamaktadır. Yine de böyle bir akıntı sadece bir kez meydana gelirse, bu kişi, birinci grupta belirtildiği gibi sadece baal keri statüsündedir ve mikveye daldığında akşamına arınmış olur. Diğer taraftan, böyle bir akıntı aynı gün ya da ardışık iki gün içinde toplam iki kez gerçekleşirse kişi zav grubuna girmektedir. Bu durumda ise üst düzeyde bir tuma kaynağı haline gelir. Üçüncü grup ise aynı gün veya ardışık üç gün içinde toplam üç kez zav akıntısı olan bir erkeği tanımlamaktadır. Bu gruptaki

erkek ikinci gruptaki ile aynı tuma derecesine sahip olmakla birlikte, ona ek olarak, arınma döneminin bitiminde ayrıca bir de kurban sunması gerekmektedir.

Yahudi hahamları, yukarıda bahsedilen üç grup akıntının tam olarak ne olduğunun belirsiz olduğunu belirtmektedirler. Diğer taraftan birçok haham bunu belsoğukluğu olarak bilinen gonore (gonorrhoea) ile izah etmeye çalışmıştır. Bazı Yahudi araştırmacılar, bu hastalığın, Antik Mısır'da da görüldüğüne dair deliller bulmuşlar ve bunun, idrar çıkış yolunda bir mikroorganizmanın yol açtığı bir iltihap nedeniyle gerçekleşen cerahat akıntısı olduğunu tespit etmişlerdir. Onlara göre, bulaşıcı olan bu hastalık, genelde cinsel yolla bulaşmaktadır, ama başka şekillerde bulaştığı da görülmektedir. Yine onlara göre bu hastalık, kendiliğinden geçebilir, fakat genelde tıbbi tedavi olmazsa bu çok düşük bir ihtimaldir. Diğer başka Yahudi araştırmacılar, söz konusu hastalığın, idrar yolu iltihabı (non-gonococcal urethritis) olabileceğini söylemektedirler. Onlar, gonorede hastanın bir gün tek damlalık akıntı gördükten sonra ertesi gün görmemesinin, üçüncü gün de iki akıntı görmemesinin mümkün olmadığını buna neden olarak gösterirler. Bu hususta hahamların genel kanaatleri şöyledir: “Tora ve Mişna’da açıklanan belirtilere dikkat edildiği takdirde, zav akıntısının bu iki hastalıktan hiçbirine tam olarak uymadığı görülecektir (Daat Mikra). Dolayısıyla belki de bunu da tsaraat gibi, özellikle cinsel yaşamla ilgili hatalı tutuma yönelik uyarı niteliğinde bir rahatsızlık olarak değerlendirmek mümkündür.”¹⁶⁴

Erkeklerle özel bedensel akıntılarla ilgili bilgiler, Tora'nın Vayikra kitabında detaylı olarak anlatılmaktadır. Bu pasuklar ve açıklamaları şöyledir: “Tanrı, Musa’ya ve Harun’a konuşarak şöyle dedi: “Bene-Yisrael’e konuşun ve onlara şunları söyleyin: “Organından akıntı olan herhangi bir erkek (zav) için kanun şöyledir: Akıntısı tamedir.”¹⁶⁵ Pasuklarda “Bene-israel’e konuşun” ifadesinin yer almasından hareketle Yahudi hahamları, zav akıntısının sadece Yahudiler’i tame yapacağını, Yahudi olmayan birinde bu akıntı olsa dahi bu kişinin tame olmayacağı şeklinde izah etmektedirler (Talmud – Nida 34a). Yine pasuklarda geçen “Organından” ve “Akıntısı tamedir” ifadeleri şöyle izah edilmektedir: “Tam çeviriyle “etinden; bedeninden”. Fakat bu bir örtmecedir ve burada erkek cinsel organından bahsedilmektedir (Torat Koanim; Saadya Gaon; Raşi; İbn Ezra). “Organından” denmesi, akıntının ancak bedeni terk ettiği andan itibaren tumaya neden olduğunu öğretir. Bedenin içinde kaldığı sürece tumaya neden

¹⁶⁴ Vayikra, s.278-279.

¹⁶⁵ Vayikra, 15: 1-2.

olmaz (Talmud – Nida 43a). Ama en ufak bir miktarın dışarı çıkması bile tuma için yeterlidir. Bu sözcük, söz konusu akıntının özellikle cinsel arzunun bir sonucu olduğunu vurgular. Başka bir deyişle, elde olmayan rastgele bir akıntıdan bahsedilmemektedir (Talmud – Keritot 8b). Hahamlarımız bu hastalığa cinsellikte aşırılığa kaçma ve zihni bu konulardaki düşüncelerle doldurmanın neden olduğunu öğretirler. Bir açıklamaya göre, akıntının kesilmesinin ardından gelen yedi günlük bekleme süresi, bu düşüncelerden arınmaya ayrılacaktır. Ardından mikveye dalecek ve düşünceleriyle işlediği günahı da Ola kurbanı getirerek onaracaktır. Bu akıntının kendisi tamedir (Talmud – Nida 55a) ve “Av Atuma – Temel Tuma Kaynağı” konumundadır. Tora bunu özellikle vurgulamaktadır; zira her ne kadar bir zavın tame olduğu açıksa da, buna neden olan sıvının da tame olması şart değildir. Örneğin Yom Kipur’daki özel uygulamada bir keçi çöldeki Azazel adlı yere gönderilir. Bu işlemi yapan kişi, keçi nedeniyle tame konumuna girer; ama keçinin kendisi tame değildir. Dolayısıyla benzer bir sonuca burada varılmaması için, Tora bu akıntının kendisinin de tame olduğunu vurgulamaktadır (Torat Koanim; Raşi; Mizrahi; Sifte Hahamim). Bu sıvı, temas (Maga) ve taşınma (Masa) ile tuma aktarır. Başka bir deyişle bir kişi sadece ona temas ettiği zaman değil, ona hiç değmeden sadece taşıyarak bile tame olur. Bu durumda kişinin giysileri de tame olur (Mişna – Kelim 1:3). Zov sözcüğü akıntıyı, Zav ise akıntısı olan erkeği tanımlar. “Zov – Akıntı” sözcüğünün türevleri bu pasukta iki kez geçmekte (Zov, Zovo) ve ardından Tame sözcüğü gelmektedir. Aynı kök bir sonraki pasukta üç kez geçtikten sonra (Bezovo, Zovo, Mizovo), Tuma sözcüğü takip etmektedir. İlk pasukta, iki kez zav akıntısı gerçekleştiği takdirde kişinin tame olduğu öğrenilmektedir. İkinci pasukta ise üç kez akıntı olması durumunda tame olunduğu ima edilmektedir. Akla hemen bir soru gelir: İki akıntı tuma için yeterli olduğuna göre, üç akıntının tumaya neden olduğunu söylemeye ne gerek vardır? Hahamlarımız buradan bir sonuç çıkarırlar: Üç akıntıda oluşan tuma, etki açısından iki akıntının sebep olduğu tumayla aynı olmasına rağmen, arınma süreci açısından daha ağırdır. İki gün veya daha az süre zarfında gerçekleşen iki akıntı, kişiyi zav yapar ve yedi gün süren bir tumaya neden olur. Bunun sonrasında sadece mikveye dalar ve tamamen arınmış olur. Üç gün ya da daha kısa bir süre içinde toplam üç kez akıntısı olan bir erkek ise, yedi gün geçtikten sonra, arınmasını tamamlamak için bir de kurban getirmelidir (Talmud – Megila 8a; Talmud – Nida 43b; Raşi).”¹⁶⁶

¹⁶⁶ Vayikra, s. 278, 281.

Tora, akıntıya bağlı tumayı söyle belirtmektedir: “Akıntısına bağlı tuması şöyledir (‘akıntısı organından sızıyor ya da organı akıntıdan dolayı tıkanmış’ – tumasından kasıt budur.)”¹⁶⁷ Pasukta geçen “Akıntısına bağlı tuması” ifadesi Yahudi kaynaklarında şöyle yorumlanmaktadır: “Bir zav için tumanın niteliği akıntı adedine bağlıdır. Önceki açıklamada belirtildiği gibi, iki ya da üç akıntı aynı gün gerçekleşse bile, bu yedi gün beklemeyi gerektiren zav tuması için yeterlidir. Bir zava akıntısı olan kadın için ise durum farklıdır. Orada tumanın büyüklüğü, akıntı adedine değil, ardışık gün sayısına göre değişebilir. Buna bağlı olarak bir gün içinde çok fazla sayıda akıntı olsa bile, bu henüz yedi gün beklemeyi gerektiren, üst düzeyli zava tumasını gerektirmez (Talmud – Bava Kama 24a). Bu ifade p. 4’ten itibaren verilen kurallara işaret etmektedir. Aradaki sözcükler ise, tumaya neden olan akıntının tanımını içeren bir parantezdir (Daat Mikra). Bir zavın hem tame hem de tuma kaynağı olması ve buna bağlı tüm kurallar, Tora’nın 613 mitsvasından biridir. Mitsvat Ase No 84 (Sefer Ahinuh). Yine pasukta geçen “sızıyor” ifadesi hakkındaki yorumlar şöyledir: “Ya da ‘akıyor; damlıyor’. Berrak bir sıvı halinde (Raşi), tükürük gibi (Saadya Gaon); İspanyolca’da baba/bava (Radak, Şeraşim). Tora’nın Zov olarak adlandırdığı akıntı, spermaya benzeyen, ama gerçekte farklı bir sıvıdır. Hahamlarımız bunu arpa ile yoğrulmuş hamurdan sızan sıvının rengine benzetirler. Sıvı, yoğun değildir ve bozulmuş (Aruh, Zamar) ya da döllenebilecek (Talmud – Nida 35b; Raşi; Talmud – Hulin 140b) bir yumurtanın akına benzer. Sperma ise yoğundur ve döllenmeye müsait taze ve sağlıklı bir yumurtanın akı gibidir. Rambam zav akıntısının vücuttaki bir işlev bozukluğundan kaynaklandığını ekler (Yad – Mehusere Kapara 2:1). Akıntı, sahibini tame yapmak için, bir kişinin suya dalıp çıkmak ve tamamen kurulanmak için harcayacağı süre kadar sürekli akmalıdır (Mişna – Zavim 1:4; Yad – Mehusere Kapara 2:10). Bu, iki kısa akıntıya denk sayılır ve kişiyi tek akıntıda zav sınıfına sokar. Eğer akıntı bundan daha az sürmüştü, bu kişinin tame olması için, aynı gün, ya da ertesi gün içinde bir kez daha akıntı olması gerekir (Mişna – Zavim 1:1, 1:3; Yad – Mehusere Kapara 2:6, 2:8). Ama bunlar gerçekleşmese bile, önce de belirtildiği gibi, en ufak tek bir akıntı geldiği anda en azından bir baal kerinin olduğu şekilde tamedir.”¹⁶⁸ Yorumlar arasında yer alan Rambam’ın zav akıntısını vücuttaki bir rahatsızlığa bağlaması konumuz açısından dikkat çekicidir.

¹⁶⁷ Vayikra, 15: 3.

¹⁶⁸ Vayikra, 280-281.

Bedensel akıntıya sahip olan erkek tame olduğundan temas ettiği her şey ve onun temas ettiği şeylere dokunan herkes teme olmaktadır. Böyle eşyaların ve kişilerin mikveye daldırılarak/dalarak arınma işleminden geçmesi gerekmektedir. Tora bu durumu detaylı olarak şöyle ifade etmektedir: “Akıntı sahibinin üzerine uzandığı her yatak tame olur; üzerine oturduğu her eşya tame olur.” Bu nedenle, onun yatağına dokunan kişi, giysilerini mikveye daldırmalıdır; kendisi de mikveye dalar ve gün batımına kadar tame kalır. Benzer şekilde Akıntı sahibinin üzerine oturduğu eşyanın üzerine oturan, giysilerini mikveye daldırmalıdır; kendisi de mikveye dalar ve gün batımına kadar tame kalır. “Akıntı sahibinin bedenine dokunan, giysilerini mikveye daldırmalıdır; kendisi de mikveye dalar ve gün batımına kadar tame kalır. “Akıntı sahibinin salyası saf birine değdiği takdirde, bu kişi giysilerini mikveye daldırmalıdır; kendisi de mikveye dalar ve gün batımına kadar tame kalır. “Akıntı sahibinin üzerine bindiği her binicilik ekipmanı tame olur. Buna bağlı olarak, akıntı sahibinin altında bulunmuş her türlü şeye dokunan herkes, mikveye dalmalıdır. Yine de gün batımına kadar tame kalacaktır. Bunları taşıyan, giysilerini mikveye daldırmalıdır; kendisi de mikveye dalar ve gün batımına kadar tame kalır. “Akıntı sahibinin, elleri dahil tüm bedenini mikveye daldırmadan değmiş olduğu herkes giysilerini mikveye daldırmalıdır; böyle biri ayrıca mikveye dalar ve gün batımına kadar tame kalır. “Akıntı sahibinin, içine dokunduğu kil bir kap kırılmalıdır. Her türlü tahta kap ise mikveye daldırılır.”¹⁶⁹ Bu pasuklardan çıkan sonucu Yahudi hahamları şöyle belirtmektedirler: “Zavın kendisi, Av Atuma konumundadır ve dokunduğu her şeyi Rişon Letuma yapar. İstisnai olarak, üzerine oturduğu ya da yattığı veya binicilik malzemesi olarak kullandığı bunlara mahsus eşyaları da Av Atuma derecesinde tame yapar buna mahsus değilse, sadece dokunmuş gibidir. Böyle bir oturma ya da yatma eşyasına dokunan saf kişinin hem bedeni hem giysileri Rişon Letuma derecesinde tame olur, arınmak için bedenini ve giysilerini mikveye daldırır ve gün batımıyla hepsi tamamen arınmış olur. Binicilik ekipmanına dokunan kişinin ise sadece bedeni tame olur, giysileri saf kalır. Oturma, yatma ya da binicilik eşyasını – temas etmeden de olsa – taşıyan, üzerinde uzanan, oturan, ayakta duran, ona yaslanan ya da asılan saf kişinin de, hem bedeni hem giysileri Rişon Letuma derecesinde tame olur; bunların mikveye daldırılması ve güneşin batmasıyla arınma tamamlanır. Bunların yanında bir zav, bir kişi ya da eşyayı – doğrudan temas etmeden de olsa – yerinden kııldattığı takdirde, onu Rişon Letuma

¹⁶⁹ Vayikra, 15: 4-12.

derecesinde tame yapar. Bu zava aşağıda açıklanan diğerlerine mahsus bir tuma çeşididir. Buna bağlı olarak, örneğin bir tahterevallinin bir ucunda zav, diğer ucunda saf biri oturduğu takdirde, aralarındaki uzaklık ne kadar çok olursa olsun, saf kişi tame olur; zira zav tarafından kımıldatılmıştır (Meam Loez). Zava bağlı olup burada açıkça bahsedilmeyen bir başka tuma da “zavın üstünde bulunmuş” olan şeyler için geçerlidir. Zavın taşıdığı her şey Rişon Letuma derecesinde tame olur. Bu tuma çeşidine “Tumat Madaf – Hafif Tuma” adı verilir (Mişna – Zavim 4:6). ...Zav akıntısı en üst düzeyde bir tuma kaynağıdır. Genel olarak kişinin cinsel tutkularına hakim olmayıp onlara teslim olması nedeniyle ortaya çıkar. Bu nedenle Tora, bu konunun ciddiyetini vurgulamak ve Yahudiler’i dürtülerine hakim olma konusunda teşvik etmek amacıyla bu tuma şeklini öngörmüştür (Daat Mikra).¹⁷⁰

Bedensel akıntısı olan erkek akıntısından kurtulduğunda, arınması için birtakım işlemler yapması gerekmektedir. Tora bunları şöyle belirtmektedir: “Akıntı sahibi akıntısından kurtulduğunda, arınması için kendine yedi temiz gün sayar. Sonra giysilerini mikveye daldırır; bedenini de kaynak suyuna daldırır ve kısmen arınmış olur. “Sekizinci günde kendisine iki kumru ya da iki güvercin yavrusu alır ve Tanrı’nın huzuru’na, Buluşma Çadırı’nın girişinin karşısına gelerek onları Koen’e verir. Koen onları – birini Hatat kurbanı, diğerini de Ola kurbanı şeklinde – yapar. Böylece Koen, akıntısına neden olan hatasından adamı tamamen arındırarak, onun için Tanrı’nın Huzuru’nda onarım sağlar.”¹⁷¹ Yahudi kaynaklarında Koen’in iki kumru veya iki güvercin yavrusuyla Hatat ve Ola kurbanlarıyla Tanrı huzurunda akıntı sahibi için onarı sağlamasını şöyle açıklamaktadır: “Bir zav iyileştiği zaman, zav konumuna gelmesine neden olan günahını telafi etmek için bir Hatat kurbanı getirmelidir. Bunun ardından bir de Ola kurbanı getirerek, iyileşmesini sağlayan Tanrı’ya olan şükranını ifade eder (Ramban). Bir metsoranın¹⁷² arınma prosedürü üç hayvan gerektirir, fakir bir metsora bile en azından bir hayvan getirmelidir. Fakat bir zav ya da zava sadece iki kuş getirir. Hayvanların kurban işlemleri en azından birkaç Koen’in çalışmasını gerektirir; dolayısıyla bir metsoranın durumunda, bu kişinin halinin etrafta duyulması kaçınılmazdır. Yine de bu, bir metsora için utanç kaynağı değildir; zira günahı ve cezalandırılması da zaten herkesin görebileceği şekilde gerçekleşmiştir. Aksine, arınma sürecinin çok kişi tarafından bilinmesi onun için bir onur kaynağıdır; zira bu, günahının

¹⁷⁰ Vayikra, s. 284, 287.

¹⁷¹ Vayikra, 15: 13-15

¹⁷² Metsora, (ileride bahsedilecek) “Tsaraat Hastası” demektir. Vayikra, s. 878.

affedildiğinin, Teşuva yaparak yepyeni biri olmasının Tanrı tarafından onaylandığının işaretidir. Buna karşın zavınki daha özel bir durumdur ve mahremiyeti ilgilendirdiği için Tanrı onun utanmasını istemez. Bu nedenle zav yalnızca kuş getirir ve bunların işlemleri için tek bir Koen yeterlidir (Meşeh Hohma).¹⁷³ Yorumlardan anlaşıldığı üzere, kişinin bedensel akıntı hastalığına yakalanması günahları yüzünden, iyileşmesini sağlayan ise tanrıdır.

Tora, bedensel akıntı dışında erkeklerdeki sperma boşalması için mikveye dalma şartı getirmektedir. Bu konudaki pasuklar şöyledir: “Kendisinden sperma çıkan bir adamla ilgili kanun şudur: Tüm bedenini mikveye daldırır ve gün batımına kadar tame kalır. “Üzerinde sperma bulunan her giysi ya da deri, mikveye daldırılır ve gün batımına kadar tame kalır. “Bir kadın, bir erkekle sperma aktarımı amacıyla yattığında, ikisi de mikveye dalarlar ve gün batımına kadar tame kalırlar.”¹⁷⁴ Bir Yahudi erkeğinin spermasını dışarı atması, bedensel akıntı gibi onarım gerektirmese bile, tame olduğundan mikveye dalıp arınması gerekmektedir. Bu konu ile ilgili yorumlar şöyledir: “Sperma Av Atuma derecesindedir. En az bir mercimek kadarı, bir görüşe göre ise son derece az miktarı bile, ona dokunan ya da salgılayan kişiyi Rişon Letuma derecesinde tame yapar (Mişna –Zavim 5:11). Ama bu kişinin üzerindeki giysiler, spermayla temas etmediği sürece tame olmaz. Sperma temas etmeden taşıma halinde tuma aktarmaz (Mişna – Kelim 1:1; Yad – Avot Atuma 5:1); ayrıca kokuştuktan sonra temas halinde bile tame yapma özelliğini kaybeder (Talmud – Şabat 86b; Talmud Yeruşalmi – Şabat 9:3). Tora’nın baal keri ile ilgili bu tumayı öngörmesinin olası bir nedeni, Yisrael’in erkeklerine, temel amacı yeni nesiller yaratmak olan spermanın boşa gitmemesi için düşüncelerinin saf ve arı olmasına gayret etmekle yükümlü oldukları mesajını vermektir. Bunun ötesinde, Bet- Amikdaş’a gelmek ve/veya “kutsal” nitelikli yiyecekleri yemek için, insanın düşüncelerinin saf, temiz ve kutsal olmasına dair gereklilik vurgulanmaktadır. Nitekim Tora’nın verilişi öncesinde yapılan hazırlıklar sırasında da, sperma nedeniyle oluşan tuma için önlemler alındığı görülmektedir (Daat Mikra). Sperma salgılayan bir kişinin hem tame hem de tuma kaynağı olması ve buna bağlı tüm kurallar Tora’nın 613 mitsvasından biridir. Bu gibi bir durum, ancak bedensel zevke dair düşünceler sonucunda ortaya çıkar. Tora bu nedenle bizlere bu dünyadaki esas amacın fiziksel zevkler değil, zihinsel gelişim ve Tanrı’ya ibadet olduğu mesajını

¹⁷³ Vayikra, s. 286.

¹⁷⁴ Vayikra, 15: 16-18.

verme amacıyla, bu konuda tumayı öngörmüştür. Dolayısıyla uyku sırasında böyle bir kirlilik yaşayan kişi, mikveye daldıktan sonra gün batımıyla arınana kadar, bu konuya yoğunlaşmak üzere tame olur ve etrafıyla olan ilişkilerini sınırlar (Sefer Ahinuh). Bilinen tuma kanunlarına göre sperma sadece bedenin dış yüzeyine değdiği takdirde tuma aktarır. Ancak vücudun içinde olduğu sürece tuma aktarmaz. Dolayısıyla spermanın tamamen beden içinde kaldığı bir ilişkiden sonra, kadının mikveye dalmasının gerekli olmaması gerekirdi. Fakat Tora burada, özel bir kural vererek, ilişkinin ta kendisinin, sperma içeride kalsa bile, kadını da tıpkı erkek gibi temea yapacağını söylemektedir. Bu, bilinen tuma kurallarına göre istisna niteliğinde olduğu için bir “Gezerat Meleh – Kral Hükümü”dür (Torat Koanim; Talmud – Nida 41b; Raşi). Dolayısıyla tıpkı erkek gibi, kadın da ilişki sonrası mikveye dalar ve gün batımıyla birlikte tamamen arınmış olur. İlişkiyi takip eden üç gün içinde sperma kadının bedeninden geri atıldığı takdirde, kadın tekrar temea olur.”¹⁷⁵

2.1.2. Sünnet

Yahudilikte erkeklerin sünnet¹⁷⁶ olması uygulaması Hz. İbrahim zamanında başlamıştır. Tora'nın anlatımına göre, Tanrı'nın emri üzerine Hz. İbrahim 99 yaşında, Hz. İsmail de 13 yaşında iken sünnet olmuşlardır.¹⁷⁷ Yahudilikte sünnet, kutsal anlaşma içerisine girecek erkek çocuğunun manevi güç kazanmasını ve muhtemel hastalıklardan korunmasını sağlar. Hz. İbrahim, Hz. İshak'ı 8 günlük iken sünnet etmiştir. Dolayısıyla Yahudi geleneğinde de doğan erkek çocukları 8 günlük iken sünnet ettirilir.¹⁷⁸ Sünnet olayında konumuzla ilgili olan husus, sünnetin üçüncü gününde kişiye acı ve ıstırap vermesi dolayısıyla kişinin hasta konumuna düşmesidir. Zira, Tora'da sünnetinin üçüncü gününde Tanrı Hz. İbrahim'e Mamre düzlüğünde görünmüş ve kendisine gelen üç yabancı misafiri ağırlamıştır. Bu olay Tora'da şöyle anlatılmaktadır: “Tanrı ona Avraam'a Mamre Düzlüğü'nde göründü. Avraam günün en sıcak vaktinde, çadırının girişinde oturmaktaydı. Gözlerini kaldırdı ve kendisinden kısa bir mesafede duran üç yabancı gördü. Onları görünce çadırının girişinden, onları karşılamak üzere koştu ve yere doğru eğildi. “Efendim” dedi. “Eğer uygunsuzsa, lütfen kulunun yanında

¹⁷⁵ Vayikra, s. 286, 289.

¹⁷⁶ Bu konuda geniş bilgi için bkz., a.g.e., s. 93-102; Bilal Gök, Semavi Dinlerde Sünnet Geleneği, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Kayseri 1995.

¹⁷⁷ Bereşit, 17: 10-27.

¹⁷⁸ Philip D Shenefelt, Debrah A Shenefelt, “Spiritual and Religious Aspects of Skin and Skin Disorders”, Psychology Research and Behavior Management, 2014:7 pp. 201–212, s. 207.

konaklamadan geçip gitme. Biraz su getirilsin; ayaklarınızı yıkayın. Ağacın altında dinlenin. Bir somun ekmek alıp getireyim ve kendinizi doyurun. Sonra yolunuza devam edersiniz. Ne de olsa benim evimden geçiyorsunuz”. “Pekala” dediler. “Dediğin gibi yap”.¹⁷⁹ Pasuklarda geçen “Tanrı ona Avraam’a Mamre Düzlüğü’nde göründü” ifadesi Yahudi kaynaklarında şöyle yorumlanmaktadır: “Tora, Avraam’ın “tüm insanlığın manevi babası” ünvanına layık oluşu sebebini göstermek istercesine,” onun, sünnet sonrasında en ağırlı ve zayıf” dönemi olan üçüncü günde neler yaptığını anlatmaktadır.” Tanrı, emrini yerine getirdiği için kendisini” onurlandırmak ve onu yeni bir manevi düzeye” yükselttiğini göstermek için Avraam’ı ziyaret eder. Or Ahayim, insanlar iyi işler yaptığı zaman, Tanrı’nın, takdirinin bir işareti olarak onları ziyaret ettiğini belirtir. Tıpkı burada yaptığı ve tıpkı ileride Yahudiler’in çölde Şehina’nın barınması için bir Mişkan inşa edecekleri zaman yapacakları gibi. Tanrı’nın Avraam’ı ziyareti, onun “Merkava – İlahi Varlık’ın arabası” (Midraş – Bereşit Raba 82:6) haline geldiğini göstermek içindir. Başka bir deyişle, bir kral nasıl arabasına binerse yani kendi varlığını arabasında nasıl bulundurursa, Tanrı da aynı şekilde Avraam’ı kendi arabası gibi görmekte ve Şehina’yı onda Avraam’da barındırmaktadır. Kısacası, Avraam’ın sadece manevi yanı değil, aynı zamanda “fiziksel varlığı” bile, o denli saf ve kutsaldır ki, Tanrı onu – tamamen manevi olan – Şehina’yı barındırabileceği bir araç olarak görmektedir. Avraam’ı misafirlerle ilgilenmenin verdiği fiziksel yükten kurtarmak için, Tanrı sıcak bir hava dalgası getirir. Böylece etrafta hiç gezgin ya da yolcu olmayacaktır. Fakat Avraam misafir gelmesini istemektedir. Bir Tsadik eski başarılarıyla hiçbir zaman yetinmez, Tanrı’ya sürekli hizmet etmek ister. Avraam’ın hizmet anlayışı insanlara karşı iyi olmak ve bu şekilde onları etrafına toplayabilmektir. Zira onlarda, Tanrı hakkında bilgi edinme ve O’na hizmet etme isteğini ancak bu şekilde uyandırabilecektir. Avraam’ın misafir ağırlama konusundaki bu hevesini gören Tanrı, ona insan kılığında üç melek gönderir. Avraam hemen onları davet etmek için koşar. Yaşına ve rahatsızlığına aldırmadan, onlarla bizzat ilgilenir.”¹⁸⁰ Yorumlardan anlaşıldığı üzere, Tanrı sünnetin üçüncü gününde hasta olan Hz. İbrahim’e hasta ziyaretinde bulunmuştur.

Sünnetin üçüncü günündeki rahatsızlıkla ilgili bir başka olay Tora’da, Hz. Yakup’un kızı Dina’ya tecavüz eden Hivilerden Hamor oğlu Şehem’den Hz. Yakup’un oğulları intikam almak için Hivilere, Dina ile Hamor oğlu Şehem’in evlenebilmesi için

¹⁷⁹ Bereşit, 18: 1-4.

¹⁸⁰ Bereşit, s. 117.

halkın tamamının sünnet olması şartını koşmuşlardır. Tora'nın anlatımına göre olay şöyle gerçekleşmiştir: “Onlara “Böyle bir şeyi yapamayız” dediler. “Sünnet olmamış bir adama kız kardeşimizi vermek bizim için utanç kaynağıdır. Size ancak şu koşulla razı olabiliriz: Bizim gibi olursanız – tüm erkeklerinizi sünnet ederseniz. Ancak o zaman kızlarımızı size verir, biz de sizin kızlarınızla evleniriz; sizinle oturur ve tek bir ulus haline geliriz. Ancak sünnet konusunda bizi dinlemezseniz, biz de kızımızı alır gideriz”. Sözleri Hamor ve Hamor oğlu Şehem’e iyi göründü. 19 genç adam, Yaakov’un kızını arzuladığı için bunu yapmakta hiç vakit kaybetmedi. Babasının evinde en saygın kişi oydu. Hamor, oğlu Şehem ile şehirlerinin kapısına geldi ve şehirlerinin halkına şöyle hitap ettiler: “Bu adamlar bize karşı barışçılar. Ülkemizde oturup burada ticaret yapacaklar. Zaten ülke de onlar için gereğinden bile fazla genişlikte. Biz onların kızlarıyla evleneceğiz, kendi kızlarımızı da onlara vereceğiz. Fakat adamlar, tek ulus haline gelmek üzere bizimle oturma konusunda bize ancak şu koşulla razı oluyorlar: Tıpkı onların sünnetli oluşu gibi, biz de tüm erkeklerimizi sünnet edersek. Sürüleri, malları ve tüm hayvanları sonunda nasılsa bizim olmayacak mı? Gelin onlara razı olalım da bizimle otursunlar”. Hamor’un Şehrinin kapısına çıkmış olan herkes Hamor ve Şehem’i dinlediler. Her erkek – şehrin kapısından çıkan herkes – sünnet oldu. Üçüncü günde Şehem halkı ıstırap çekmekteyken, Yaakov’un iki oğlu – Dina’nın kardeşleri Şimon ve Levi – her biri kılıcını aldı. Kuşku uyandırmaksızın şehre geldiler ve her erkeği öldürdüler. Hamor’u da, oğlu Şehem’i de kılıçtan geçirerek öldürdüler; Dina’yı Şehem’in evinden alıp çıktılar.” Kaynaklar, Hz. Yakup’un oğullarının Hivi halkını sünnetten üç gün sonra katletmelerini “Sünneti takip eden üçüncü gün, en acı çekilen gündür (İbn Ezra).” şeklinde izah etmektedir.¹⁸¹

Yahudi geleneğine göre, doğan erkek çocuk sekiz günlük iken sünnet olması gerekmektedir. Sünneti yapan kişinin (Moel) bu konuda eğitim almış olması ve tıbbi yöntemleri bilmesi gerekmektedir. Yahudi kurallarına göre sünnetçi çocuğa acı çektirmeden ve en hızlı bir şekilde sünneti yapmalıdır. Sünnette operasyon yapılan bölgenin örtülmesi kanamayı önlemek içindir. Şayet kanamadan dolayı bir Yahudi annesinin iki çocuğu sünnet esnasında ölürse, diğer çocukları sünnet edilmemektedir.¹⁸²

¹⁸¹ Bereşit, s. 266.

¹⁸² Suzan Alalu -Klara Arditi-Eda Asayan vd.,, a.g.e., s. 103-105, 288.

2.2. Kadınlara Özel Hastalıklar

Yahudi kaynaklarında kadınlara özel hastalıklar arasında genel olarak adet kanaması, doğum sancısı, doğum sonrası arınma ve kocasına ihanet eden kadına uygulanan işlemler yer almaktadır.

2.3. Adet Kanaması

Yahudi kaynaklarında adet gören kadın “Nidat Devota” kavramı ile ifade edilmektedir. Nida kelimesi sözlükte “ayrı, uzakta” anlamlarına gelmektedir. Kadın, adet dönemindeki bir kadın arınma süresini tamamlayıncaya kadar eşinden fiziksel açıdan ayrı ve uzak olması gerektiği için bu kavram kullanılmıştır. Nida kelimesiyle adet gören kadın ifade edilmektedir. Devota kelimesi ise sözlükte, “Dava” kökünden “kanama” anlamına gelmektedir. Başka bir görüşe göre bunun anlamı, “Madve/Hastalık” kelimesiyle bağlantılı olarak “rahatsızlık” manasındadır. Bu görüşü savunanlara göre, adet gören bir kadın bu dönemde kendisini rahatsız hissetmekte, başı ve bedeni ağırlaşmaktadır. Diğer taraftan adet, “bir yumurtanın döllenmesi için kadının bedeni içinde yapılmış olan tüm hazırlığın, yumurtanın döllenmemesi sonucu iptal edilmesi ve tüm yapının yıkılmasıdır. Bu yıkım süreci içinde her şey kanla dışarı atılır. Bu da, kadın için rahatsız edici etkilere sahip bir değişim anlamına gelir. Bu değişim, fiziksel olduğu kadar, duygusal etkilere de sahiptir. Dolayısıyla “Dava” kökü, hem fiziksel ıstırap hem de iç sıkıntısı anlamına gelebilir.”¹⁸³

Yahudi kadının adet dönemi ve sonrasındaki arınma işlemleri Vayikra kitabının 15. Pereğinin 19-24. parukları arasında detaylı olarak anlatılmaktadır. Bu pasuklar şöyledir: “Akıntısı olan bir kadın – ki akıntısı, bedeninde her türlü kan şeklinde olabilir – yedi gün boyunca ayrılık halinde olacaktır. Ona dokunan herkes, mikveye dalar. Yine de gün batımına kadar tame kalır. “Böyle bir kadının, bu ayrılık hali süresince üzerine uzandığı her şey tame olur; üzerine oturduğu her şey tame olur. Onun yatağına dokunan herkes, giysilerini mikveye daldırmalıdır; böyle biri ayrıca mikveye dalar ve gün batımına kadar tame kalır. Onun üzerine oturduğu herhangi bir eşyaya dokunan herkes, giysilerini mikveye daldırmalıdır; böyle biri ayrıca mikveye dalar ve gün batımına kadar tame kalır. Aynı gereklilik, bir kişi yatağın üzerindeyse veya kadının üzerine oturduğu binicilik amaçlı eşyanın üzerindeyse de geçerlidir. Fakat binicilik ekipmanına sadece dokunması halinde yalnız bedeni tame olur. Mikveye dalmalıdır. Yine de akşama kadar

¹⁸³ Vayikra, s. 206.

tame kalacaktır. “Eğer bir adam onunla yatarsa, onun ayrılık hali adamın üzerine de bulaşır ve bu kişi yedi gün boyunca tame olacak, üzerine uzandığı her yatak da tame olacaktır.”¹⁸⁴ Bu pasukların yorumları ise şöyledir: “Nida ve Zava, kan akıntısına bağlı, ama farklı kurallara sahip iki farklı durumdur. Örneğin tıpkı erkeklerde (zav) olduğu gibi, zava konumundaki bir kadının da belirli bir durumda, arınma işleminin sonunda bir de kurban getirmesi gerekir. Tora, bir kadının gördüğü kanamanın adet kanaması sınıfında değerlendirilip değerlendirilmemesi konusunda zamansal bir ayırım yapmıştır. Hahamlarımız, Musa’ya Sinay’da öğretilmiş bir kural (Alaha LeMusa MiSinay) olarak, bir ay içinde, belirli bir 11 günlük süre dışındaki kanamaların adet kanaması sınıfında sayıldığını öğretirler. Şöyle ki: Adet kanaması başlayan bir kadın için, kanama, başladığı günden itibaren ilk yedi gün için Nida kuralları çerçevesinde değerlendirilir. Ondan sonraki 11 gün içinde yani sekizinci günden on sekizinci güne kadar olan sürede gerçekleşen kanamalar ise Zava kurallarına göre değerlendirilir. Bu 11 gün bittikten sonra kanama gerçekleşirse tekrar Nida kuralları devreye girer. Fakat adet kanamasının da kadından kadına, hatta aynı kadın için aydan aya farklılık gösterebildiği bilinen bir gerçektir. Dolayısıyla Talmud, bir kadının ne zaman nida ne zaman zava olduğunu ayırt etmenin, sadece konunun uzmanı olan kişilere mahsus olduğunu belirtir. Zava ile ilgili bazı kurallar, nidaya göre daha ağırdır. Bu nedenle, söz konusu belirsizlik durumuna bağlı olarak, benzer her durumda olduğu gibi, riske girilmez. Sonuç olarak Hahamlarımız, zava kurallarından bazılarının, her kadın için geçerli olması gerektiğine karar vermişlerdir. Tarih boyunca Tanrı’ya olan sadakatlerini erkeklerden çok daha üst düzeylerde kanıtlamış olan Yahudi kadınları da, söz konusu kararı olumlu karşılamış ve zava uygulamasının gerektirdiği bazı ek kısıtlamaları sevgiyle kabullenmişlerdir. Nihayet, günümüzde uygulanan nida kanunları, Talmud ve Şulhan Aruh’ta tanımlandığı şekli ile, Tora metninin tanımladığı nida ve zava kurallarının bir kombinasyonudur. Bu durumda, günümüzde bir Yahudi ailesi, Taarat Amişpaha¹⁸⁵ konusundaki kuralları, Tora’nın salt metnine dayandırmamalı, bu hayati öneme sahip konuyu, Şulhan Aruh’ta açıklanan şekliyle öğrenip uygulamalıdır. Bu amaçla her evli çiftin, Taarat Amişpaha konusunu konunun uzmanı bir Haham’dan öğrenmesi, Yahudi Ailesi’nin ve dolayısıyla tüm Yahudilik’in temelini oluşturan bu konuda hayati hatalar yapılmasını önleyecektir.

¹⁸⁴ Vayikra, 15: 19-24.

¹⁸⁵ Taarat Amişpaha, “Ailenin Saflığı” anlamına gelen bu kavram, Yahudi ailesinin temelini sağlayan saflık kurallarını ifade eder. “Bu kurallar, evin hanımının adet dönemine bağlıdır ve adetin başlangıcından, kadının mikveye dalmasına kadar olan sürede eşlerin fiziksel anlamda ayrılığını gerektirir “Aile Saflığı” olarak bilinen bu kurallar, Yahudi ailesi için hayati öneme sahiptir.” Vayikra, s. 883, 896.

Bunu akılda tutarak, nida ve zavanın çiğ Tora kurallarına göre uygulamasını içeren bu paragrafın açıklamasına geçebiliriz. Tora bu bölümde sadece nida ve zavaya bağlı olan tuma kurallarını ele almaktadır. Bu kurallar doğrultusunda, açıklanan şekilde tame olan kişinin, kutsiyetle haşır neşir olmadan önce gerekli arınma sürecinden geçmesi gerekir. Bet-Amikdaş'ın yokluğunda bizi daha yakından ilgilendiren, nida halindeki bir kadınla ilişki hakkındaki yasak ise, diğer yasak ilişkilerin listelendiği Perek 18 ve 20'de verilmektedir. Herhangi bir zamanda meydana gelen en ufak rahim kanaması, kadını teme¹⁸⁶ yapar. Kanama devam etsin ya da etmesin, toplamda kanama zamanına ayrılan en az beş gün ve eğer kanama beşinci günde bitmediyse, bitene kadar beklenir. Bu sürenin bitiminde gün batımına doğru kadın kendisini kontrol eder. Eğer kanama tamamen durmuşsa, yıkanır, beyaz iç çamaşırları giyer ve beyaz yatak takımları düzenler buna “Efsek Taara – Saflık Ayrımı” adı verilir. Ertesi günden itibaren yedi günlük bir süre boyunca bekler. Beyaz iç çamaşırı ve yatak takımları kullanması gereken bu süre boyunca her gün sabah ve akşam kanama olup olmadığını kontrol eder. Son günün akşamı yapılan kontrolde de kanama olmadığı kesinleşirse, o gece mikveye dalar ve saf haline geri döner. Kanamanın başladığı andan mikveye dalana kadar olan süre boyunca kadın ile kocası tüm fiziksel teması keser.”¹⁸⁷

2.3.1. Doğum

Tora'da doğumla ilgili kadınlara verilen rahatsızlığın başında doğum sancısı gelmektedir. Tora'ya göre, kadınlara doğum sancısı verilmesi Hz. Havva'nın yılanın hilesine kanarak yenilmesi yasak olan “iyilik ve kötülük bilme ağacı”nın meyvesinden yemesi ve Hz. Adem'e yedirmesi sonucu verilmiştir. Bununla ilgili Tora pasukları şöyledir: “Yılan, Tanrı'nın yapmış olduğu tüm vahşi hayvanlar arasında en hilekarıydı. Kadına “Tanrı gerçekten bahçenin hiçbir ağacından yiyemeyeceğinizi mi söyledi?” diye sordu. Kadın yılanı “Bahçedeki ağaçların meyvelerinden yiyebiliriz” diye cevap verdi. “Fakat bahçenin ortasındaki ağacın meyvesinden ise; Tanrı ‘ondan yemeyin ve ona dokunmayın bile; yoksa ölürsünüz’ dedi” Yılan kadına “Kesinlikle ölmezsiniz!” dedi. “Aslında Tanrı ondan yediğiniz gün gözlerinizin açılacağını ve Tanrı gibi, iyiyi ve kötüyü tanı hale geleceğinizi biliyor”. Kadın ağacın yemeye uygun, gözler için arzu uyandırıcı olduğunu ve ağacın zeka elde etme konusunda çekici olduğunu gördü.

¹⁸⁶ Tamea, Tamea, tame kelimesinin dişil halidir. Vayikra, s. 206.

¹⁸⁷ Vayikra, s. 288, 290-291.

Meyvesinden aldı ve yedi. Kendisiyle birlikte kocasına da verdi ve adam da yedi. İkisinin de gözleri açıldı ve çıplak olduklarını anladılar. İncir yapraklarını birbirlerine diktiler ve kendilerine önlük yaptılar.”¹⁸⁸ “Tanrı kadına “İstirabımı ve hamileliğini fazlasıyla artıracam” dedi. “İstirap içinde çocuk doğuracaksın. Tutkun kocana olacak ve o sana egemen olacak”.¹⁸⁹ Pasukta belirtilen kadına doğum sancısı verilmesi, Yahudi kaynaklarında şöyle izah edilmektedir: “Günahın önce Adam ve Hava birlikte olmuşlar, Hava hamile kalıp, sorunsuz bir şekilde, anında ve acısız doğum yapmıştır. Bu durum şimdi değişecektir. Hamilelik otomatik olmayacak, belirli bir süre boyunca devam edip, doğumdaki sancılarla son bulacaktır (Sforno). “İstirap içinde çocuk doğuracaksın” cümlesi ise doğum sancılarını belirtir (Raşi).”¹⁹⁰

Doğum yapan bir Yahudi kadını, adet döneminde olduğu gibi erkek çocuk doğurduğunda ilk yedi gün, kız çocuğu doğurduğunda ise on dört gün temedir. Bu sürelerin sonunda mikveye dalarak arınma işlemi yerine getirmesi ve kurban sunması gerekmektedir. Doğum sonrasıyla ilgili bu kurallar Tora’da şöyle belirtilmektedir: “Tanrı, Musa’ya konuşarak şöyle dedi: “Bene-Yisrael’e konuş ve şunları söyle: “Bir kadın hamile kalıp bir oğlan doğurduğu zaman, yedi gün boyunca temea olur; adet ayrılığı döneminde olduğu şekilde temedir. Sekizinci günde bebeğin sünnet derisi kesilecektir. O günden itibaren, anne, kanının saf sayılacağı otuz üç gün boyunca bekler. Yine de bu arınma günleri dolana kadar “kutsal” hiçbir şeye dokunmamalı, Kutsal Mekan’a da girmemelidir. “Eğer kız doğurursa, iki hafta boyunca adet ayrılığındaki gibi temea olur ve hemen ardından, kanının saf sayılacağı altmış altı gün boyunca bekler. “Oğul ya da kız için açıklanan arınma günleri dolduğunda, anne Buluşma Çadırı’nın girişi civarına – oradaki görevli bir Koen’e – Ola kurbanı olarak ilk yılında bir kuzu, Hatat kurbanı olarak da bir güvercin yavrusu ya da bir kumru getirir. Koen, Tanrı’nın Huzuru’nda her bir kurbanın işlemini gerçekleştirir ve anne için onarım sağlar. Böylece, kadın rahminden gelen kan nedeniyle girdiği temea konumundan arınmış olur. İster erkek, ister kız doğurmuş olsun, lohusa ile ilgili kanun budur. “Eğer kadının maddi gücü kuzu için yeterli değilse, biri Ola kurbanı, diğeri de Hatat kurbanı için, iki kumru ya da iki güvercin yavrusu getirir; Koen onun için onarım sağlar ve kadın arınmış olur.”¹⁹¹ Tora’da belirtildiği üzere, lohusa kadının arınma süresinin erkek ve kız çocuğu

¹⁸⁸ Bereşit, 3: 1-7.

¹⁸⁹ Bereşit, 3: 16.

¹⁹⁰ Bereşit, s. 22.

¹⁹¹ Vayikra, 12: 1-8.

doğurmasına göre değişmesi ve arınma süresi öncesinde kanının saf/temiz sayılmaması dikkat çekicidir. Tora yorumcuları bunları ve diğer hususları şöyle izah etmektedir: “Burada verilen kurala göre, doğum yapan bir kadın, adet döneminde olduğu şekilde temea olur ve Nida kuralları aynı şekilde geçerlidir. Başka bir deyişle, böyle bir kadın eşiyile fiziksel temastan uzak durur, Bet-Amikdaş’a gelemes ve kurban eti gibi “kutsal” nitelikli şeyleri yemesi yasaktır; bunlara dokunduğu takdirde onları tame yapar. Yine Nida döneminde olduğu gibi, kadın, beklemesi gereken günler dolduktan sonra, geceleyin mikveye dalar (Talmud – Pesahim 90b, Raşi). Doğum yapan kadının bir Nida ile aynı konuma sahip olması ile ilgili kural, doğum sırasında hiç kanama olmamışsa bile geçerlidir (Raşi; Raşbam). Hatta buradaki kuralın, “özellikle” kanamasız bir doğumla ilgili olduğu söylenebilir; zira kanamalı bir doğum için bu kurallar zaten adet konusundan öğrenilebilirdi (Mizrahi). Aslında her doğumda mutlaka bir kanama olur. Doğum yapan bir kadın da, tıpkı adet dönemindeki bir kadın gibi, bu otuz üç gün içinde bile olsa, gerçekleşen her türlü vajinal kanama sonrasında Nida sınıfında sayılır. Kanamanın durmasını takip eden yedi temiz gün sonunda mikveye dalana kadar fiziksel temas anlamında kocasından ayrı kalmalıdır (Yad – İsure Biya 11:5-7; Ture Zaav – Yoreh Dea 194:1; bkz. Tur ve Bet Yosef). Rabi D. Z. Hoffman, teoride, oğlan doğumunda da iki haftalık bir tumanın geçerli olması gerektiği görüşündedir. Ancak Tora, erkek çocuk sahibi olan annenin tumasını ilk yedi günün bitiminde kaldırmış, böylece annenin, oğlunun Berit-Mila töreninden önce arınmasını sağlamıştır (Talmud – Nida 31b). Her yeni kanama, yeni bir arınma sürecini gerektirir. Bu ve benzeri konulardaki genel prensibi Talmud’da Rabi Zera şöyle tanımlamaktadır: “Yisrael kızları, rahim kaynaklı her türlü kanla ilgili uygulamayı üst düzeyde tutmayı benimsemişlerdir. Dolayısıyla bir hardal tanesi kadar kan damlası gördükleri zaman bile kocalarıyla fiziksel teması kesip, temiz geçen yedi gün beklerler ve mikveye dalıp arınırlar” (Talmud – Berahot 31a; Talmud – Nida 66a; Yad – İsure Biya 11:3-4; Daat Mikra). Benzeri durumlarda olduğu gibi bu konuda da mutlaka uzman bir Haham’a danışmak gerekir. Doğum yapmış bir kadının kanamasının tamamen durması yaklaşık 1-1,5 ay sürer. Kanaması durduktan sonra yedi temiz gün sayıp sonrasında mikveye giren bir kadın kocasıyla tekrar birlikte olabilir. Yine de uygulamada, her ne kadar “kanunen” bir sorun olmasa da, doğum yapmış bir kadın tamamen iyileştiğini tercihen bir doktor kontrolüyle kesinleştirmedeği sürece, kendi sağlığı açısından, kocasıyla birlikte olmaktan kaçınılmalıdır. “Kanının saf sayılacağı” ifadesinin tam çevirisi

“temizlik kanı” şeklindedir. Zira bu kan, doğum sonrasında fazla ve gereksiz maddelerin vücuttan atılmasını, bedenin bu açıdan “temizlenmesini” sağlar. Bu fiziksel temizlik, aynı zamanda manevi arınma sürecinin de bir parçasıdır ve bu arınma sürecinin ve gereken kurban işleminin sonrasında kadın Bet-Amikdaş’a gelebilecek, “kutsal” nitelikli yiyecekleri yiyebilecektir (Ramban). Çevirimiz ise kanuni durumu yansıtmaktadır. Tora kanununa göre, her konuda temea sayıldığı ilk yedi günün bitiminde kadın mikveye dalar ve bundan sonra gelen otuz üç gün boyunca, vajinal bir kanama gerçekleşse bile, bu kanama normal adet döneminden farklı olarak (İbn Ezra; Raşbam) kadını temea yapmaz; dolayısıyla, “kutsal” nitelikli olanlar haricinde, normal yiyecek ve içeceklere tuma aktarmaz, hatta sağlık engeli olmadığı takdirde kocası ile birlikte bile olabilir (Talmud – Nida 35b; Yad – İsure Biya 4:5; Raşi; krş. Ramban). Ancak bu salt temel kanundur.”¹⁹²

Yukarıdaki pasuklarda geçen doğum yapan kadının kurban sunmasıyla Koenler tarafından onarım sağlanması Yahudi kaynaklarında şöyle yorumlanmaktadır: “Oğlan doğumunda kırk birinci, kız doğumunda ise seksen birinci günde (Daat Mikra), kadın iki kurban getirir: Ola ve Hatat: Zira iki çeşit günahı bağışlanma gerektirmektedir: Düşünce ile işlenen günahların onarımı için gelen Ola kurbanı, kadının, doğum sancıları sırasında kocası, hatta Yaratan hakkında aklından geçirmiş olması olası sitemkâr düşünceler içindir (İbn Ezra). Hatat kurbanı ise, doğum sırasında çektiği ıstırapla, bir daha eşiyle asla birlikte olmayacağına dair, hükümsüz bir yemin etmiş olma ihtimaline karşı getirilir (Talmud – Nida 31b). Hahamlarımız bu olasılıkları verseler de, bu kurbanların mutlaka bir günah için getirilmiş olması da gerekmez. Bu kurbanların, bir evlat sahibi olmanın verdiği şükran ifadesi olarak getiriliyor olması da olasıdır. Dahası, her ne kadar Hatat kurbanı “genelde” günah affettirmek için getirilse de, bu şart değildir. Örneğin bu ve sıradaki peraşalarda gördüğümüz, bedensel bazı salgılar sebebiyle tame olan bir erkek veya kadın ve bir Metsora’nın arınma süreci böyle kurbanları getirmeyi de içerir ve bu mutlaka günah affi amacını taşımak zorunda değildir. Raşi’ye göre bu örneklerde tek neden, “kutsal” nitelikli yiyecekleri yiyebilecek konuma gelmek için bu kurbanların kurbanların getirilmesinin emredilmiş olmasıdır (Talmud – Şevuot 8a). Yine de Tora, insanların farkında olmadan işlemiş olabilecekleri bazı günahları bu şekilde telafi ettiriyor olabilir (Daat Mikra). İki tane kurban getiriliyor olmasına karşın, Tora tekil bir kullanımla “onu kurban yapar” diyerek, bunlardan birinin diğerine göre

¹⁹² Vayikra, s. 206, 208-210.

daha önemli olduğunu vurgulamaktadır. p. 8’de, “Koen onun için onarım sağlar ve kadın arınmış olur” denmektedir. Bu da, tam arınmayı sağlayan kurbanın, onarım sağlayan kurbanla aynı olduğunu gösterir – ki bu, Hatat kurbanıdır (Mizrahi; Sifte Hahamim). Başka bir deyişle, hem Ola hem de Hatat kurbanı getiriliyor olmasına karşın, kadını tekrar “kutsal” yiyecekleri yiyebilecek konuma getiren kurban, Hatat kurbanıdır ve Tora bu nedenle bu pasukta tekil olarak “onu kurban yapar” demektedir (Torat Koanim; Raşi). Kadın kurbanı getirdikten sonra tamamen arınmış olur ve artık “kutsal” nitelikli tüm yiyecekleri yiyebilir.”¹⁹³

Klasik dönem Yahudilikte, kadınlarla ilgili dikkat çeken önemli rahatsızlıklardan birisi kısırılıktır. Yahudi geleneğine göre, üç kutsal ata ve dört kutsal anne vardır. Üç kutsal ata, Hz. İbrahim, Hz. İshak ve Hz. Yakup’tur. Dört kutsal annesi ise, Sara, Rebeka, Rehel ve Lea’dır. Aslında kutsal anneler de üç tane olacaktı fakat, Hz. Yakup’un dayısı Laban/Lavan’ın Rehel yerine önce büyük kızı Lea’yı Hz. Yakup’a vermesiyle bu sayı dörde çıkmıştır. Tora’nın anlatımına göre, Lea dışındaki üç kutsal annenin üçü de kısırdır. Diğer Taraftan bunların hamile kalıp doğum yapması Tora’ya göre birer mucize olarak değerlendirilmektedir. Diğer taraftan Yahudi kaynaklarına göre, bu kadınların kısırılıktan kurtulması, Tanrı’ya yaptıkları dua ile olmuştur.¹⁹⁴

Yukarıda bahsettiğimiz üç kutsal anne dışında Yahudilikte önemli konumda olan hatta kadın peygamber¹⁹⁵ olarak tanımlanan bazı önemli kadınlarda da kısırılık problemi bulunmaktadır. Bu kadın peygamberlerden kısırılık sorunu olan Hanna/Hana’dır. Hanna’nın olayı Tanah’ta şöyle anlatılmaktadır: “Efrayim dağlık bölgesindeki Ramatayim Kasabası’nda yaşayan, Efrayim oymağının Suf boyundan Yeroham oğlu Elihu oğlu Tohu oğlu Suf oğlu Elkana adında bir adam vardı. Elkana’nın Hanna ve Peninna adında iki karısı vardı. Peninna’nın çocukları olduğu halde, Hanna’nın çocuğu olmuyordu. Elkana Her Şeye Egemen RAB’be tapınıp kurban sunmak üzere her yıl kendi kentinden Şilo’ya giderdi. Eli’nin RAB’bin kâhinleri olan Hofni ve Pinehas adındaki iki oğlu da oradaydı. Elkana kurban sunduğu gün karısı Peninna’ya ve

¹⁹³ Vayikra, s. 210.

¹⁹⁴ Berşit, 17: 19; 21: 1-4, s. 139; 25: 21, s. 180; 30: 1-2, 22, s. 224-225, 229.

¹⁹⁵ Yahudi kutsal kitabı Tanah’ta adı geçen altı kadın peygamber şunlardır: Mûsâ’nın kız kardeşi Miryam (Çıkış, 15/20), Debora (Hâkimler, 4/4), Hulda (II. Krallar, 22/14), Noadya (Nehemya, 6/14) ve Peygamber İşaya’nın hanımıdır (İşaya, 8/3). Talmud ise kadın peygamberler hususunda daha geniş liste sunarak, kadın peygamberlerin sırasıyla Sara, Miryam, Debora, Hanna, Abigail, Hulda ve Ester olduğunu belirtmektedir. Ömer Faruk Harman, “Yahudilik” T.D.V.İ.A. C. 3, s. 205, <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/ayrmetin.php?idno=430205>. (02.06.2018); Eldar Hasanov, “Yahudilikte Peygamberlik ve Peygamberler”, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi, C.3, S. 4, 2014, s. 688.

oğullarıyla kızlarına etten birer pay verirken, Hanna'ya iki pay verirdi. Çünkü RAB Hanna'nın rahmini kapamasına karşın, Elkana onu severdi. Ama RAB Hanna'nın rahmini kapadığından, kuması Peninna Hanna'yı öfkelenmek için ona sürekli sataşır. Bu yıllarca böyle sürdü. Hanna RAB'bin Tapınağı'na her gittiğinde kuması ona sataşır. Böylece Hanna ağlar, yemek yemezdi. Kocasını Elkana, "Hanna, neden ağlıyorsun, neden yemek yemiyorsun?" derdi, "Neden bu kadar üzgünsün? Ben senin için on oğuldan daha iyi değil miyim?" Bir gün onlar Şilo'da yiyip içtikten sonra, Hanna kalktı. Kâhin Eli RAB'bin Tapınağı'nın kapı sövesi yanındaki sandalyede oturuyordu. Hanna, gönlü buruk, acı acı ağlayarak RAB'be yakardı ve şu adağı adadı: "Ey Her Şeye Egemen RAB, kulunun üzüntüsüne gerçekten bakıp beni anımsar, kulunu unutmayıp bana bir erkek çocuk verirsen, yaşamı boyunca onu sana adayacağım. Onun başına hiç ustura değmeyecek. Hanna RAB'be yakarışını sürdürürken, Eli onun dudaklarını gözetliyordu. Hanna içinden yakarıyor, yalnız dudakları kımıldıyor, sesi duyulmuyordu. Bu yüzden Eli, Hanna'yı sarhoş sanarak, "Sarhoşluğunu ne zamana dek sürdüreceksin? Artık şarabı bırak" dedi. Hanna, "Ah, öyle değil efendim!" diye yanıtladı, "Benyüreği acılarıyla dolu bir kadımsın. Ne şarap içtim, ne de başka bir içki. Sadece yüreğimi RAB'be döküyordum. Kulunu kötü bir kadın sanma. Yakarışımı şimdiye dek sürdürmemin nedeni çok kaygılı, üzüntülü olmamdır." Eli, "Öyleyse esenlikle git" dedi, "İsrail'in Tanrısı dileğini yerine getirsin." Hanna, "Senin gözünde lütuf bulayım" deyip yoluna gitti. Sonra yemek yedi. Artık üzgün değildi. Ertesi sabah erkenden kalkıp RAB'be tapındılar. Ondan sonra Rama'daki evlerine döndüler. Elkana karısı Hanna'yla birleşti ve RAB Hanna'yı anımsadı. Zamanı gelince Hanna gebe kaldı ve bir erkek çocuk doğurdu. "Onu RAB'den diledim" diyerek adını Samuel koydu."¹⁹⁶ Pasuklarda da anlatıldığı üzere kadın peygamber Hanna dua ile hamile kalmıştır. Yahudi tarihinde bu şekilde kısır olan önemli kadınlar doğum yaptıklarında hem erkek çocuk doğurmuşlar ve bunlar da ya peygamber ya da Yahudi tarihinde önemli bir şahsiyet olmuşlardır.¹⁹⁷

2.3.2. Hastalıkla ilgili Kadınlara Özel Diğer Hususlar

Hastalıkla ilgili kadınlara özel diğer hususlar arasında, kocasına ihanet ettiğinden şüphe edilen kadının durumu ile evlilikle ilgili meseleler yer almaktadır.

¹⁹⁶ 1. Samuel, 1: 1-20.

¹⁹⁷ Estreya Seval Vali, "Yahudiliğin Büyük Kadınlarının Kısırlık Sorunu-3" Şalom Haftalık Siyasi ve Kültürel Gazete, 28 Mart 2012, http://www.salom.com.tr/haber-82159-yahudiligin_buyuk_kadınlarının_kisirlık_sorunu_3.html, (02.06.2018)

Tora'da konumuzla ilgili dikkat çeken önemli hususlardan birisi, kocasına ihanet ettiği düşünülen kadına Tora pasuklarının yazılı olduğu parşömenin mürekkebinin suda eritilip kadına içirilmesi ve neticede kadın suçlu ise bu suyun onun uyluğunu çökertmesi ve iç organlarına zarar vererek karnının şişmesi ve sonunda kadının ölmesidir. Bu mesele Tora'da şöyle anlatılmaktadır: “Bene-Yisrael'e konuş ve onlara söyle: “Herhangi bir adamın karısı yanlış bir yol tutmuşsa ve ona ihanet ettiğine dair şüphe söz konusu ise kanun aşağıdaki gibidir: “Şüpheyeye göre, başka bir adam onun karısıyla cinsel ilişkiye girmiş, ama olay kocasının gözünden gizli kalmış, karısı o adamla bir yere kapanıp murdar olmuştur. Ancak şüpheyeye karşın, karısına karşı şahit yoktur. Kadın bu duruma zorlanmamıştır da. Olay öncesinde adamın üstünden bir kıskançlık rüzgârı geçmiş ve karısını uyarmıştır. Kadın murdar olmuş olabileceği gibi, kocasının üstünden bir kıskançlık rüzgârı geçip karısını uyardıktan sonra murdar olmamış da olabilir. “Bu gibi bir belirsizlik durumunda kanun şöyledir: Bu adam karısını Koen'e getirir. Onun için kurbanını da getirir: 1/10 efa¹⁹⁸ arpa unu. Üzerine yağ dökmeyecek ve üstüne günlük yerleştirmeyecektir, çünkü bu un, bir kıskançlık Minhasıdır; günahı anımsatan bir hatırlatma Minhasıdır. “Koen kadını yaklaştırıp Tanrı'nın Huzuru'na çıkarır. Koen kil bir kabın içine, kutsal nitelik kazanmış su alır. Koen, Mişkan'ın zemininde bulunan topraktan da biraz alıp, bunu suyun içine koyar. Sonra Koen kadını Tanrı'nın Huzuru'na çıkarır, kadının başını açar, hatırlatma Minhasını onun avuçlarının üstüne koyar – bu, kıskançlık Minhasıdır. Koen'in elinde de lanet getiren acı su olacaktır. “Koen kadına şöyle diyerek ona yemin ettirir: ‘Eğer bir adam seninle yatmamışsa; yani kocanın dışında biriyle zina ederek murdarlıkla yoldan sapmamışsan, bu lanet getiren sudan kaynaklanan cezadan muaf olacaksın. Ama sen! – Eğer kocanın dışında biriyle yoldan sapsan, murdar olmuşsan ve kocanın dışında bir adam seninle cinsel ilişkiye girmişse...’ “Bu noktada Koen kadına ettirdiği yeminin beddua içeren kısmını söyler ve Koen kadına şöyle der: ‘...Tanrı, uyluğunun çökmesini ve karnının aşırı derecede şişmesini sağladığında, Tanrı seni halkının arasında beddua ve yemin için bir örnek haline getirecek. Bil ki bu lanet getiren su, iç organlarına ulaşarak karnının aşırı derecede şişmesini ve uyluğunun çökmesini sağlayacaktır.’ “Kadın bu sözlere ‘Amen; Amen’ diye cevap verir. “Koen bu bedduaları parşömene yazar ve yazıları acı suyun içinde siler. Daha sonra kadına bu lanet getiren acı suyu içirecek ve kadın suçluysa lanet

¹⁹⁸ Efa, eski dönemlerde tohum, un gibi kuru gıda maddeleri için kullanılan bir hacim ölçüsü. Bamidbar, s. 799.

getiren su onun bedeninin içine girince acılığa neden olacaktır. “Koen kıskançlık Minhasını kadının elinden alır ve bu Minhayı Tanrı'nın Huzuru'nda, Tenufa işlemine özgü hareketlerle sallayıp, onu Mizbeah'a yaklaştırır. Koen, kemitsa hareketiyle¹⁹⁹, Minhadan hatıra porsiyonunu alır ve Mizbeah'ta tütürür. Sonra kadına suyu içirir. “Suyu içirir; ve eğer kadın murdar olmuş ve kocasına ihanet etmişse, bu lanet getiren su bedeninin içine girdiğinde acılığa neden olacak, karnı aşırı derecede şişecek ve uyluğu çökecektir. Böylece kadın, halkının içinde beddua için bir örnek haline gelecektir. “Ancak eğer kadın murdar olmamışsa ve safsa, bu ölümcül etkiden muaf olacak, üstelik kolaylıkla soy üretecektir. “Bir kadın şüpheye göre kocasının dışında biriyle yoldan sapıp murdar olduğunda uygulanacak Kıskançlıklar Yasası tümüyle budur. Eğer olay öncesinde adamın üzerinden bir kıskançlık rüzgârı geçmiş, karısını uyarılmışsa, kadını Tanrı'nın Huzuru'na çıkaracak, Koen ona tüm bu prosedürü uygulayacaktır. Böylece adam günahtan temizlenecek; kadın da günahını taşıyacaktır.”²⁰⁰ Bu pasuklarda belirtilen prosedürün uygulanabilmesi için kadının kocasına ihanet ettiğine dair yani zina yaptığına dair bir şüphenin oluşması gerekmektedir. Zaten pasuklarda geçen “murdar olmuştur” ifadesi ile zina fiili kastedilmektedir. Kadının kocasına ihanet ettiği şahitlerle ispat edildiği durumda bu prosedür uygulanmamaktadır. Zira, kadın şahitli bir şekilde zina etmişse kocası boşamalıdır. Şüpheli durumda kadın suçsuz da olabilir. Dolayısıyla yukarıda belirtilen prosedür bu durumu açığa kavuşturmak için uygulanmaktadır. Konumuzla ilgili Pasuklarda geçen “Kıskançlık Minhası”, “Tanrı'nın Huzuruna çıkarır”, “Koen kil bir kabın içine, kutsal nitelik kazanmış su alır. Koen, Mişkan'ın zemininde bulunan topraktan da biraz alıp, bunu suyun içine koyar”, “Kadının başını açar”, “Acı su” “Yemin ettirir” ve “Bu lanet getiren su, iç organlarına ulaşarak karnının aşırı derecede şişmesini ve uyluğunun çökmesini sağlayacaktır.” ifadelerin Yahudi hahamları tarafından yorumları ise şöyledir: “Kıskançlık Minhası”: Pasuk, bu kurbanı, çoğul olarak “Kıskançlıklar Minhası” şeklinde adlandırır, çünkü kadın, davranışlarıyla sadece kocasının değil, Tanrı'nın da öfkesini çekmiştir (Sifre 8; Tosefta – Sota 2:4; Raşi; Beer Yitshak.). Bunun başka bir nedeni de önceki pasuktaki açıklamalarda verilmişti. Olası mağdur koca, karısının adına bir Minhakurbanı getirir. Merhamet ve af sağlama etkisine sahip normal kurbanların aksine, bu kurban, kadının, işlemiş olmakla suçlandığı gühahın ve şüphe uyandırdıktan ve uyarıldıktan sonra başka

¹⁹⁹ Kemitsa hareketiyle, “sağ elinin ortadaki üç parmağını büküp, içini Minha'dan bir kısımla doldurarak. Bu harekete kemitsa, alınan miktara da komets adı verilir.” Bamidbar, s. 97.

²⁰⁰ Bamidbar, 12: 1-31.

bir erkekle bir yere kapanarak yaptığı yüz kızartıcı davranışın hatırlatıcısıdır. Bu nedenle, bu kurbanı kocası getirir; zira Tanrı'nın ona öfkesini uyandırabilecek bir kurbanı kadının getirmesi uygun olmayacaktır (Ramban). Arpa ile getirilen bu Minha, günahkâr birinin getirdiği Minha'dan bile daha düşük düzeydedir." "Tanrı'nın Huzuruna çıkarır": Tam çeviriyle "Tanrı'nın Huzuru'nda ayakta tutar". Burası, Bet-Amikdaş'ın iç avlusunun (Azara) doğudaki kapısıdır. Yani batıda yer alan Kodeş Akodaşim'in tam karşısındaki kapı olan Nikanor Kapısı (Talmud – Sota 8a; Raşi. Bkz. Vayikra Kitabı, Ekler: II. Bet-Amikdaş'ın Planı, Madde 18). Burası iç avlunun ana giriş kapısıdır; dolayısıyla olasılıkla insanların en yoğun olduğu yerdir. Burada tutulması, kadının küçük düşürülmesinin (s.a.) en üst düzeyde olmasını sağlamaktır. Kadın beyazlar giyiyorsa siyahlar giydirilir. Siyah giysiler giyiyorsa bunlar kötü görünen başka siyahlarla değiştirilir. O sırada Bet-Amikdaş'ta bulunan tüm kadınlar olayı seyretmek üzere buraya gelmeye mecbur edilirler. Amaç bellidir: kadının düştüğü bu duruma düşmemek için tüm kadınların ders çıkarmaları. Bu ortamda kadına, neden bu duruma düştüğü de açık bir şekilde hatırlatılır. O sırada yanında tek bir hizmetkârının bile bulunmasına izin verilmez; zira bu ona, itiraf etmeme konusunda güç verecektir (Yad – Sota, Perek 1; Meam Loez)." "Koen kil bir kabın içine, kutsal nitelik kazanmış su alır. Koen, Mişkan'ın zemininde bulunan topraktan da biraz alıp, bunu suyun içine koyar": "Bu, yeni ve kullanılmamış bir kil kap olmalıdır (Talmud – Sota 15b; Yad – Sota 3:9). Bu da günahı ön plana çıkarmak için yapılır; zira normal şartlarda Bet-Amikdaş'ta altın ya da gümüş kaplar kullanılır (Daat Mikra). Bu kil kap, olaydan geriye hatıra kalmaması için işlemler sonrasında kırılıp yok edilir. Bahsedilen Kutsal nitelik kazanmış su, Koenler'in Bet-Amikdaş'taki görevleri öncesinde el ve ayaklarını yıkamakta kullandıkları Kiyor'dan alınır. Buraya konan su, kutsal nitelik kazanmıştır (Targum Onkelos; Sifre 10; Raşi; Raşbam). Suyun özellikle Kiyor'dan alınması, bu tören için önemli bir sembolizm içerir. Kiyor, Yahudi Ulusu'nun devamlılığını sağlayabilmek için, Mısır esaretinin en karanlık günlerinde saflıklarını, eşlerine bağlılıklarını, güçlü ruhlarını ve iradelerini ortaya koymuş olan kadınların bağışladıkları bakır aynalardan yapılmıştır. Böylece zedelenmiş aile içi bağları sağlamak için, ailenin bütünlüğünü sembolize eden Kiyor'dan su alınması, kuvvetli bir simgedir. Öte yandan, eğer suçluysa, kadının cezasının buradan alınan suyla gerçekleşmesi de uygundur. Zira bu kadın, skandal niteliğindeki davranışıyla, önceki nesillerdeki kutsal kadınlar için bir yüz karasıdır (Midraş – Bamidbar Raba 9:14-15; Raşi)." "Kadının başını açar":

“Kadının uzun, ama örtü altında toplu olan saçlarını açacaktır” (İbn Ezra). Kadının saçı örülüyse, bu örgü de açılır ve saçı dağıtılır (Talmud – Sota 8a; Raşi; Yad – Sota 3:11). Buradan, kadının başının normalde kapalı olduğu görülmektedir. Bu da, evli bir Yahudi kadının, başını örtmesi gerektiğini öğretir. Kadının başının herkesin önünde açık olması küçük düşürücü olduğundan, amaç bu etkiyi yaratmaktır (Sifre 11; Talmud – Ketubot 72a; Raşi)”. “Acı su”: “Su gerçek anlamda acı değildir. Acı olan, suyun suçlu kadının üzerindeki etkisidir; çünkü bu su, onun aşağıda detaylı bir şekilde açıklanan şekilde ölmesine neden olacaktır. Dolayısıyla bu su, daha sonraki etkisi nedeniyle şimdiden “acı” olarak nitelendirilmektedir (Sifre 11; Raşi; İbn Ezra). Sifre’deki başka bir görüşe göre Koen, suyun içine acı tada sahip bazı bitkiler de koyardı. Yani su gerçekten de acıydı (Talmud – Sota 20a; Yad – Sota 3:10; İbn Ezra). Bu, suyun bu pasukta Koen’in elinde iken bile “acı” olarak nitelendirilmesiyle desteklenmektedir. Sifre’deki başka bir görüşe göre ise suyu acı yapan, parşömene yazılan yeminin silinmesi sırasında suya karışan mürekkeptir (p. 23)”. “Yemin ettirir”: “Koen, kadına, itham edildiği” günahın korkunç sonuçlarını kabul ettiğini beyan” eden bir ant içtirir. Bu yeminin geçerli olması” için, her iki olası sonucu da içermesi gerekir.” Metne göre yemin sadece p. 21’de başlıyor görünmesine karşın, aslında başlangıç noktası, Koen’in buradaki sözleridir. Yani söylenen “yoldan sapmamışsan ceza görmeyeceksin” sözleri de yeminin bir parçasıdır. Yemin metni masumiyet olasılığı ile başlar. Buna benzer şekilde, idam istemli davalarda da bir mahkeme heyeti söze daima suçsuzluk olasılığını dile getirerek başlar (Sifre 12; Talmud – Sanedrin 32b-33a; Raşi). Koen’in söylediği metni dinleyen kadın, “Amen, Amen” diyecek, kadın böylece yemini üstlenmiş olacaktır. Buradaki “yemin ettirir” ifadesinden kasıt budur (İbn Ezra). 21. pasukta geçen “Yeminin beddua içeren kısmını” ise lanet içeren bir yemini ifade eder. Ancak burada “yemin” (Şevua) sözcüğü zaten kullanıldığına göre, anlamı sadece “lanet; beddua” şeklindedir. Tam çeviriyle “Koen kadına bir beddualı yemin ya da: bir beddua yemini ettirir”. Daha önce de Koen’in kadına yemin ettirdiği söylenmektedir (p. 19). Yemin iki kısımlıdır: suçsuzsa ceza görmeyecek, suçluysa ölecektir. İkinci kısım beddua içermektedir ve önceki pasukta yarım kalan cümlenin devamıdır. Ancak sözler uzadığı için Tora bunun hala aynı yeminin bir devamı olduğunu vurgulamaktadır (Ramban). Yine 21. pasukta geçen “Beddua ve yemin için bir örnek” ifadesinin yorumu şöyledir: “Eğer kadın suçluysa, başına, insanların, başkasına beddua etmek istediklerinde “filanca kadının başına gelen onun da başına gelsin!”, yemin ederken de “söylediğim doğru

değilse filanca kadının başına gelenler benim de başıma gelsin!” diyebilecekleri şekilde korkunç bir ölüm gelecektir (Sifre 18; Raşi; krş. Raşbam)”. “Bu lanet getiren su, iç organlarına ulaşarak karnının aşırı derecede şişmesini ve uyluğunun çökmesini sağlayacaktır.”: “Uyluğunun çökmesi” Tam çeviriyle “düşmesini”. Alternatif olarak “çürümesini” (Targum Yonatan; Septuaginta). Ya da “uyluğunun yerinden çıkmasını” (Josephus Flavius). Tora’nın dilinde “uyluk” genel olarak erkek cinsel organını ifade eder. Burada bir kadından bahsedildiğine göre onun cinsel organları kastedilmektedir. Bu doğrultuda, suçluluk halinde kadının rahmi çatlayıp harap olacaktır (Hizkuni). Kadın rahim kaynaklı bir kanama da geçirecektir (Talmud – Nida 20b). Başka bir görüşe göre ise gerçekten uyluktan (Talmud – Sota 8b, Raşi), özellikle sağ uyluktan (Josephus Flavius, Eski Dönemler 3:11:6) bahsedilmektedir. Bedduanın verildiği bu pasukta önce “uyluk”, sonra “karın” denmektedir. Bunun nedeni, günah işlenmişse, günahın başlangıç yerinin “uyluk” tabir edilen kısım olması, dolayısıyla günahın kaynaklanan zevkin öncelikle burada duyulmasıdır (Talmud – Sota 8b; Raşi). Lanetin yerine gelişinin tanımlandığı p. 27’de ise, önce karından, sonra uyluktan bahsedilmektedir. Zira kadın suyu içtikten sonra, suyun ulaşacağı ilk yer karındır. Öte yandan, kadının, lanetin uylukların sıralamasıyla verildiği şimdiki pasuğa bakarak, tüm bu etkinin suyla ilgisi olmadığı, zira yukarıdan aşağı inen suyun önce karnı, sonra uyluğu etkilemesi gerektiği gibi bir sonuç çıkarıp, suyun bir işe yaramadığına dair ileri-geri konuşmaması için, Koen, beddua kısmının devamı olarak sıradaki pasukta da karın-uyluk sıralamasını vermiştir (Talmud – Sota 9b). Kadına içirilen acı suyun İç organlarına ulaşarak karnının aşırı derecede şişmesi, suyun acılığının özellikle iç organlara ulaştığında hissedileceğine işaret eder. Bu da Kadının bedeninde dayanılmaz bir iç basınç meydana gelecek ve bu onu öldürecektir (Talmud – Sota 20a; Yad – Sota 3:16)”. Bu işlemler sonucunda kadın gerçekten zina suçunu işlemiş ise pasuklarda belirtildiği üzere öleceğine, şayet işlememiş ise temize çıkacağına inanılmaktadır.²⁰¹ Pasuklardan ve yorumlardan anlaşıldığına göre, Yahudilikte evlilik kutsaldır. Şayet bir kadın bu kutsallığa zina gibi zarar getirecek bir hareket yaptığı ile itham edildiğinde, yine kutsal olan, koen, Tora pasuklarının yazıldığı parşömenin mürekkebinin bulaştığı su ve kutsal mekan olan mişkanda kendisini temize çıkarma işlemine tabi tutulmaktadır. Bu sürece, kutsalın kutsalla sınanması diyebiliriz.

²⁰¹ Bamidbar, s. 84-97.

Hastalıkla ilgili kadınlara özel diğer hususların bir diğeri evlilikle ilgilidir. Bunlardan birincisi, evlenmemiş bir kıza tecavüzle ilgilidir. Bu husus Tora’da şöyle anlatılır: “Bir adam nişanlanmamış bakire bir genç kıza rastlayıp onu yakalayarak onunla zorla yatarsa ve bu halde bulunurlarsa, kızla yatan adam, ona eziyet etmesine karşılık genç kızın babasına elli gümüş şekel vermelidir. Ayrıca kız, adamın Karısı olacak; adam onu hayatı boyunca boşayamayacaktır.”²⁰² Bu pasukların yorumunda konumuzla ilgili şu bilgiler yer almaktadır: “Pasuk “adam kızla evlenecektir” değil, “kız, adamın karısı olacak” demektir. Başka bir deyişle Tora bu evliliğin olup olmaması konusundaki inisiyatifi kıza vermiştir (Talmud – Ketubot 39b). Adamın bu evliliği istememe hakkı yoktur ve eğer kız isterse, adam onunla evlenmeye mecbur edilir ve kız hasta, çirkin, tsaraatlı vs. ise bile hayatı boyunca kızı boşayamaz ve ona karşı kocalık yükümlülüklerini yerine getirmek zorundadır.²⁰³ Yahudilikte bir adam çok basit nedenlerle karısını boşayabildiği halde, böyle bir tecavüz durumunda kız hasta olsa dahi kocası ömür boyu boşayamamaktadır. Diğeri ise Yibum mitsvası ile ilgilidir. Bu konudaki Tora pasukları şöyledir: “Kardeşler birlikte yaşarlarken, onlardan biri ölürse ve çocuğu yoksa ölenin karısı dışarıya gidip yabancı bir erkeğin karısı olmayacaktır. Kayınbiraderi onunla birlikte olacak ve böylece onunla evlenerek ona karşı kayınbiraderlik görevini yerine getirecektir. Eğer kadın doğurabiliyorsa, ölmüş kardeşinin adına en büyük kardeş, onun yerini alacak, böylece ölenin ismi Yisrael’den silinmeyecektir. Ancak eğer bu adam dul yengesi ile evlenmek istemezse, dul yengesi mahkemenin kapısına, ileri gelenlere çıkacak ve “Kayınbiraderim, kardeşinin Yisrael’deki ismini devam ettirmeyi reddediyor. Bana karşı kayınbiraderlik görevini yerine getirmeye yanaşmıyor” diyecektir. Şehrinin ileri gelenleri bu kayınbiraderi çağırıp kendisine konuşmalıdırlar. Eğer adam kararında ısrarlıysa Ayakta durup “Onunla evlenmeyi arzu etmiyorum” demelidir.”²⁰⁴ Bu pasuklarda geçen “Kendisine konuşmalıdırlar” ifadesinde konumuzla ilgili şu bilgiler yer almaktadır: “Bet-Din, kayınbiraderi Yibum mitsvasını yerine getirmeye zorlamaz. Ama yargıçlar onunla konuşup, duruma göre en uygun öğüdü verirler. Bazı durumlarda evlenmesini salık verirler. Bazı durumlarda da bu evlilikten kaçınması için onu teşvik ederler. Örneğin o küçükse ve dul yengesi kendisinden çok büyükse ya da tam tersi, evlenmemesini salık verirler (Talmud – Yevamot 101b). Benzer şekilde eğer kayınbirader birlikte yaşamayı

²⁰² Devarim, 22: 28-29.

²⁰³ Devarim, s. 500.

²⁰⁴ Devarim, 25: 5-8.

çok zor kılacak bir hastalıktan mustarıpse, dul kadının onunla evlenmek istememesi anlayışla karşılanır ve kayınbiradere öğüt de bu yönde verilir.”²⁰⁵ Yorumlardan anlaşıldığı üzere, kayınbiraderin önemli bir hastalığı varsa, kadının böyle bir evliliği istememe hakkı bulunmaktadır.

²⁰⁵ Devarim, s. 580.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YAHUDİ KUTSAL METİNLERİNDE TSARAAT HASTALIĞI VE ÇEŞİTLİ HASTALIK İLE HASTALARLA İLGİLİ HUSUSLAR

Yahudi kutsal metinlerinde en çok ismi geçen hastalık tsaraat hastalığıdır. Bu hastalıkla ilgili Tora ve yorumlarında çok detaylı bilgiler yer almaktadır. Diğer taraftan Yahudi hahamları çeşitli hastalıklara yakalananlara Tora öğrenimini tavsiye etmektedir. Ayrıca Tora'nın hastalık hususunda üzerinde durduğu konulardan bir diğeri hasta ziyaretidir. Bu bölümde yukarıda bahsettiğimiz hususlar ele alınacaktır.

3.1. Tsaraat Hastalığı

Yahudi kaynaklarında tsaraat, bazı manevi eksiklikler nedeniyle ortaya çıkan ve cüzzam benzeri belirtileri olan hastalığa verilen isimdir. Bu hastalığa yakalanan ise metsora denilmektedir.²⁰⁶ Tsaraat kelimesi Tanah içerisinde yirminin üzerinde yerde geçmektedir. Bu kelimelerin yoğun olarak geçtiği bölüm ise Levililer'in 13. ve 14. perekleridir. Buradaki ifadelerin genel olarak, dokuma kumaş, deri ürünleri ve evlerin duvarları dahil olmak üzere cansız nesnelere ve insan derisinde ortaya çıkan pullu lekeleri kapsadığı anlaşılmaktadır.²⁰⁷ Tsara'at, geleneksel olarak "cüzzam" olarak çevrilmesine rağmen, "deri üzerinde beliren pullar" şeklinde anlatılan semptomlar özellikle sedef hastalığını aklımıza getirmektedir.²⁰⁸ Yahudi hahamları, tsaraata yaklanmış olan bir kişiyi ölü ile eşdeğer tutmuşlardır. Yahudi geleneğinde uzun yıllar tsaraat, bulaşıcı olan cüzzam hastalığı olarak kabul edildiğinden, tsaraata yakalandığından şüphe edilen kişi karantinaya alınmış, hastalığa yakalandığı kesin olan metsora ise kamptan uzaklaştırılmıştır. Daha sonraki dönemlerde tsaraatın bulaşıcı cüzzam hastalığı olmadığı kanaatine varılmıştır. Bu görüşte olan hahamlara göre tsaraat, bedensel bir hastalık değil, manevi bir eksikliğin fiziksel dışavurumudur. Manevi eksiklik içindeki kişiye, kendini düzeltmesi gerektiğini ikaz eden bir tür cezadır.²⁰⁹ Nahmanides, belirtileri cansız varlıklarda da görülen hastalığı "nesnelere

²⁰⁶ Bamidbar, s. 807, 821.

²⁰⁷ Richard M. Heller, Toni W. Heller, Jack M. Sasson, "Tsara'at, Leviticus, and the History of a Confusion", Perspectives in Biology and Medicine, Volume 46, Number 4, Autumn 2003, pp. 588-591, s. 588.

²⁰⁸ Samson O. Olanisebe, "Laws of Tzara'at in Leviticus 13-14 and Medical Leprosy Compared", Jewish Bible Quarterly Vol. 42, No. 2, 2014, pp. 121-128, s. 123.

²⁰⁹ Pesah Agadası Türkçe Çeviri ve Açıklamalarıyla , s. 86; Vayikra, s. 205, 212-213; Bamidbar. 12: 10, s. 229.

doğal düzeninde bunların olamayacağını ve kendi kanunları içerisinde dünyada gerçekleşmeyeceğini” ifade ederek bu hastalığı doğal bir rahatsızlık olarak görmek yerine Tanrı tarafından verilen bir ceza olarak kabul etti. Maimonides de Mişne Tora’da bu hastalık hakkında benzer ifadeler kullanır. Tanah’ta hastalığın belirtilerinin evlerde ve kıyafetlerde görülebileceğini bu yüzden bilimin bu rahatsızlık konusunda sorumlu tutlamayacağını söylemiştir.²¹⁰ Tanah’ta rahipsel olmayan anlatılarda (non-Priestly narratives) hastalığın kaynağı olarak günah olarak kabul edilen bazı davranışların yapılması gösterilmiştir. Bamidbar’ın 12. perekinde Musa Peygamber’in arkasından konuşan Miryam’ın bu rahatsızlığa yakalandığı anlatılmaktadır. Fakat rahipsel anlatılarda, Levililer kitabının 13. ve 14. pereklerinde bu hastalığın işlenen bir günah nedeniyle meydana geldiğine dair bir ifade yer almamaktadır. Günahla ilgili davranışlar, ahlaki eksiklikler, dini ve toplumsal kabahatler yerine, kültürel uygulama ve ritüellere dayalı bir anlatım bulunmaktadır.²¹¹ Bununla birlikte hastalığın tanı, tedavi ve tedavi sırasında gerçekleştirilecek olan ritüeller de bu bölümde yer almaktadır.²¹² Bununla birlikte uygulamalar yalnızca hastaya yönelik değildir. Levililer kitabının 13. perekinin son kısımları, kullanılan giysilere dahi yapılacak işlemleri anlatmaktadır.²¹³

Yahudi geleneğinde tsaraatın en önemli nedeni olarak “iftira” günahı gösterilmektedir. Ayrıca Yahudi hahamları bu hastalığa neden olan yedi günahı şöyle sıralamaktadırlar: “1- Laşon Ara: bir kişi hakkında, söylenenler doğru ya da yanlış türde konuşmalar yapmak. 2- Kan dökmek: adam öldürme dışında, bir kişiyi toplum içinde küçük düşürmek de bu gruptandır. 3- Boş yere ya da yalan yeminler. 4- Cinsel içerikli günahlar. 5-Kibir. 6- Soygun. 7- Cimrilik yapıp Tsedaka²¹⁴’a vermekten kaçınmak.”²¹⁵

Tora’nın Vayikra ve Bamidbar kitaplarında tsaraat hastalığı ve bununla ilgili kurallar detaylı olarak ele alınmaktadır. Özellikle Vayikra kitabının 13. ve 14. perekreleri bu hastalıktan bahsetmektedir. Bu pereklerde derideki, etteki, iltihap yerindeki, yanığın üzerindeki, kel bölgelerdeki, giysilerdeki ve evdeki tsaraattan ve

²¹⁰ James A. Diamond, “Maimonides on Leprosy: Illness as Contemplative Metaphor”, *The Jewish Quarterly Review*, Vol. 96, No. 1, Winter 2006, pp. 95-122, s. 95-96.

²¹¹ Joel S. Baden, Candida R. Moss, “The Origin and Interpretation of Sāra’at in Leviticus 13-14”, *Journal of Biblical Literature*, Volume 130, Number 4, Winter 2011, pp. 643-662, s. 643-646.

²¹² Morris Jastrow, “The So-Called ‘Leprosy’ Laws an Analysis of Leviticus, Chapters 13 And 14.” *Jewish Quarterly Review*, New Series, Vol. 4, No. 3 (Jan., 1914), pp. 357-418, s. 383.

²¹³ Mark Harold McEntire, *Struggling with God: An Introduction to the Pentateuch*, Mercer University Press, Macon-Georgia 2008, s. 137.

²¹⁴ kelime olarak “adalet, dürüstlük” ve “ihtiyaç sahiplerine yardım” anlamına gelen tsedaka kavramı, mal varlığı ile adalet ve dürüstlüğe uygun olarak ihtiyaç sahiplerine yardım etmeyi ifade eder. Vayikra, s. 900.

²¹⁵ Vayikra, s. 212.

metsoranın arınma sürecinden detaylı olarak bahsedilmektedir. Tsaraat ile ilgili hükümlerin ilk anlatıldığı 13. pereğin ilk pasuğu, “Tanrı, Musa’ya ve Harun’a seslenerek şöyle dedi:”²¹⁶ ifadesiyle başlamaktadır. Pereğin bu pasukla başlamasını Yahudi hahamları şöyle izah etmektedir: “Zira buradaki tüm uygulamalarda Koenler başrolde dirler (İbn Ezra) ve bu hususlarda karar sadece onlara aittir (Ramban) “Çünkü bir Koen’in dudakları gerçek bilgiyi korumalıdır ve Yahudiler Tora’yı onun ağzından çıkan sözlerde aramalıdır; zira o, Toplulukların Efendisi’nin elçisidir” (Malahi 2:7). Koen, manevi bir lider olarak, tsaraata yakalanan kişiyi, davranışlarını gözden geçirmeye ve iyileşmek için dua etmeye davet eder; ayrıca kendisi de onun için dua eder (Sforno). Tsaraat ile ilgili tuma hususunu belirleme yetkisi sadece Koenler’e aittir ve bu bir “Gezerat Akatuv – Kitabın Hükümü”dür; yani Tora’nın herhangi bir sebep vermediği ve mantık yürütüldüğünde başka bir sonuca varmak mümkün olmasına karşın, Kral Hükümü olarak kabul edilen türde bir kuraldır (Torat Koanim; Raşi). Bu misalde, mantiken, bir lekenin tsaraat olup olmadığını belirleme işini herhangi bir uzmanın yapabilmesi gerekirken, Tora hiçbir özel sebep göstermeden, bu hususta sadece Koenler’i yetkili kılmıştır. Ayrıca bir kişinin tsaraat nedeniyle tame olduğuna dair ilanı bir Koen yapmadığı takdirde, çok sayıda Haham ve Koen hastalık olduğunu “düşünseler” de, bu hükümlerin hiçbiri geçerli değildir (Yad – Tumat Tsaraat 1:6-8). Bu açık bir tespit ve bir Koen tarafından yapılacak sözel bir deklarasyon gerekir. Burada da, genel olarak diğer benzer yerlerde olduğu gibi, Tanrı direkt Harun’a değil, Musa’ya konuşmuş ve duyduklarını Harun’a da aktarmasını istemiştir (Torat Koanim).”²¹⁷

3.1.1. Derideki Tsaraat

Tora yorumcularına göre, tsaraatın ilk belirtisi deride ortaya çıkan en az geris (iri fasulye tanesi) büyüklüğündeki beyaz lekedir. Yahudi hahamları, bu fasulyenin Kilikya’ya özgü iri fasulye tanesinin boyunda olduğunu söylemektedirler. Bunun kapladığı alanı ise şöyle tarif etmektedirler: “Belirtilen yer, enine ve boyuna altışar kılın çevrelediği, yani otuz altı kıl alacak büyüklükteki, bir kare biçiminde olmalıdır. En ya da boy altı kılın bitebileceği irilikte değilse, leke tsaraat olarak kabul edilmez (Mişna –

²¹⁶ Vayikra, 13: 1.

²¹⁷ Vayikra, s. 22.

Negaim 6:1; Yad – Tumat Tsaraat 1:7). Günümüzdeki ölçülerle bu bölge, yaklaşık 4 cm karelik bir alanı ifade etmektedir”.²¹⁸

Tora’ya göre, yukarıda belirtilen ölçülerde derisinde leke olan kişi tsaraat şüphesiyle koene getirilmelidir. Bununla ilgili pasuk şöyledir: “Vücudunun derisinde seet, sapahat ya da baeret oluşan ve bu anomaliler²¹⁹ vücudunun derisinde bir tsaraat lekesi şüphesine neden olan kişi, Koen Harun’a ya da onun Koen oğullarından birine getirilmelidir.”²²⁰ Yahudi kaynaklarında, pasukta geçen seet, sapahat ve baeret kavramlarıyla ana tsaraat türlerinin belirtildiği ifade edilmektedir. Bu kavramların izahı Yahudi kaynaklarında şöyledir: Seet: “Hahamlarımız, seetin temiz beyaz yün renginde olduğunu bildirirler (Mişna – Negaim 1:1). Sapahat kavramıyla tanımlanan alt kategorinin rengi ise yumurta kabuğunun hemen altında bulunan zarın rengi gibidir. Mişna’daki diğer bir görüşe göre ise bunun zıddıdır: yani ana kategori yumurta zarı, alt kategorideki ise temiz beyaz yün rengindedir (Rabi Meir, Mişna – Negaim 1:1). Kaynakların çoğuma göre seet sözcüğü, “Nasa – Yükselmek; Kaldırmak” kökündendir. Bunun sebebi, gerçekte fiziksel olarak öyle olmamasına karşın, deriden daha yüksekte görünmesidir (Torat Koanim; Vilna’lı Gaon; Yad – Tumat Tsaraat 1:7). Bir görüşe göre ise, seetin görüntüsü de deriden alçaktadır; fakat rengi baerete göre daha opak olduğundan, “baerete göre daha yüksek” görünür ve bu nedenle bu adı alır. Bazı hahamlara göre ise seet gerçek bir şiş ya da kabarmış bir lekedir (Talmud – Şevuot 6b; Yad – Tumat Tsaraat 1:7). Dolayısıyla bu, beyaz bir siğil ya da ben şeklinde de olabilir (İbn Canah). Seet bir yanıkla bağdaştırıldığı için, bazı hahamlar bunu yanma hissi veren bir iltihapla açıklarlar (İbn Ezra; Radak, Şeraşim; İbn Canah; Ramban)” Sapahat: Talmud’a göre, bu ikincil bir lekeyi ifade eder ve hem seet hem de baeret için, ana kategorilere göre daha donuk renkte olan böyle ikincil lekeler vardır (Talmud – Şevuot 6b). Bazı kaynaklara göre ise sapahat, yara kabuğu, renk bozukluğu, sivilce ya da kabarcık, döküntü, doğum lekesi veya üst deri kabuğu anlamında olabilir.” Baeret: “Bu, uzaktan bile belli olan, çok parlak bir lekedir (İbn Ezra). Mişna’ya göre baeret kar beyazı rengindedir. (Mişna – Negaim 1:1) ve uzaktan görülebilen parlak bir noktayı ifade etmektedir. Baeret, seete göre daha parlak renktedir. Talmud, baeretin, deriden

²¹⁸ Vayikra, s. 115.

²¹⁹ Anomali sözlükte, “kusurlu oluşum”, “doğuştan kural dışılık” ve “normal biçimin dışında olma” anlamlarına gelmektedir.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=veritbn&kelimesec=17188, (04.06.2018).

²²⁰ Vayikra, 13: 2.

alçakta görüntüye sahip olduğunu ifade eder (Talmud – Şevuot 6b). Bu da söz konusu lekenin, çevredeki deriye göre daha saydam ya da parlak oluşunu belirtir.”²²¹ Pasukta ikinci defa geçen “vücutun derisinde” ifadesiyle kast edilen saç ve sakal dışındaki bölgelerde oluşan lekelerdir. Zira saç ve sakaldaki tsaraat oluşturabilecek lekeler için (ileride bahsedilecek) kurallar farklıdır. Yahudi hahamları, “vücutun derisinde” sözcüğünü, takip eden pasukta belirtilen inceleme sırasında lekenin tsaraat olduğunu belirleyen işaretlerden birinin, vücuttaki kılların beyaza dönüşmesi olduğunu, fakat vücutun her yerinde kıl olmayabileceği dolayısıyla deride beyaz leke görünmesi durumunda tsaraat olasılığının bulunduğunu belirtmek için ikinci kez zikredildiğini ifade etmektedirler. Diğer taraftan bazı hahamlar, bu lekenin kişinin vücut rengine göre değerlendirilmesi gerektiğini belirtirler. Onlara göre, “vücutunun derisinde” ifadesi, “kişinin ten rengine göre” manası taşıyabilir. Bu nedenle beyaz tenli birisinde donuk, donuk tenli birisinde parlak görünebilmektedir. Başka bir ifade ile tsaraat lekesinin görüntüsü sabit değildir ve kişinin ten rengine göre farklı bir görünüm arz edebilir. Pasukta belirtildiği üzere, bu aşamada leke, henüz tsaraat grubunda değildir, sadece şüphe durumu söz konusudur. Koen bunu inceleyip tsaraat ve dolayısıyla tame olduğunu ilan edene kadar kişi normal konumdadır. Fakat böyle bir leke birisinin vücutunda görüldüğünde koene götürülmesi zorunludur. Zira, tsaraat şüphesi oluşturan lekenin bir koen’e gösterilmesi, onun da bu konuda gerekeni yapması, Tora’nın 613 emrinden biridir. Deride görülen tsaraat konusundaki, hangi durumun kesin tame, hangi durumun kesin saf olduğu, hangi durumda karantina hangi durumda kamptan uzaklaştırma gerektiği gibi tüm kurallar bu emre dâhildir. Bu emrin özünde, Yahve’nin, bu dünyada olan her şeyi en ufak detayına kadar göz önünde tuttuğu gerçeğini her Yahudi’nin bilincine işlemek içindir.²²²

Vücut derinde yukarıda bahsedilen leke görünen kişi koene getirildiğinde, koen, derideki lekeyi inceler. İnceleme esnasında lekenin üzerindeki kıllar beyaza dönüşmüş ve lekenin görüntüsü vücutunun derisine göre daha derin gibi ise koen, bunun tsaraat lekesi olduğuna hükmeder ve kişiyi tame ilan eder.²²³ Yahudi kaynaklarına göre, bir lekenin kesin tsaraat olduğunun ilanı ve dolayısıyla kişinin tame ilan edilmesi için üç şart bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, lekenin rengidir ve bahsedilen dört beyaz tonundan birine uygun olmalıdır. İkincisi lekenin büyüklüğü bir geniş (iri fasulye) kadar

²²¹ Vayikra, s. 214-215.

²²² Vayikra, s. 214-217.

²²³ Vayikra, 13: 3.

olmalıdır. Üçüncüsü ise lekenin ortaya çıkışından sonra, üzerindeki en az iki kıl, dipten beyazlaşmış olmalıdır. Bu şartlar oluştuğu takdirde, koen tsaraat ilanı yapar ve kişi tame olur. Bu durumda kişi metsoradır ve ileride bahsedilecek olan bununla ilgili kurallara uyması gerekir.²²⁴

Koenin yapmış olduğu incelemede, kişinin vücudunun derisinde beyaz bir baeret olmasına karşın, görüntüsü deriden daha derin değil, üzerindeki kıllar da beyaza dönüşmemiş ise, koenin, leke sahibini yedi gün boyunca karantina altına alması gerekmektedir.²²⁵ Böyle bir kişi yedi gün boyunca kapalı bir ev ya da odada tek başına kalır ve sonra lekenin durumu incelenerek nasıl davranılacağına karar verilir. Bunun temel sebebi, kişinin tame olmasıdır. Yahudi kaynaklarına göre, yedi gün boyunca koen lekeyi incelemez. Zira lekede bir yayılma olursa, bu yedi gün sonra tam olarak belirgin olacaktır. Bunun yerine her gün incelese, bir günden diğerine olan fark çok küçük olacağından, tam bir gözlemde yapmak mümkün olmayabilir. Bu nedenle koen yedi gün bekler ve lekeyi yedinci gün inceler.²²⁶

Koen, yedinci gündeki incelemesinde leke görüldüğü şekilde kalmış ve deride yayılmamışsa, kişiyi ikinci bir yedi günlük karantinaya almaktadır. Koen, ikinci yedinci günde onu tekrar bir daha incelediğinde, leke solmuşsa veya leke deride yayılmamışsa, kişiyi saf ilan eder. Çünkü bu bir mispahattır (tsaraat olmayan bir tür deri lekesi). Koenin saf ilan ettiği kişi, bedenini ve giysilerini mikveye daldırır ve böylece arınmış olur. Ancak, mispahat, saf ilan edilmek üzere Koen'e gösterildikten sonra deride yayılırsa, kişinin koene tekrar görünmesi gerekmektedir. Koen mispahatın deride yayıldığını tespit ederse bu tsaraat lekesi olduğundan kişiyi tame ilan eder.²²⁷ Yukarıdaki pasuklarda belirtilen hususları Yahudi hahamları şöyle yorumlamaktadırlar: “Tsaraata yakalanan bir metsora, iki farklı durumda olabilir. İlk durum, kişinin derisinin herhangi bir yerinde, tsaraat türlerinden biri olabileceği şüphesini oluşturabilecek bir anormallik görüldüğü anda ortaya çıkar. Bu şüphe sebebiyle bu kişi karantina altına alınır ve bu dönem boyunca, söz konusu kişi “metsora musgar” (karantina altındaki metsora) konumundadır. Karantina döneminin bitiminde, bu lekenin tsaraat olmadığı kesinleştiğinde, bu kişinin detaylı arınma sürecinden geçmesi gerekmektedir. Bununla birlikte karantina altına alınmış olması, onu tame yapmıştır ve bu sebeple

²²⁴ Vayikra, s. 219.

²²⁵ Vayikra, 13: 4.

²²⁶ Vayikra, s. 221.

²²⁷ Vayikra, 13: 5-8.

bedenini ve giysilerini mikveye daldırması gerekir. Şayet kişinin derisindeki leke kesin olarak tsaraat ise ve koen onu tame ilan ederse, bu kişi “metsora muhlat” (kesin metsora) konumundadır. Bu konumdaki kişi, tsaraat lekesi geçinceye kadar üç kampın dışına çıkması, yalnız başına kalması ve özel bir davranış içine girmesi gerekmektedir. Yani elbiselerini yırtmalı, saçlarını kesmemeli ve yastaki biri gibi bıyık bölgesine kadar örtünmelidir. Metsora muhlat olan kişinin, iyileştikten sonra sadece mikveye dalması yeterli olmamakta, arınmak için tüm prosedürü yerine getirmesi gerekmektedir.”²²⁸

3.1.2. Bir Lekedeki Sağlıklı Et

Bu konu ile ilgili Tora pasukları şöyledir: “Bir kişide tsaraat lekesi şüphesi olduğu zaman, Koen’e getirilmelidir. Koen onu inceler: deride beyaz bir seet olduğunu ve bunun, üzerindeki kılları beyaza dönüştürdüğünü ya da seetin içinde sağlıklı bir canlı et parçası olduğunu tespit ederse, bu leke, kişinin vücudunun derisindeki eski bir tsaraattır. Bu yüzden Koen kişiyi tame ilan eder, onu karantina altına almaz; çünkü görünür bir şekilde tamedir. “Şayet tsaraat iyice gelişir ve leke sahibinin, başından ayağına kadar, Koen’in görüş alanı dahilindeki tüm derisini kaplarsa kanun şöyledir: Koen inceler ve tsaraatın, kişinin tüm vücudunu kapladığını tespit edince, leke sahibini saf ilan eder. Tümüyle beyaza dönüşmüşse, bu kişi saftır. Ancak bu kişinin üzerinde canlı et görüldüğü günde, tame olacaktır. Koen, bu canlı eti görür ve kişiyi tame ilan eder. Çünkü böyle bir durumda, canlı et, tamedir, tsaraattır. “Bu canlı et tekrar beyaza dönüştüğünde kişi, tekrar Koen’e gelmelidir. Koen onu inceler, lekenin tamamen beyaza dönüştüğünü görünce edince, leke sahibini saf ilan eder. Bu durumda o kişi saftır.”²²⁹

Pasuklar dikkatli incelendiğinde bazı çelişkilerin bulunduğu dikkatlerden kaçmamaktadır. Zira, 10. pasukta seetin içinde sağlıklı et parçası olduğunda bunun eski bir tsaraat olduğuna kanaat getirilmekte ve bu yüzden kişi tame ilan edilmekte, fakat karantinaya alınmamaktadır. Diğer taraftan, 12. ve 13. Pasuklarda belirtildiği üzere, tsaraatın tüm bedenini kapladığında ise kişi saf ilan edilmektedir. 9. ve 17. pasuklar arasında da aynı çelişkili durum bulunmaktadır. Yahudi hahamları bu çelişkili durumu şöyle izah etmektedirler: “ İbn Ezra, kılların ağarmasının nedeni lekedir der. Ancak kıllar leke ortaya çıkmadan önce ağarmışsa, burada tsaraat yoktur. Tora sadece kıl

²²⁸ Vayikra, s. 221.

²²⁹ Vayikra, 13: 9-17.

ağarmasının bile tuma için kafi olduğunu söylemiştir. Benzer şekilde tek başına canlı et belirmesi de bir tuma göstergesidir. Dolayısıyla iki belirtiden, (beyaz kıl ya da sağlıklı deri) sadece birisi bile, lekenin tsaraat olduğunu belirlemek için yeterlidir. Burada belirtilen “sağlıklı bir canlı et parçası”ndan kasıt, lekenin kendisi beyaz kalmış, ama içindeki bir kısmın kişinin normal deri rengine geri dönmüş olmasıdır. Bazılarına göre ise normal deri rengi olmasa bile, beyaz haricindeki herhangi bir renge dönüşmesi de yeterlidir. Hatta bazı kaynaklar çok sönük bir beyaz rengin bile yeterli olduğunu kaydeder. Buradaki durumun gerçekleşmesi, canlı derinin en az bir mercimek boyunda ve her yönden leke ile çevrili olmasına bağlıdır. Bu canlı et parçasının da bir tuma işareti olduğuna dair kural sadece seetle ilgili açıklamada belirtilmesine karşın, tüm tsaraat türleri için aynı şekilde geçerlidir. Yüzeydeki görünüm rahatsızlığın iyileştiğine işaret etse de, aslında sağlıklı görünen derinin altında, eski, cerahatli bir tsaraat yarısı bulunmaktadır. Dolayısıyla üstteki iyileşme, yarayı saf ilan etmek için kafi değildir. Lekenin içinde sağlıklı görünen bir et olması, rahatsızlığın eski olduğunu ve bozukluğun eskiye dayandığını, ama şimdiye kadar gözle görülemediğini gösteren bir belirtidir. Dolayısıyla pasukta geçen “Eski bir tsaraattır” ifadesi, beyaz kıllar için değil, sadece bu sağlıklı et parçası için kullanılmıştır. Bu nedenle, tame olduğu kesin olan kişinin karantinaya alınmasına gerek olmadığı sonucu çıkarılmaktadır”. 12. ve 13. pasuklardaki çelişkili durumla ilgili olarak yapılan izahlar şöyledir: “Mantiğa aykırı olarak, tsaraatın tüm vücudu kapladığı durumda, rahatsız olan kişi “saf”tır denilmektedir. Hahamlarımız bu konuda bir alt detay öğretirler. Koen bir lekeyi inceleyip kişiyi tame ilan etmişken, bu lekenin tüm bedene yayılması durumunda kişi saf hale gelmektedir. Diğer taraftan Koen bir lekeyi inceleyip kişiyi saf ilan ettikten sonra leke yayılıp tüm vücudu kaplarsa, kişi bu kez tamedir (Mişna Negaim 8:1). Rabenu Behaye, bu emri, insan mantığının kavrayamayacağı türde bir emir olarak tanımlar. Rabi Samson Raphael Hirsch, bunu izah ederken, karantinanın amacını hatırlatır. Tsaraata yakalanmış kişi, ahlaki zayıflıklarını görüp farkına varması ve Teşuva yapması için yalnızlığa itilmiştir. Ama derinin tümüyle beyazlamış olması, bu kişinin ne kadar büyük bir batağa saplandığının delilidir. Bu kişi her hususta kendi davranışının en doğrusu olduğundan o kadar emindir ki, kendini düzeltmeye hiç lüzum görmemiştir ve sonuçta bu hale gelmiştir. Dolayısıyla, bu kişiyi toplumdaki ayırmanın bir anlamı yoktur. Çünkü bunun bir işlevi olmayacaktır. Kısacası Tora burada, bu kişiyi saf ilan ederek, bir anlamda ona, kendisini, düzelmenin artık çok zor olduğu bir çukura hapsettiği mesajını vermektedir. Hahamlarımız bu

ifadeden yola çıkarak farklı bir öğretiyi sunmaktadırlar. Rav Yitshak şöyle der: “David’in oğlu Mesih, ancak kötülük tüm dünyada yayıldığı zaman gelecektir.” Rava sorar: “Bunun delili nedir?” Ve cevap verir: “Tümüyle beyaza dönmüşse, kişi saftır” (Talmud – Sanedrin 97a)”. Yahudi hahamları bu konuyu şöyle özetlemektedirler: “1- Beyaz bir seet ile üzerindeki kılların beyazlaşması tsaraat işaretidir ve Koen bunu tespit edince rahatsız kişiyi tame ilan etmelidir. 2- Beyaz bir seet ile onun içinde ortaya çıkan sağlıklı bir et parçası tsaraat işaretidir ve Koen bunu görünce rahatsız kişiyi tame ilan etmelidir. 3- Leke tüm vücudu kaplarsa, kişiyi saf ilan etmek gerekir. 4- Seetin içinde ortaya çıkan sağlıklı kısım tekrar beyaza dönüşürse, belirtilerden biri yok olduğu için, kişi saf ilan edilir”.²³⁰ Yorumlarda da aslında pasuklardaki çelişkili durumu ortadan kaldıracak tatmin edici izahlar yer almamaktadır.

3.1.3. İltihap Yerinde Ortaya Çıkan Tsaraat

Yahudi kaynaklarına göre iltihap, genel olarak çıban ve onun içinden sızan cerahatli sıvı olarak ifade edilmekle birlikte bu başlıktaki anlamı, “kendi içinde sıcak olan, özellikle dıştan gelen bir darbe ile oluşmuş, fakat ateş ya da yanıkta kaynaklanmayan bir yaradır.” Böyle bir yara iyileşmediği ve sıvı salıvermeye devam ettiği sürece, bazı belirtileri gösterse bile, tsaraat olarak tanımlanmamaktadır. Ancak iltihaplı bölge tamamen iyileştiği zaman, ortaya çıkan lekeler incelenerek tsaraat olup olmadığına karar verilmektedir. Burada iyileşen beden veya deri değil, iltihaptır.²³¹ Bununla ilgili Tora pasukları şöyledir: “Derisinde iltihap olan ve daha sonra iyileşen bir beden için kanun şöyledir: İltihabın olduğu yerde beyaz bir seet ya da kızılımsı-beyaz bir baeret ortaya çıkarsa, Koen’e gösterilir. Koen bu lekeyi inceler. Görüntüsünün deriden daha alçakta olduğunu ve kıllarının da beyaza dönüştüğünü tespit ederse, Koen bu kişiyi tame ilan eder. Bu, iltihaplı yerde gelişmiş bir tsaraat lekesidir. “Diğer taraftan şayet Koen lekeyi inceleyip, üzerinde beyaz kıllar bulunmadığını ve görüntüsünün de deriden alçakta olmadığını, soluk olduğunu tespit ederse, Koen bu kişiyi yedi gün boyunca karantina altına alır. Şayet bu leke deride yayılırsa, Koen onu tame ilan eder, bu tsaraat grubunda bir lekedir. “Ancak baeret yerinde kalır ve yayılmazsa, iltihabın

²³⁰ Vayikra, s. 222-224.

²³¹ Vayikra, s. 224.

izidir. Bundan dolayı Koen onu saf ilan eder.”²³² Pasuklarda belirtilen prosüdürlere daha önce bahsettiklerimizle aynıdır.

3.1.4. Yanığın Üzerinde Ortaya Çıkan Tsaraat

Burada kast edilen yanık, ateşle oluşmuş olan bir yanıktır. Bununla birlikte, kor halindeki bir kömür parçasından, yanan bir ateşten sıçrayan küçük kıvılcımlardan, kaynayan kireçten ve kaynayan alçıdan kaynaklanan yanıklar da ateşle oluşmuş yanık gibidir. Yanıkla üzerindeki tsaraat lekesiyle ilgili kurallar ile iltihap üzerindeki tsaraat kuralları aynıdır.²³³ Yanığın üzerinde ortaya çıkan tsaraatla ilgili kurallar Tora’da şöyle belirtilmektedir: “Veya vücut derisinde ateş yanığı varsa ve bu yanığın iyileştiği yerde kızılımsı beyaz ya da sadece beyaz bir baeret ortaya çıkarsa kanun şöyledir: Koen onu inceleyip, baeretteki kılların beyaza dönüştüğünü, görüntüsünün de deriden derinde gibi olduğunu tespit ederse, bu, yanıkta ortaya çıkmış bir tsaraattır. Koen onu tame ilan eder, çünkü bu bir tsaraat lekesidir. “Diğer taraftan, eğer Koen lekeyi inceleyip, bu baerette beyaz kıllar bulunmadığını ve görüntüsünün de deriden alçakta olmadığını, soluk olduğunu tespit ederse, Koen bu kişiyi yedi gün boyunca karantina altına alır. Koen yedinci günde onu inceler. Şayet leke deride yayılmışsa, Koen bu kişiyi tame ilan eder; çünkü bu bir tsaraat lekesidir. “Ancak baeret yerinde kalmış, deride yayılmamışsa veya rengi solmuşsa, o zaman bu, yanığa bağlı bir seettir. Bu durumda Koen kişiyi saf ilan eder; zira bu, yanığın izidir.”²³⁴

3.1.5. Saç ve Sakal Bölgesinde Ortaya Çıkan Tsaraat

Kafa derisindeki ya da sakal bölgesindeki tsaraat türü, yukarıda bahsedilenlerin tümünden farklıdır. Bu başlıkta bahsedilen ve netek²³⁵ olarak bilinen tsaraat türünün özelliği, saç ya da sakalla kaplı olan bölgenin ortasındaki bir alanın bu hastalık nedeniyle kelleşmesidir. Başka bir ifade ile sadece kel bölgesinin tüm çevresi saç ya da sakalla kaplıysa, bir netek söz konusu olabilmektedir. Burada bahsedilen kel alanının, en az bir geris büyüklüğünde olması gerekmektedir. Diğer tsaraat türlerinden farklı olarak burada lekenin rengi önemli değildir. Başka bir ifade ile diğer tsaraat türlerinden farklı olarak burada derinin renk değiştirip, seet ya da baeret tonlarından birinin görünümünü

²³² Vayikra, 13: 18-24.

²³³ Vayikra, s. 226.

²³⁴ Vayikra, 13: 24-28.

²³⁵ “Kopukluk” anlamına gelen netek, saç ya da sakal bölgesinde saçkırana benzer bir kellik biçiminde ortaya çıkan tsaraat türüne verilen isimdir. Vayikra, s. 883.

almasına bakılmamaktadır. Dolayısıyla beyaz saçların ortaya çıkışı, bir tsaraat işareti olarak kabul edilmemektedir. Bedenin bu bölümlerinin tsaraat sınıfındaki bir rahatsızlığı işaret etmesi için, saç ya da sakalların dökülmesi ve aynı yerde zayıf altın sarısı kılların çıkmasıyla veya karantina sonrasında kel bölgenin genişlemesiyle mümkün olmaktadır.²³⁶ Bu konuyla ilgili pasukalar şöyledir: “Bir erkek ya da kadının, saç derisi ya da sakal bölgesinde şüpheli bir leke belirirse kanun şöyledir: Koen bu lekeyi inceler. Görüntüsünün deriden daha derinde olduğunu, içinde de zayıf, altın sarısı kılların bulunduğunu tespit ederse, Koen onu tame ilan eder. Zira bu bir netektir ve saç derisi ya da sakalda görülen türdeki tsaraattır. “Ancak, Koen netek şüphesi uyandıran bu lekeyi inceleyip, görüntüsünün deriden daha derin olmadığını, fakat içinde siyah kılların da bulunmadığını tespit ederse, bu olası netek lekesi sahibini yedi gün boyunca karantina altına alır. Koen yedinci günde bu lekeyi inceler. Şayet netekin yayılmadığını, içinde altın sarısı kılların olmadığını ve netekin görüntüsünün deriden daha derinde olmadığını tespit ederse, bu kişi tıraş olur, ama sadece netekin sınırlarını tıraş etmemelidir. Sonra Koen, netek sahibini tekrar yedi gün boyunca karantinaya alır. Koen, yedinci günde neteki inceler. Netekin deride yayılmadığını, görüntüsünün de deriden daha derin olmadığını tespit ederse, Koen kişiyi saf ilan eder. Bu kişi, bedenini ve elbiselerini mikveye daldırır ve arınmış olur. “Ancak eğer bu netek, saf ilan edildikten sonra deride yayılırsa, Koen kişiyi tekrar incelemelidir. Netekin deride yayıldığını tespit ettiğinde, Koen’in altın sarısı kıl aramasına gerek yoktur. Bu leke, açık bir şekilde tamedir. “Diğer taraftan, netek görüntüsünü korumasına karşın, içinde siyah kıllar bitmişse, netek iyileşmiştir. Artık kişi saftır; bu yüzden Koen onu saf ilan eder.”²³⁷

Netek olarak ifade edilen buradaki tsaraat türünde, diğerlerinden farklı olarak pasuklarda da belirtildiği üzere, lekenin bulunduğu çevrenin tıraş edilmesi uygulaması bulunmaktadır. Yahudi kaynaklarında bu uygulama hakkında şu bilgiler yer almaktadır: “Herhangi biri tarafından, saç veya sakal bölgesindeki netekin etrafı tıraş edilir (Mişna – Negaim 10:5; İbn Ezra). Başka bir ifade ile tamamen tıraş olmasına gerek yoktur. Sadece netekin yer aldığı bölgenin yakınları tıraş edilir. Bu şekildeki tıraşla netekin yayılıp yayılmadığı kontrol edilebilecektir (Torat Koanim; Raşi). Bu uygulama, Tora’nın 613 emrinden biridir. Bu emir, kişiye, Tanrı tarafından kendisine günahının affi için gönderilen bir sıkıntıya sabırla katlanmalı, isyan etmemeli” mesajını verme

²³⁶ Vayikra, s. 228-229.

²³⁷ Vayikra, 13: 29-37.

amacını taşır. Netek şüphesiyle karantina altına alınan kişi, bu hastalığın işaretlerini tıraş ederek ortadan kaldırdığını düşünmemelidir. Kişinin yapması gereken, bunun başına neden geldiğine odaklanmak, Tanrı'ya yaklaşarak, iyileşmesini sağlaması için dua etmek ve teşuva yapmaktır (Sefer Ahinuh). Diğer taraftan belirtileri ortadan kaldıran kişi, kırbaç cezasına çarptırılır.(Mişna – Negaim 7:4; Yad – Tumat Tsaraat 10:1)".²³⁸

Tora'da yukarıda bahsettiğimiz tsaraatar dışında, "soluk beyaz lekeler"²³⁹ ve "kellik"²⁴⁰ ile ilgili tsaraatlardan da bahsedilmektedir. Bu tsaraatlarla ilgili uygulamalar da diğerleriyle aynıdır. Ayrıca Tora'da, konumuzun dışında olan "giyisilereki"²⁴¹ ve "evlerdeki"²⁴² tsaraatla ilgili detaylı bilgiler yer almaktadır.

3.1.6. Metsoranın Arınma Süreci

Tora'da yukarıda belirttiğimiz üzere tsaraat çeşitleri ve bunların belirtileri ile ilgili detaylı bilgiler yer almakla birlikte, bunların tedavi edilmesiyle ilgili bilgi bulunmamaktadır. Tsaraat hastalığının ortaya çıkması, kişinin işlemiş olduğu günah veya günahlara bağlandığından, iyileşme süreci kişinin hatasının farkına varıp tövbe etmesiyle ilişkilendirilmiştir. Bununla birlikte Tora, metsoranın arınma süreciyle ilgili detaylı bilgiler vermektedir. Bu konuyla ilgili Tora pasukları şöyledir: "Tanrı, Musa'ya seslenerek şöyle dedi: "Arınma gününde bir metsora ile ilgili kanun şöyle olacaktır: Bu kişi, Koen'e yakın bir yere getirilir. Koen kampın dışına çıkar. Koen inceleme yapar ve hastadaki tsaraat lekesinin iyileştiğini görünce, talimat verir ve arınmakta olan kişi için iki canlı Kaşer kuş, bir sedir dalı, bir az kırmızı renkli yün ve bir zufa otu alınır. "Koen talimat verir ve bir kişi, kuşlardan birini, kil bir kabın içine doğru, orada bulunan kaynak suyunun üzerinde keser. Canlı kuşa gelince; Koen kuşu, sedir dalını, kırmızı renkli yünü ve zufa otunu alır; onları ve canlı kuşu, kesilen kuşun kaynak suyuyla karışmış olan kanına daldırır; tsaraattan arınmakta olan kişinin üzerine bu karışımı yedi defa serpererek onu bir miktar arındırır ve canlı kuşu kıra doğru salıverir. "Arınmakta olan kişi elbiselerini mikveye daldırır, Koen, kişinin tüm kıllarını tıraş eder. Böylece bu kişi mikveye dalarak ilk aşama için arınmış olur ve sonrasında kampa girebilir; ancak yedi gün boyunca çadırının dışında kalmalıdır. "Yedinci günde Koen, bu kişinin

²³⁸ Vayikra, s. 230-231.

²³⁹ Bkz. Vayikra, 13: 38.

²⁴⁰ Bkz. Vayikra, 13: 40-46.

²⁴¹ Bkz. Vayikra, 13: 47-59.

²⁴² Bkz. Vayikra, 14: 33-57.

vücutundaki tüm kıllarını tıraş eder başını, sakalını, kaşlarını ve diğer tüm kıllarını tıraş etmelidir. Sonra bu kişi elbiselerini mikveye daldırır; vücudunu da mikveye daldırır ve ikinci aşama için arınmış olur.”²⁴³

Yukarıda bahsedilen metsoranın arınma sürecinin ilk iki aşamasıyla ilgili Yahudi kaynaklarında şu bilgiler yer almaktadır: “Metsora ile ilgili benzersiz kurallar, her ne kadar bu kişinin tame oluşu fiziksel belirtilerle ifade ediliyorsa da, bunun gerçek nedeninin onun düşkün manevi durumu olduğunu ortaya koymaktadır. Toplumun dışında kalmak, bir metsoraya, kendi kişisel hataları hakkında bir özeleştirme sürecinden geçmesi ve teşuva yapması için bir fırsat verir. Böylece yeniden milletin bir parçası olabilecektir. Bu değişim onun zihninde ve kalbinde gerçekleşir gerçekleşmez, bu rahatsızlığı ona gönderen Tanrı, bedenindeki hastalık işaretlerini ortadan kaldıracak, bunun ardından metsora da geri dönüş sürecine girecektir. Bu aşamaya gelindiğinde metsoraya mahsus üç devreden oluşan bir arınma süreci başlar. Prosedürün ilk evresi kampın ya da şehir surlarının dışında, iki kuş, sedir dalı, kırmızı renkli yün ve zufa otu ile gerçekleştirilir. Bu bir kurban işlemi olmadığından kuşların güvercin ya da kumru olmasına gerek yoktur. Tek şart, kaşer bir türden ve sağlıklı (canlı) olmalarıdır. Kuşlarla yapılan uygulama tamamlandıktan sonra bu evre geçilince, metsora artık kampa girebilir. Fakat halen tamedir ve buna bağlı bazı kısıtlamalar hala geçerlidir.”²⁴⁴

Yukarıdaki uygulamalarda kullanılan iki canlı kuşun, sedir dalının, kırmızı renkli yünün ve zufa otunun Yahudi kaynaklarına göre, sembolik anlamları bulunmaktadır. İki canlı kuş, metsoranın, çenesini tutamayarak, dedikodular, iftiralar ve olumsuz konuşmalar yaparak bu duruma düştüğünü simgelemektedir. Bu nedenle bunun işareti olarak, arınma süreci de, sürekli olarak öten, cıvıldağan ve cırcır eden kuşlarla gerçekleştirilmektedir. Oldukça heybetli bir ağaç olan sedir, kibri simgeler. Dolayısıyla sedir dalı, kişinin bu duruma gelmesine, kendisini başkalarından daha yüksekte ve şerefli görmesinin neden olduğu mesajını vermektedir. Uygulamada kullanılan dalın en az bir ama (yaklaşık yarım metre) uzunluğunda olması ve üzerindeki yapraklarıyla birlikte getirilmesi gerekmektedir. Kırmızı yün, taranmış ama henüz eğrilmemiş bu yün, kırmızı rengin kaynağı olan kırmızı böceğinden imal edilen boya ile renklendirilmesi sonucunda elde edilmektedir. Yüne kırmızı rengi veren böcek, oldukça küçük bir böcektir. Uygulamada kullanılan yün miktarı 1 şekel (yaklaşık 22,8gr.) dir. Küçük

²⁴³ Vayikra, 14: 1-9.

²⁴⁴ Vayikra, s. 247.

böcek ve yün kibirden arınmakta olan metsoranın yeni mütevazı halini simgelemektedir. Zufa otu ise Erets-Yisrael'de yaygın olarak bulunan bir tür baharattır. Bu otun uygulamada kullanılacak olan dalının en az bir tefah (8-10cm.) uzunluğunda olması gerekmektedir. Bu bitki bodur bir bitkidir ve kendisini sedir gibi yüksek gören kibirli kişinin antitezini simgelemektedir. Dolayısıyla küçük bir böcekten elde edilen renkle boyanmış yün ile zufa otu, kibir günahından sorumlu kişinin tedavisini sembolize etmektedir. Pasuklarda belirtilen şekliyle ilk aşama gerçekleştikten sonra ikinci aşamaya geçilmektedir. İkinci aşamada ise, yedinci günde kişinin vücudundaki tüm kıllar, koen tarafından ustura ile tıraş edilir. Bu uygulama ile yeniden doğuş ve sıfırlanma temasına işaret etmektedir. Dolayısıyla tüm kılları tıraş edilen metsora, kendisini yeniden doğmuş gibi hissedecek, tıpkı tüm kıllarının yeniden çıkması gibi, o da yepyeni günahattan mümkün olduğu kadar arınmış bir yaşama adımını atacaktır. Bir metsoranın arınma süreci içinde, kuşun kesilmesi, su-kan karışımının serpilmesi ve bedendeki tüm kılların tıraş edilmesi uygulaması erkek metsorada yapılmaktadır. Bu işlemler kadın metsoraya yapılmaz. Fakat diğer tüm işlemler hem erkek hem de kadınlar için yapılmaktadır.²⁴⁵

Metsoranın tam olarak arınabilmesi için, bu ilk iki aşamadan sonra (ikinci aşamanın bitiminden sonraki) sekizinci günde de bazı uygulamalar yapılmaktadır. Bu, metsoranın arınmasında üçüncü aşamayı oluşturmaktadır. Bu uygulamaları Tora şöyle belirtmektedir: “Sekizinci günde bu kişi, iki tane kusursuz erkek kuzu, ilk yaşında kusursuz bir tane dişi kuzu, Minha için, yağla yoğrulmuş 3/10 efa²⁴⁶ en kaliteli un ve bir log²⁴⁷ yağ alır. Arındırma işlemini yapacak olan Koen, arınmakta olan kişiyi ve bunları, Tanrı'nın Huzuru'nda, Buluşma Çadırı'nın girişinin karşısında tutar.”²⁴⁸ Metsoranın arınma sürecinin üçüncü aşamasında kurban sunumlarının yapılması gerekmektedir. Yukarıdaki pasuklar buna işaret etmektedir. Bu sunumların nasıl yapılacağını ve mestoranın ne şekilde arınmış olacağını Tora şöyle tarif etmektedir: “Koen bir erkek kuzuyu alır; bu kuzuyu Aşam kurbanı²⁴⁹ olarak, bir logluk yağla birlikte yaklaştırır ve bunları Tanrı'nın Huzuru'nda tenufa hareketleriyle sallar. Erkek kuzuyu, kutsal bölgede Hatat ve Ola kurbanlarının kesildiği yerde keser; Çünkü bu Aşam kurbanı, Koen

²⁴⁵ Vayikra, s. 250-252, 254-255.

²⁴⁶ Efa, eski dönemlerde tohum, un gibi kuru maddeler için kullanılan bir hacim ölçü birimidir. Günümüz ölçülerine göre, 1 efa yaklaşık 22 lt. civarındadır. Vayikra, s. 860.

²⁴⁷ Log, sıvılar için 5 litrenin 1/12'sine denk gelen ve yaklaşık 300-420-550 ml olan bir hacim ölçüsüdür. Vayikra, s. 256, 867, 875.

²⁴⁸ Vayikra, 14: 10-11.

²⁴⁹ Aşam Kurbanı, kelime anlamı “Suç Kurbanı” denektir. Mabet döneminde, bazı günahların ya da istenmeyen durumların onarımı için sunulan kurbandır. Vayikra, 855.

açısından, Hatat kurbanıyla aynıdır ve en üst düzeyde kutsaldır. “Koen, Aşam kurbanının kanından bir miktar alır ve bu kanı, arınmakta olan kişinin sağ kulak kıkırdağına, sağ el baş parmağına ve sağ ayak baş parmağına sürer. “Koen bir logluk yağdan bir miktar alıp, başka bir Koen’in sol avucuna döker. İlk Koen, sağ el işaret parmağını diğerinin sol avucundaki yağa batırır ve işaret parmağıyla, yağdan bir miktarını Tanrı’nın Huzuru’nda yedi defa serper. Avucundaki yağ fazlasından, Koen, arınmakta olan kişinin sağ kulak kıkırdağına, sağ el baş parmağına ve sağ ayak baş parmağına, Aşam kurbanının kanının üzerine sürer. Koen’in avucundaki yağ artığını da arınmakta olan kişinin başına sürer. Böylelikle Koen, Tanrı’nın Huzuru’nda onun için onarım sağlamış olur. “Koen, Hatat kurbanını yerine getirerek, tumasından arınmakta olan kişi için onarım sağlar. Sonra da Koen, Ola kurbanını keser. Koen, Ola kurbanını ve Minha’yı Mizbeah’a çıkarır. Böylelikle Koen onun için onarım sağlar ve bu kişi, tamamen arınmış olur.”²⁵⁰ Pasuklarda detaylı olarak anlatılan kurban sunumu ve böylece metsoranın arınma süreciyle ilgili Yahudi hahamlarının görüşleri şöyledir: “Metsora üç hayvan kurbanı getirmektedir. Bunlar Ola, Aşam ve Hatat kurbanlarıdır. Genel olarak Ola kurbanları, yanında 1/10 efa kaliteli undan oluşan bir Minha ve bir miktar şarapla yapılan neseh ile birlikte sunulur. Aşam ve Hatat kurbanları, normal şartlarda Minha ile birlikte getirilmez. Fakat metsoranın getirdiği kurbanlar bu konuda istisnadır ve onun getirdiği Aşam ve Hatat kurbanları da, yanlarında kaliteli undan oluşan Minha ile birlikte gelir. Aşam ve Hatat kurbanları normalde Minha eşliğinde getirilmemesine karşın, metsoranın bu onura layık görülmesinin sebebi, yaptığı Teşuvanın samimiyetinin herkesçe görülür olması olabilir. Zira Tanrı da bunu onaylamış, derisindeki tsaraatın geçmesini sağlamıştır.²⁵¹ Rabi Samson Raphael Hirsch, kanın bu üç organa sürülmesini şöyle izah eder: “Kulak, zihni; el, fiiliyatı, ayak da ilerleme ve çabayı sembolize eder. Dolayısıyla kendisini zihin, icraat ve çaba hususlarında geliştirmek için metsoranın önünde yeni bir sayfanın açılışı ima edilmektedir. İbn Ezra ise şu benzer açıklamayı yapmaktadır: “Başparmak, elin işlev görmesinde en önemli kısımdır. Sağ el, kuvveti simgeler. Öyle ki çoğu insanın sağ elinin kuvvetli olması bir yana, solak kişiler için dahi sol el, “onun sağ eli” olarak tabir edilir. Kulak da emirlerin işitildiği azadır. Burada enterasan bir kural da söz konusudur: Bir kişi tsaraata yakalandıktan sonra bu üç organını herhangi bir sebeple kaybettiğinde,

²⁵⁰ Vayikra, 14: 12-20.

²⁵¹ Vayikra, s. 256.

bu kişinin arınması imkansız hale gelir. Zira arınma sürecinde bu organlara kan ve yağ sürülmesini gerektirmektedir. Rambam'a göre, bu duruma yani azalarını kaybetmesi tsaraat öncesinde geldiyse bile, bu kişinin arınması imkansızdır. Arınma işlemi esnasında sunulan Aşam kurbanı, kişinin bir metsora olmasına yol açan günahların affi içindir. Hattat kurbanı, kişinin tame olduğu süre içinde işlemiş olabileceği hatalarını, ya da bu süre boyunca çektiği pişmanlıktan dolayı Tanrı'ya yönelik olası serzenişlerini affettirir. Ola kurbanı ve Minha ise onun için bir can bedeli niteliğindedir ve böylece kişi, milletteki yerini yeniden alabilir. Bir başka görüşe göre, Ola kurbanı, tsaraat ve onun etkilerinden tamamen arınma nedeniyle sunulan bir şükran ifadesidir.²⁵²

Yukarıda bahsettiğimiz metsoranın arınma sürecindeki işlemler, maddi durumu iyi olan Yahudi için yapılmaktadır. Fakir olan metsoranın arınma sürecinde, Aşam kurbanı için bir erkek kuzu, minha in aynı malzemeler, Hattat ve Ola kurbanları için ise maddi durumuna göre iki kumru veya iki güvercin yavrusu kullanılmaktadır. Başka bir ifade ile Koen, zengin metsoranın arınma sürecinde kullandığı kuzular yerine burada iki kumru veya güvercin yavrusunu kullanarak aynı işlemleri yapmaktadır.²⁵³

Tora'nın Vayikra kitabında belirtilen tsaraat ile ilgili kuralların, bir bakıma uygulamalarının, tsaraat hastalığına yakalananlar üzerinde nasıl uygulandığının anlatıldığı Bamidbar kitabıdır. Burada metsora için yapılması gerekenlerin tamamı tsaraata yakalanan Miryam'a yapılmıştır.²⁵⁴

3.2. Çeşitli Hastalıklar

Yahudi kaynaklarında bazı hastalıklara yakalananların tedavisi için Tora öğrenimi tavsiye edilmektedir. Mişna (6/7)'de yer alan "Tora çok mükemmeldir. O'nu uygulayanlara hem bu dünyada, hem de gelecek dünyada hayat verir." cümlesi ile Mişle kitabında yer alan; "Zira onları (Tora'nın öğretilerini) bulanlar için hayat, ve tüm bedeni için şifadır." (4:22) "Senin vücuduna şifa ve kemiklerine ilik olacaktır." (3:8) "Onu tutanlar için bir hayat ağacıdır, ve ona destek olanlar mutlu olur." (3:18) "Zira onlar senin başına görkemli bir taç ve boynuna gerdanlık olacaklar." (1:9) "Senin başına görkemli bir taç koyacaktır; sana güzellik tacını verecektir." (4:9) "Günlerin benim (Tora'nın) sayemde çoğalacak ve sana hayat günleri eklenecek" (9:11) ifadelerden hareketle Naftali Haleva, Tora'nın bu dünyadaki yaşam ile gelecek dünyadaki yaşamı

²⁵² Vayikra, s. 261-263.

²⁵³ Bkz. Vayikra, 14: 21-32, s. 262-267.

²⁵⁴ Bkz. Bamidbar, 12: 12-15, s. 230-233.

sağlayan bir güç kaynağı olduğunu belirttikten sonra Tora çalışmanın çok güçlü bir ilaç olduğunu ifade etmektedir. Bu manada Haleve, Rabi Yeoşua Ben Levi'nin Mişna'da geçen ve Mişle'de belirtilen pasuklardan yola çıkarak şöyle dediğini; “Şayet birinin başı ağrıyorsa, o kişi Tora çalışmalıdır. Mişle'de yazıldığı gibi; “Onlar senin başına görkemli bir taç ve boynuna gerdanlık olacaklar.” (Mişle 1:9)” nakleder. Ayrıca Heleve, yukarıdaki Mişna'daki pasuklardan hareketle şu ifadelere yer vermektedir; “Eğer bir kimsenin midesi ve kemikleri ağrıyorsa, Tora öğrenmelidir. Mişle'de yazıldığı gibi “Senin vücuduna şifa ve kemiklerine ilik olacaktır” (Mişle 3:8). Eğer bir kişinin tüm bedeninde ağrılar varsa yine Tora ona huzur verecektir. Mişle'de yazdığı gibi “Çünkü onları (Tora'nın öğretilerini) bulanlar için yaşam, ve tüm bedeni için şifadır” (Mişle 4:22). Rav Yeuda bar Hiya şöyle öğretirdi: Tanrı, bildiğimiz doktora benzemez. İnsanoğluna şifa vermek için bu mesleği seçen doktor, bir ilacı hastanın bedeninin bir yerini iyileştirme düşüncesi ile verir. Fakat bu ilaç komplikasyon yaratıp bedeninin bir başka yerine zarar verebilir. Tanrı'nın verdiği Tora, bütün bedenimize ferahlık verecek ve her şeyin yaşamını sağlayacak mükemmel bir ilaçtır. Talmud Eruvin'de (54a) belirtildiği üzere, tüm bedene yaşam veren Tora'mızdır. Bu dünyada yaşam veren Tora bizlere gelecek dünyada da yaşam verecektir.”²⁵⁵ Bu ifadelerden de anlaşıldığı üzere Yahudi hahamları, baş ağrısı, mide ve kemik hastalıklarının ve diğer hastalıkların şifası için gerekli ilacın Tora olduğu görüşündedirler.

3.2.1. Hastalarla ilgili bazı kurallar

Tora'ya göre Tanrı, İsrail'olulları daha Mısır'dan çıkmadan önce Pesah'la ilgili kuralları belirlemiş ve bu ayın onunda atasal aile başına (her ev ferdi için) kusursuz ve bir yaşında bir davar yavrusu kurban etmesini istemiştir. Ayrıca bu kurban üzerinde her kişinin yeme kapasitesi oranında pay sahibi olduğunu belirtmiştir. Tora yorumcuları, “yeme kapasitesi oranında” ifadesini, “Durumu Kazayit²⁵⁶ kadar dahi et yemeye müsait olmayan kişiler, örneğin ihtiyar ya da hastalar, kurban üzerinde pay sahibi olmazlar” şeklinde açıklamaktadırlar.²⁵⁷ Dolayısıyla hasta olanların bu tür kurbanların etlerinden yemeleri yasaklanmıştır.

²⁵⁵ Naftali Haleva, a.g.e., s. 188-189.

²⁵⁶ Kazayit, kelime olarak “zeytin Kadar” anlamına gelir. Yahudi hahamları bunu “asgari yiyecek miktarı” olarak tanımlar ve büyüklüğü yaklaşık büyüklüğü 18-27gr. arasında değişmektedir. Şemot, s. 617.

²⁵⁷ Şemot, 12: 1-4, s. 99-102.

Yahudilikteki en önemli kurallardan birisi On Emir içerisinde yer alan Şabat yasaklarına uymaktır. Şayet bu günde üretime yönelik iş yapmak yasaktır.²⁵⁸ Bu yasağın ihlal edilebileceğini hususlardan birisi ölümün eşiğinde olan bir hastayı tedavi etmek veya ilgilenmektir. Yahudi geleneğinde bu durum “Pikuah Nefes Dohe Şabat” (Bir insanı ölümden kurtarmak ya da ölümün eşiğindeki bir hastayla ilgilenmek için Şabat’ın ihlal edilebileceği) tabiri ile ifade edilmektedir. Bu manada Yahudi hahamları şu görüşleri belirtirler: “Yahudiler mitsvaları, sadece uygulamaları hayatlarını tehlikeye sokmadığı sürece uygulamakla yükümlüdürler. Bu sebeple, bir kuralın uygulanması yaşamı tehlikeye sokuyorsa, örneğin Şabat günü hastaneye yetiştirilmesi gereken acil bir hasta söz konusuysa, yaşamı koruma ihtiyacı, söz konusu emri kenara iter ve öncelik kazanır. Böyle bir durumda, Şabat’ı ihlal etmek sadece bir seçenek değil, kuralın ta kendisidir.”²⁵⁹ Diğer taraftan Yahudilikte, bir hastalık, esaret, deniz ya da çöl geçmek, uzun yolculuk gibi durumlardan kurtulduktan sonra Tanrı’ya teşekkür amacıyla, minyanın (on kişilik topluluğun) olduğu yerde söylenmesi gereken bir beraha²⁶⁰ vardır. Bu berahaya “Birkat Agomel” denilmektedir.²⁶¹ Ayrıca, bir kişi, hayatını tehdit eden bir durumdan ve hastalıktan kurtulmuşsa, Tanrı’ya şükranını göstermek ve kendisini kurtaranın Tanrı olduğunun farkında olduğunu ifade etmek için, bir Toda (Şükran) kurbanı sunması gerekmektedir. Yahudi hahamları, Hz. Davud’un minnettarlık duası olan Teilim 107’de belirtilen dört duruma düşmüş olan kişinin, böyle bir kurban sunması gerektiğini belirtmektedirler. Bu dört durum, çölden kurtulmak; mahkumiyetten kurtulmak, ciddi bir hastalıktan iyileşmek ve deniz yolculuğundan dönmektir. Günümüzde mabet olmadığından kurban sunma işlemi yapılmadığından bu dört durumdan kurtulan kişi yukarıda belirttiğimiz Agomel berahasını söylerler.²⁶²

Hastalıkla ilgili kurallar arasında koenlerle ilgili olanları Tora şöyle belirtmektedir: “Tanrı, Musa’ya seslenerek şöyle dedi: “Harun’a konuşup şu sözleri söyle: “Tüm nesilleri boyunca, senin soyundan bedensel kusuru olan bir kişi, Tanrısı’na ait olan yiyeceği sunmak üzere yaklaşamaz. Çünkü bedensel kusuru olan herhangi bir adamın kutsal göreve yaklaşması uygun değildir. “Örnek olarak şunlar sayılabilir: Kör, topal, burun kemeri çökmüş ya da organları orantısız olan bir kişi, ya da bacağında ya

²⁵⁸ Geniş bilgi için bkz. Suzan Alalu-Klara Arditi-Eda Asayan vd., a.g.e., s. 171-182.

²⁵⁹ Vayikra, s. 359, 888.

²⁶⁰ Kelime anlamı “bereket duası” ve “mübarek kılmak” anlamlarına gelen Beraha, Tanrı’ya karşı teşekkür, övgü için söylenen sabit metinli cümleye verilen isimdir. Şemot, s. 612.

²⁶¹ Vayikra, s. 858.

²⁶² Vayikra, s. 104.

da kolunda kırık olan bir kişi, veya kambur, cüce, gözünde kusuru, vücudunda ağır egzaması, çıbanı olan ya da er bezi ezilmiş adam.”²⁶³ Pasuklarda belirtilen rahatsızlığı olan bir koen ayrıca, Kutsal Mabette kurbanları sunamaz, mezbaha yaklaşamaz.²⁶⁴ Ayrıca, tsaraat hastası ve bedensel akıntısı olan bir koen, arınana kadar kutsal armağandan yemesi yasaktır.²⁶⁵

Tora, kişinin hastalığa yakalanmaması için şu tavsiyelerde bulunmaktadır: “Ancak... kendini koru ve canını fazlasıyla koru! Sakın gözlerinin gördüğü şeyleri unutma ve bunlar yaşamının tüm günlerinde sakın kalbinden ayrılmasınlar. Onları çocuklarına ve torunlarına bildir.”²⁶⁶ Pasukta geçen “kendini koru” ifadesini Yahudi hahamları şöyle yorumlamaktadırlar: “Tora burada insanın kendisini, sağlığını koruması gerektiğini belirtmektedir. Bir kişi kendisini tehlikeye atabilecek hususlardan uzak tutmakla yükümlüdür. Mesela kişi, gece vakti ıssız bir yerde tek başına yürümekten kaçınmalıdır. Genel bir felaket söz konusuysa, hiçbir şey yokmuş gibi ortalık yerde dolaşmamalıdır. Yıkılma ihtimali olan bir binanın içine girmemeli, sağlam ve güvenilir olmayan bir köprüden geçmemelidir. Her türlü hastalığa sebep olabileceği için, ağzına, elden ele dolaşmış paralar koymamalıdır. Et ve balığın bir arada yenilmesi tehlikeli olabilir. (Talmud - Pesahim 76b). Bu sebeple birini yedikten sonra, diğerini yemeden önce bir parça ekmek yenip ağız, iyice çalkalanmalı, eller de iyice yıkanmalıdır. Ayrıca, tabak ve çatal bıçak değiştirilmeli ya da yıkanmalıdır. Bahsedilen tehlike büyük ihtimalle günümüzde mevcut değildir (Magen Avraam); ancak yine de bunlar bağlayıcı birer kaşer kuralı haline gelmiştir (Şulhan Aruh - Yore Dea 173b). Kişinin kendisini tehlikeye atıp, bir mucizeyle kurtulabileceğine güvenmesi hata ve günahıdır. Mucize gerçekleşmeyebilir, gerçekleşirse de, onun ebedi ödülünde eksilme meydana gelir.”²⁶⁷ Pasuktan ve yorumlarından anlaşıldığı üzere, Yahudi'nin sağlığını koruması için öncelikle kaşer kurallarına uyması gerekmektedir. Tamud'ta, “Bir Yahudi'nin ölümcül hastalığa sahip bir hayvanı şehita (kesim) ile kesip yemesi, onu kendiliğinden öldükten sonra yemesinden iyidir” (Talmud – Kiduşin 21b-22a) kuralı bulunmaktadır. Bu kuralı, Yahudi hahamlar şöyle yorumlamaktadır: “Şehitasız ölen bir hayvanı yemek kesin olarak yasaktır. Buna karşılık, hastalıklı bir hayvanı yemek, hiç tavsiye edilmezse de, şehita ile öldürüldüğü ve hastalığı onu kaşer olmaktan çıkarmadığında yasak değildir.

²⁶³ Vayikra, 21: 16-20.

²⁶⁴ Vayikra, 21: 21-23.

²⁶⁵ Vayikra, 22: 4-5.

²⁶⁶ Devarim, 4:9.

²⁶⁷ Devarim, s. 77

Böylece Tora, bu hastalıklı hayvanın etini ne olursa olsun yeme arzusu duyan kişiye, “kendi sağlığını düşünmüyorsan, bari bunu şehitayla kesip ye de yasakları ihlal etme” demektedir.”²⁶⁸ Bütün bunlar, kaşer kurallarının her şeyden önce sağlıkla ilgili olduğunu göstermektedir. Kaşer kurallarına uyma, genel olarak Yahudilerin seçilmişliklerinin devamını sağlama olarak belirtilse bile, bunun sağlıkla ilgili yönünün de olduğu aşikardır.²⁶⁹

Yahudilikteki önemli ibadetlerden birisi “Tsom” (oruç, yeme ve içmeden uzak durma) ve “İna Nefeş” (nefsi alçaltmak), terimleriyle ifade edilen oruçtur.²⁷⁰ Yahudilikte, oruç konusunda hastalarla ilgili bazı kurallar bulunmaktadır. Yahudi kurallarına göre, kişi hasta ise ve bu hastalığı, göz veya baş ağrı gibi, hayati tehlike arz etmiyorsa bile oruçtan muaftır. Ayrıca, oruç günü hastalanan veya oruç tuttuğu için kendisini halsiz hisseden kişi hasta sınıfına girmektedir ve oruç yükümlülüğü üzerinden kalkmaktadır. Diğer taraftan, hamile kadının, doğum yapmış veya düşük yapmış kadının üç ay boyunca oruç tutmaktan muaftır.²⁷¹

Yahudilikte, hastalıkla ilgili önemli meselelerden bir diğeri, Talmud’un doktorun bulunmadığı bir şehirde oturmayı yasaklamasıdır. Bu husus şu ifade ile belirtilmektedir: “Doktorun olmadığı bir şehirde oturmak kesinlikle yasaktır”²⁷²

²⁶⁸ Devarim, s. 449.

²⁶⁹ Geniş bilgi için bkz, Sami Kılıç, a.g.e., s. 30-31,

²⁷⁰ Adem Özen, Yahudilikte İbadet, İstanbul 2001, s. 174.

²⁷¹ Megilat Ester, Purim Türkçe Çeviri, Transliterasyon ve Açıklamalarla, (Çeviri ve Düzenleme Moşe Farsi) İstanbul 2010, s. 428.

²⁷² İsmail Taşpınar, a.g.m. <http://www.sdplatform.com/Dergi/992/Yahudilik-ve-Hiristiyanlikta-tip.aspx> (08.01.2018).

SONUÇ

Yahudi kutsal kitabı Tanah, kainatın yaratılmasından, Malaki'ye kadarki olayları içine almaktadır. Bu uzun tarihi konular arasında salgın hastalıklarla ilgili bilgiler yer almaktadır. Ayrıca Yahudi hahamlarının konuyla ilgili önemli görüşleri bulunmaktadır. Tora ve yorumlarında bulaşıcı hastalıkların kaynağını, ölüm cezası gerektirecek bir suç işlemiş kişilerin Bet-Din'e teslim edilmemesine ve Şemita ürünlerinden kanuna aykırı bir şekilde yarar sağlanmasına dayandırmaktadır.

Tora'da erkeklere özel hastalıklar arasında bedensel akıntılar ile sünnet ve sünnet sonrası rahatsızlıklar belirtilmektedir. Yahudi kaynaklarında, zav olarak tanımlanan erkeklere özel bedensel akıntıların sebebi olarak, her ne kadar bel soğukluğu gösterilse de genel olarak işlenmiş olan bir günah gösterilmektedir. Zavin sona erdiğinde ise yapılması zorunlu bir takım arınma ritüelleri gerçekleştirilmektedir. Yahudi kaynaklarında kadınlara özel hastalıklar arasında genel olarak adet kanaması, doğum sancısı, doğum sonrası arınma ve kocasına ihanet eden kadına uygulanan işlemler yer almaktadır. Özellikle adet kanaması döneminde ve doğum sonrası erkek çocuk doğurduğunda yedi gün, kız çocuk doğurduğunda on dört gün kadının tame olarak kabul edilmesi ve bu dönemlerin bitiminde mikve ile arınması Tora'nın emirleri arasında yer almaktadır. Kocasına ihanet eden kanın için uygulanan uygulama her ne kadar dini bir uygulama gibi gözükse bile, sihirsel özellikler göstermektedir.

Tora'da hastalıklar ve çeşitleri hususunda en detaylı bilgi tsaraatla ilgilidir. Deride, bir lekede, iltihapta, yanıkta ve saç-sakalda olmak üzere tsaraat çeşitleri hakkında Tora ve yorumlarında önemli bilgiler yer almaktadır. Diğer hastalıklarda olduğu gibi bu hastalığın da sebebi, Tora emirlerinden birisini ihlal etme gösterilmektedir ve metsoranın arınması için koen tarafından yapılması gerekli detaylı arınma kuralları bulunmaktadır. Diğer taraftan Tora yorumlarında çeşitli hastalıkların şifasınının Tora öğrenimi olduğu açıkça belirtilmektedir.

Yahudi kaynakları, ister salgın isterse diğer hastalıkların sebeplerini, Yahve'nin bildirdiği kurallara uymamaya veya ona karşı gelmeye dayandırmaktadır. Ayrıca Tora'da, genel olarak hastalıkların tedavisinde veya hastalıktan kurtulmada, tıbbi tedavi yöntemlerinden ziyade, Tanrı'ya dua etme, kurban veya kurbanlar sunma ve fakirlere yardım etme tavsiye edilmektedir. Bu durum da bölgedeki diğer halkların hastalık algısı ile çoğunlukla örtüşmektedir.

BİBLİYOGRAFYA

- ADAM, Baki, “Yahudilik”, Yaşayan Dünya Dinleri, (Ed. Şinasi Gündüz) Ankara 2007.
- ADAM, Baki, Dinler Tarihi, (Ed. Mehmet Katar), Eskişehir 1999.
- ADAM, Baki, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, Ankara 1997.
- ALALU, Suzan -Klara Arditi-Eda Asayan vd., Yahudilikte Kavram ve Değerler, İstanbul 2001.
- ALTUNCU, Abdullah, Sümerlerin Dini Tarihi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Elazığ 2011.
- ARSLANTAŞ, Nuh, İslam Toplumunda Yahudiler, İstanbul 2011.
- ATMACA, Veli, Kadim Medeniyetlerde Hastalık Algılaması ve Hastalar İçin Dua Meselesine Giriş, Ankara 2009.
- ATMACA, Veli, Tarih Boyunca İnanç ve Tıp, Ankara 2009.
- AYDIN, Fuat, Ana Hatlarıyla Yahudilik, İstanbul 2004.
- AYDIN, Mahmut, Ana Hatlarıyla Dinler Tarihi, İstanbul 2010.
- BADEN, Joel S., Candida R. Moss, “The Origin and Interpretation of Sāra’at in Leviticus 13-14”, Journal of Biblical Literature, Volume 130, Number 4, Winter 2011.
- BEHAR, Nesim, Dini Uygulama Rehberi, İstanbul 2004.
- BETTANY, G.T., Dünya Dinleri Ansiklopedisi, (Çev. Ahmet Aydoğan), İstanbul 2005.
- BUCAİLLE, Maurice, Müsbet İlim Yönünden Tevrat, İnciller ve Kur’an, (Ter. Mehmet Ali Sönmez) Ankara 1988.
- CHALLYE, Felicien, Dinler Tarihi, (Çev. Semih Tiryaki), İstanbul 1972.
- DİAMOND, James A., “Maimonides on Leprosy: Illness as Contemplative Metaphor”, The Jewish Quarterly Review, Vol. 96, No. 1, Winter 2006.
- ELİADE, Mircea -Ioan P. Couliano, Dinler Tarihi Sözlüğü, (Çev. Ali Erbaş), İstanbul 1999.
- GÖK, Bilal, Semavi Dinlerde Sünnet Geleneği, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Kayseri 1995.
- GÜÇ, Ahmet, Çeşitli Dinlerde ve İslam’da Kurban, İstanbul 2003.
- GÜÇ, Ahmet, Dinlerde Mabet ve İbadet, Bursa 2011.
- GÜNALTAY, M. Şemsettin, Türk Tarihinin İlk Devirlerinden Yakın Şark Elam ve Mezopotamya, Ankara 1987.

- HALEVA, Naftali, Pirke Avot, İstanbul 2004.
- HARMAN, Ömer Faruk, “Tevrat’ın Yahudilikteki Yeri ve Tevrat’a Yönelik Tenkit Faaliyetleri”, Bütün Yönleriyle Yahudilik (Uluslararası Sempozyum 18-19 Şubat 2012), Ankara 2012.
- HARMAN, Ömer Faruk, “Yahudilik”, T.D.V.İ.A. C. 3, s. 205, <http://www.İslamansiklopedisi.info/dia/ayrmetin.php?idno=430205>. (02.06.2018).
- HARMAN, Ömer Faruk, “Yûşâ”, T.D.V.İ.A., C. 44, Ankara 2013.
- HASANOV, Eldar, “Yahudilikte Peygamberlik ve Peygamberler”, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi, C.3, S. 4, 2014.
- HELLER, Richard M., Toni W. Heller, Jack M. Sasson, “Tsara’at, Leviticus, and the History of a Confusion”, Perspectives in Biology and Medicine, Volume 46, Number 4, Autumn 2003.
- JASTROW, Morris, “The So-Called ‘Leprosy’ Laws an Analysis of Leviticus, Chapters 13 And 14.” Jewish Quarterly Review, New Series, Vol. 4, No. 3 (Jan., 1914).
- JOHNSON, Paul, Yahudi Tarihi, (Çev Filiz Orman) İstanbul, Tarihsiz.
- KAHRAMAN, Ahmet, Mukayeseli Dinler Tarihi, İstanbul 1993.
- KILIÇ, Sami, İlahî Dinlerde Yiyecek ve İçecekler”, Ankara 2011.
- KURT, Ali Osman, Erken Dönem Yahudi Tarihi (Yahudiliğin Mimarı Ezra), İstanbul, 2007.
- KÜÇÜK, Mehmet Alpaslan, Kutsal Kitapın Anlayışı (Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâm Örneği), Ankara 2016.
- MCENTİRE, Mark Harold, Struggling with God: An Introduction to the Pentateuch, Mercer University Press, Macon-Georgia 2008, s. 137.
- Megilat Ester, Purim Türkçe Çeviri, Transliterasyon ve Açıklamalarla, (Çeviri ve Düzenleme Moşe Farsi) İstanbul 2010.
- OYMAK, İskender -Sami Kılıç-Ramazan Işık, “Yahudilik”, Fırat Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, (Basılmamış) İLİTAM, Dinler Tarihi Ders Notları.
- OLANİSEBE, Samson O., “Laws of Tzara'at in Leviticus 13-14 and Medical Leprosy Compared”, Jewish Bible Quarterly Vol. 42, No. 2, 2014.
- ÖZEN Adem, Yahudilikte İbadet, İstanbul 2001.
- SARIKÇIOĞLU, Ekrem, “Yahudiliğe Farklı Bir Bakış”, Bütün Yönleriyle Yahudilik (Uluslararası Sempozyum 18-19 Şubat 2012), Ankara 2012.
- SARIKÇIOĞLU, Ekrem, Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi, Isparta 2002.

- SCHİMMELE, Annamari, Dinler Tarihine Giriş, İstanbul 1999.
- SHAHAK, İsrail, Yahudi Tarihi, Yahudi Dini, (Çev. Ahmet Emin Dağ), İstanbul 2002.
- SHENEFELT, Philip D, Debrah A Shenefelt, “Spiritual and Religious Aspects of Skin and Skin Disorders”, Psychology Research and Behavior Management, 2014.
- ŞEYBE, Abdulkâdir, Çağdaş Dünya Dinleri ve Mezhepleri, İstanbul 1995.
- TAPLAMACIOĞLU, Mehmet, Karşılaştırmalı Dinler Tarihi, Ankara 1966.
- TARAKÇI, Muhammet, “Yahudilikte Vahiy Anlayışı”, Bütün Yönleriyle Yahudilik (Uluslararası Sempozyum 18-19 Şubat 2012), Ankara 2012.
- TAŞPINAR, İsmail, “Yahudilik ve Hıristiyanlıkta Tıp” SD Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi, <http://www.sdplatform.com/Dergi/992/Yahudilik-ve-Hiristiyanlikta-tip.aspx> (08.01.2018).
- TEZOKUR, Hadi, “Yahudi Dinsel Yaşamında Mikve'nin Yeri ve Önemi, Bütün Yönleriyle Yahudilik (Uluslararası Sempozyum 18-19 Şubat 2012), Ankara 2012.
- TORA ve Aftara Türkçe Çeviri ve Açıklamalarıyla, Bamidbar, 4. Kitap, Çev. Moşe Farsi-Diana Yani-Selin Sağla vd., İstanbul 2007.
- TORA ve Aftara Türkçe Çeviri ve Açıklamalarıyla, Bereşit 1. Kitap, Çev. Moşe Farsi-Diana Yani-Selin Sağla vd., İstanbul 2002.
- TORA ve Aftara Türkçe Çeviri ve Açıklamalarıyla, Devarim, 5. Kitap, Çev. Moşe Farsi-Diana Yani-Selin Sağla vd., İstanbul 200.
- TORA ve Aftara Türkçe Çeviri ve Açıklamalarıyla, Şemot ,2. Kitap, Çev. Moşe Farsi-Diana Yani-Selin Sağla vd., İstanbul 2004.
- TORA ve Aftara Türkçe Çeviri ve Açıklamalarıyla, Vayikra, 3. Kitap, Çev. Moşe Farsi-Diana Yani-Selin Sağla vd., İstanbul 2006.
- TURAN, Süleyman -Emine Battal, Dünya Dinlerinde Kutsal Metinler, Ankara 2015.
- TÜMER, Günay -Abdurrahman Küçük, Dinler Tarihi, Ankara 1997.
- ÜZÜM, Hamza, Yahudilikte Din Adamları Müessesesi(Tanah Döneminde) (Basılmamış Doktora Tezi) Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007.
- VALİ, Estreya Seval, “Yahudiliğin Büyük Kadınlarının Kısırlık Sorunu-3” Şalom Haftalık Siyasi ve Kültürel Gazete, 28 Mart 2012, http://www.salom.com.tr/haber-82159-yahudiligin_buyuk_kadinlarinin_kisirlilik_sorunu_3.html, (02.06.2018)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelime=17188, (04.06.2018).

YURTAYDIN, Hüseyin G. -Mehmet Dağ, Dinler Tarihi, Ankara 1968.

EKLER

Ek 1. Orijinallik Raporu

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Bilge Kağan AKSOY
Öğrenci Numarası	092205103
Enstitü Anabilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri
Programı	Dinler Tarihi
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Sami KILIÇ
Tez Başlığı (Türkçe)	YAHUDİ KUTSAL METİNLERİNE GÖRE HASTALIKLAR VE TEDAVİ YÖNTEMLERİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

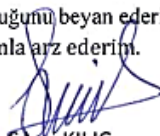
Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 93 sayfalık kısmına ilişkin, 02/07/2018 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 21'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar dâhil
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen öğrencinin yüksek lisans tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Prof. Dr. Sami KILIÇ
Danışmanın Adı-Soyadı
(İmzası)

Prof. Dr. Sami KILIÇ
Anabilim Dalı Başkanı
(İmzası)

Lisansüstü tezler, savunma öncesinde intihal program raporu ile birlikte enstitüye teslim edilir.

İntihal raporu ile ilgili olarak etik kurallar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN'den alınan raporda "benzerlik oranı"nın, "alıntılar hariç" en fazla %10, "alıntılar dâhil" % 30'u geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).

ÖZGEÇMİŞ

12 Ağustos 1973 tarihinde Ankara'da doğdum. İlk ve orta öğrenimimi Ankara'da tamamladım. Ankara Polis Koleji'nden 1991 yılında, Polis Akademisi'nden ise 1995 yılında mezun olarak Komiser Yardımcısı rütbesi ile göreve başladım. Sırasıyla Emniyet Genel Müdürlüğü, Elazığ ve Gaziantep Emniyet Müdürlüklerinde görev yaptıktan sonra 2013 yılından bu yana Emniyet Genel Müdürlüğü'nde görev yapmaktayım. Halen Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Dinler Tarihi Bilim Dalında yüksek lisansıma devam etmekteyim. Evli ve iki erkek çocuk babasıyım.

